

**HOTUBA YA WAZIRI WA MAJI NA
UMWAGILIAJI PROF. MARK J. MWANDOSYA (MB), AKIWASILISHA BUNGENI
MPANGO NA MAKADIRIO YA MATUMIZI YA FEDHA YA WIZARA YA MAJI NA
UMWAGILIAJI KWA MWAKA 2009/2010**

A: UTANGULIZI

1. **Mheshimiwa Spika**, baada ya kupokea taarifa iliyowasilishwa leo hapa Bungeni na Mwenyekiti wa **Kamati ya Bunge ya Kilimo, Maji na Mifugo**, naomba kutoa hoja kwamba sasa Bunge lako Tukufu likubali kujadili na kupitisha makadirio ya mapato na matumizi ya Wizara ya Maji na Umwagiliaji kwa mwaka wa fedha 2009/2010.

2. **Mheshimiwa Spika**, awali ya yote, napenda kutumia fursa hii kuishukuru **Kamati ya Bunge ya Kilimo, Maji na Mifugo**, chini ya Mwenyekiti wake **Mheshimiwa Gideon Asimulike Cheyo**, Mbunge wa Ileje, kwa ushirikiano inaoendelea kutoa kwa Wizara yangu. Nachukua nafasi hii pia, kuishukuru Kamati hiyo kwa ushauri, maoni na maelekezo waliyoyotoa wakati nilipowasilisha Taarifa ya Kazi zilizotekelezwa mwaka 2008/2009 na Mpango na Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Fedha ya Wizara yangu kwa mwaka 2009/2010. Maoni na mapendekezo hayo yameboresha kwa kiwango kikubwa maandalizi ya Mpango na Bajeti ya Wizara yangu kwa mwaka 2009/2010.

3. **Mheshimiwa Spika**, Wizara yangu ilipokea kwa masikitiko makubwa taarifa za vifo vya Waheshimiwa Wabunge wenzetu ambao ni Hayati **Chacha Zakayo Wangwe** aliyekuwa Mbunge wa **Tarime**, Hayati **Richard Nyaulawa** aliyekuwa Mbunge wa **Mbeya Vijijini**, Hayati **Kabuzi Faustine Rwilomba** aliyekuwa Mbunge wa **Busanda** na Hayati **Phares Kabuye** ambaye alifariki kabla ya shauri la kutengua ubunge wake wa Jimbo la **Biharamulo Magharibi** kukamilika. Tunawapa pole wanachi wa majimbo yao, familia zao na ndugu na marafiki zao.

Tumepokea pia, na kwa masikitiko mengi, taarifa za kifo cha **Sheikh Suleiman Gorogosi**, aliyekuwa Kaimu Mufti Mkuu wa Tanzania, na kifo cha **Profesa Haroub Othman**, aliyekuwa mhadhiri mwenzangu, Chuo Kikuu cha Dar es Salaam. Tunatoa pole kwa ndugu na familia zao, na Baraza la Waislamu Tanzania (BAKWATA), na wanachuo na wanafunzi wa Chuo Kikuu cha Dar es Salaam. Tunamwomba Mwenyezi Mungu aziweke roho za marehemu mahali pema peponi. **Amin.**

4. **Mheshimiwa Spika**, nawapongeza, kwa dhati kabisa Waheshimiwa Wabunge wapya waliojiunga na Bunge lako Tukufu katika kipindi cha mwaka 2008/2009. Wabunge hao ni **Mheshimiwa Charles Nyanguru Mwera**, Mbunge wa Tarime; **Mheshimiwa Mchungaji Luckson Mwanjale**, Mbunge wa Mbeya Vijijini; **Mheshimiwa Lolensia Jeremiah Maselle Bukwimba**, Mbunge wa Busanda, **Mheshimiwa Oscar Mukasa**, Mbunge wa Biharamulo Magharibi.

5. **Mheshimiwa Spika**, naomba kwa namna ya pekee kumshukuru **Mheshimiwa Jakaya Mrisho Kikwete, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania**, kwa kufanikisha ukamilishaji wa ujenzi wa mradi mkubwa wa kutoa maji Ziwa Victoria kwenda miji ya Kahama na Shinyanga na vijiji **54** linakopita bomba kuu. Mheshimiwa Rais alizindua rasmi mradi huo tarehe 30 Mei 2009, katika kijiji cha Ihelele, Wilaya ya Misungwi, Mkoa wa Mwanza. Nachukua nafasi hii kumshukuru Mheshimiwa Rais kwa kuuzindua mradi huo mkubwa wa kihistoria na kutenga siku mbili za ratiba yake iliyo ngumu, kuutembelea mradi na kuukagua na kutoa maelekezo kuhusu umuhimu wa miradi ya maji kuwa endelevu. Namshukuru **Mheshimiwa Benjamin William Mkapa, Rais Mstaafu wa Awamu ya Tatu** kwa kuthubutu kuanzisha mradi huo, na kushiriki katika uzinduzi wake. Nawashukuru Mawaziri wa Maji walionitangulia, Naishukuru Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Kilimo, Maji na Mifugo, kwa kuliwakilisha Bunge lako Tukufu katika uzinduzi huo wa kihistoria.

6. **Mheshimiwa Spika**, nawashukuru na kuwapongeza **Mheshimiwa Mizengo Kayanza Peter Pinda**, Waziri Mkuu, na **Mheshimiwa Mustafa Haidi Mkulo**, Waziri wa Fedha na Uchumi kwa hotuba zao ambazo zimetoa dira na mwelekeo wa bajeti, uchumi, na utekelezaji wa kazi za Serikali kwa mwaka 2009/2010. Nawapongeza pia, Waheshimiwa Mawaziri wengine wote walionitangulia kuwasilisha hoja zao.

B: MAELEKEZO YA ILANI YA UCHAGUZI YA CCM YA MWAKA 2005

B1: Sekta ya Maji

7. **Mheshimiwa Spika**, katika sekta ya maji, Ilani ya Uchaguzi ya Chama Cha Mapinduzi (CCM) ya Mwaka 2005 inaelekeza Serikali kuendeleza utoaji wa huduma ya maji kwa lengo la kuboresha maisha ya wananchi na kuwapunguzia umasikini. Maelekezo ya Ilani yanalenga utekelezaji wa maeneo makuu yafuatayo:-

(i) ***Kuwawezesha wananchi mijini na vijijini kupata maji safi, salama na ya kutosha kwa matumizi yao ya kawaida karibu na sehemu wanazoishi na kwa mahitaji ya kiuchumi. Lengo ni kuwafikishia huduma hiyo asilimia 90 ya wakazi wa mijini na asilimia 65 ya wakazi wa vijijini ifikapo mwaka 2010***

8. **Mheshimiwa Spika**, Serikali imeendelea kuboresha huduma ya maji mijini na vijijini kwa kushirikisha wadau katika ngazi zote za utekelezaji. Uboreshaji huo wa huduma ulihusu ujenzi, upanuzi na ukarabati wa miundombinu ya maji. Kutokana na utekelezaji huo, huduma ya majisafi na salama kwa wakazi waishio vijijini imeongezeka kutoka **asilimia 53.7** mwaka 2005 hadi kufikia **asilimia 58.3** mwezi Desemba 2008. Kwa upande wa mijini huduma hiyo katika miji mikuu **19** ya mikoa imeongezeka kutoka **asilimia 78** mwaka 2005 hadi kufikia **asilimia 83** mwezi Juni 2009. Kwa upande wa Jiji la Dar es Salaam na miji ya Kibaha na Bagamoyo

inayohudumiwa na DAWASA, kiwango cha utoaji wa huduma ya majisafi ni **asilimia 68**.

(ii) ***Kuhimiza utekelezaji wa ujenzi wa malambo na mabwawa mapya, ukarabati na kufufua malambo ya zamani ili maji mengi zaidi yaweze kupatikana kwa ajili ya matumizi ya wananchi na mifugo***

9. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha mwaka 2005 hadi 2009, Serikali ilipanga kujenga na kukarabati mabwawa **26** ya ukubwa wa kati. Hadi kufikia mwezi Juni 2009, ujenzi na ukarabati wa mabwawa **manane** ya Ugunga (Urambo), Kinyambwiga (Bunda), Moita na Ingamuriak (Monduli), Emboret (Simanjiro), Amasatwa (Kiteto), Katoro (Geita), New Sola (Maswa), umekamilika. Ujenzi wa mabwawa ya Nyambebe (Bunda), Nyashitanda (Misungwi), uko katika hatua mbalimbali za utekelezaji. Ujenzi wa bwawa la Mugumu (Serengeti,) umekamilika na maji tayari yamejaa kwenye bwawa hilo. Kazi hizo zote zimegharimu jumla ya **shilingi bilioni 15.06**.

Ujenzi wa mabwawa mapya **12** ya Matwiga (Chunya), Sasajila (Chamwino), Masuguru (Bagamoyo), Seke-Ididi (Kishapu), Nyambori (Rorya), Mwanjoro (Meatu), Wegero (Musoma Vijijini), Ingodin (Longido), Mti-Mmoja (Monduli), Salama-Kati (Bunda), Kawa (Nkasi) na Loonderkes (Simanjiro), unaendelea. Vilevile, ukarabati wa bwawa **moja** la Bulenya (Igunga), unaendelea. Jumla ya **shilingi bilioni 12.03** zilitengwa kwa ajili ya ujenzi na ukarabati wa mabwawa hayo na yatakamilika mwaka 2009/2010.

10. Mheshimiwa Spika, Serikali pia, iliendelea kuimarisha Wakala wa Uchimbaji Visima na Ujenzi wa Mabwawa kwa lengo la kuuwezesha kutoa huduma kwa wateja kwa gharama nafuu. Kazi zilizotekelezwa ni pamoja na kukarabati mitambo michakavu, kununua mitambo mipya **miwili** na kununua vifaa vipya vya kisasa vya kutafiti maji chini ya ardhi. Hadi kufikia mwezi Juni 2009, Wakala imechimba jumla ya visima **1,327** ambapo kati ya hivyo, visima **1,128** vina uwezo wa kuzalisha maji mita za ujazo milioni **76.8** kwa mwaka. Wakala ulichunguza kwa kina maeneo **318** yanayofaa kujengwa mabwawa nchini. Kati ya maeneo yaliyochunguzwa, mabwawa **21** ya ukubwa wa kati yanaendelea kusanifiwa na kujengwa na Wakala, na kwa kutumia makampuni binafsi. Mabwawa makubwa **mawili** ya Manchira (Serengeti), na Kinyambwiga (Bunda) yalijengwa, na mabwawa mawili ya ukubwa wa kati ya Sola (Maswa) na Lalago (Maswa) yaliharabatiwa.

(iii) ***Kushirikisha kwa ukamilifu nguvu za wananchi katika hatua zake zote za kutoa huduma ya maji ikiwa ni pamoja na kupanga, kujenga, kuendesha na kumiliki miradi yenyewe kwa njia ya kueneza kamati za maji za vijiji sambamba na kuimarisha mifuko ya maji ambayo imeanzishwa na wananchi***

11. Mheshimiwa Spika, Sera ya Maji ya mwaka 2002 inasisitiza ushirikishwaji wa wananchi katika kupanga na kutekeleza miradi ya maji nchini.

Katika kipindi cha mwaka 2005 hadi 2009, Wizara yangu iliendelea kuhamasisha wananchi kushiriki kikamilifu katika kupanga, kujenga na kuendesha miradi ya maji katika maeneo yao, ikiwa ni pamoja na kuunda na kuimarisha vyombo vya watumiaji maji. Lengo la kuunda na kuimarisha vyombo hivyo ni kuhakikisha kuwa huduma ya maji inakuwa endelevu. Uhamasishaji huo umeleta mafanikio na mwamko wa wananchi kumiliki na kugharamia uendeshaji wa miradi ya maji vijijini kama ifuatavyo:-

- Kamati za Maji zimeongezeka kutoka **10,701** mwaka 2005/2006 na kufikia Kamati **12,808** mwaka 2008/2009;
- Fedha zilizo kwenye akaunti za Mifuko ya Maji zimeongezeka kutoka **shilingi bilioni 1.386** mwaka 2005/2006 hadi **shilingi bilioni 2.789** mwaka 2008/2009;
- Bodi za Mamlaka za Maji ngazi ya wilaya zimeongezeka kutoka **67** mwaka 2005/2006 na kufikia **86** mwaka 2008/2009;
- Vyombo vya watumiaji maji vilivyoanzishwa kisheria vimeongezeka kutoka **121** mwaka 2005/2006 hadi kufikia **235** mwaka 2008/2009; na
- Vikundi vya watumiaji maji ngazi ya vijiji vimeongezeka kutoka **7,239** mwaka 2005/2006 hadi kufikia vikundi **11,662** mwaka 2008/2009.

(iv) ***Kukamilisha miradi mikubwa ya maji ambayo ni pamoja na Mradi wa Maji toka Ziwa Victoria kwenda Wilaya za Shinyanga Mjini na Kahama, Mradi wa Maji wa Chalinze katika Mkoa wa Pwani na Mradi Kabambe wa Kufufua Mifumo ya Maji Safi na Maji Taka katika Jiji la Dar es Salaam***

(a) Mradi wa Maji wa Kahama na Shinyanga

12. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha mwaka 2005 hadi 2009, kama nilivyoeleza hapo awali, Wizara yangu ilikamilisha ujenzi wa mradi mkubwa wa kutoa maji kutoka Ziwa Victoria na kwenda Miji ya Kahama na Shinyanga pamoja na **vijiji 54** vilivyo kando ya bomba kuu. Mradi huo wa kutoa maji Ziwa Victoria hadi miji ya Kahama na Shinyanga ni mradi mkubwa wa maji wa aina yake kutekelezwa na Serikali katika historia ya nchi yetu. Ni mradi mkubwa wa maji katika eneo lote la Afrika Mashariki. Mradi huo umeigharimu Serikali **shilingi bilioni 248**. Kiwango hiki cha fedha kimetokana na fedha za ndani za Serikali, bila ya msaada wowote kutoka kwa wahisani. Hili si jambo dogo. Kwani linaonyesha kuwa, tukithubutu tunaweza kufanya mambo makubwa na yenye manufaa kwa wananchi na nchi yetu.

(b) Mradi wa Maji wa Chalinze

13. Mheshimiwa Spika, Wizara yangu imekamilisha usanifu wa awamu ya pili ya mradi wa maji wa Chalinze itakayohusisha vijiji **48**, vilivyopo katika Wilaya za Bagamoyo na Morogoro vijijini (**Jedwali Na. 1**). Mkandarasi wa ujenzi wa mradi

katika vijiji **8** utakaotekelezwa kwa kushirikiana na Benki ya Kiarabu kwa Maendeleo ya Afrika (*BADEA*), amepatikana. Ujenzi utanza mwishoni mwa mwezi Julai 2009. Vijiji hivyo ni Msolwa, Mdaula, Matuli, Kaloleni, Mwidu, Visakazi, Tukamisasa na Ubenazomozi. Vilevile, taratibu za kumpata mkandarasi kwa ajili ya vijiji vingine **6** vya Ngerengere, Sangasanga, Kinonko, Kidugalo, Sinyaulime na Kizuka unaendelea. Ujenzi huo utatekelezwa kwa kushirikiana na Serikali ya Jamhuri ya Watu wa China. Utekelezaji wa mradi katika vijiji **34** vilivyosalia utafanyika kwa kugharamiwa na mfuko wa pamoja wa sekta ya maji, ambapo taratibu za kutangaza zabuni ya ujenzi zinaendelea. Wizara kupitia vyombo vya watumiaji maji ilihamasisha wateja kujiunga na mtandao uliopo. Kwa kipindi cha miaka **minne** ya utekelezaji idadi ya wateja imefikia **1,595**.

(c) Mradi wa Kuboresha Huduma ya Maji Jijini Dar es Salaam

14. Mheshimiwa Spika, Wizara kupitia DAWASA inaendelea kutekeleza mradi wa uboreshaji wa miundombinu ya majisafi na majitaka Jijini Dar es Salaam. Mradi huo ulianza kutekelezwa mwaka 2003 na utakamilika mwezi Desemba 2009. Kazi zilizotekelezwa chini ya mradi huo hadi kufikia mwezi Juni, 2009 ni zifuatazo:-

- Kukarabati mfumo wa usambaji maji kwa kulaza mabomba makuu na mabomba ya kusambaza maji kwa wateja yenye urefu wa **kilomita 1,132.5**;
- Kukarabati mitambo **mitatu** ya kuchuja maji ya Mtoni, Ruvu Juu na Ruvu Chini;
- Kujenga jumla ya magati **490** ya kuchotea maji; na kuunganisha na kufunga mita kwa wateja **65,000**;
- Kuboresha mfumo wa umeme mkubwa kwa kufunga transfoma mpya **mbili** katika vituo vya Ruvu Juu na Ruvu Chini;
- Kukarabati mabwawa ya kusafisha majitaka katika maeneo ya Msasani, Mabibo, Kurasini, Lugalo, Vingunguti, Ukonga, Buguruni na Mikochoeni; na
- Kukarabati mabomba ya majitaka yenye urefu wa **kilomita 46.7**, kujenga chemba **369** kwa ajili ya kuwaunganishia wateja, na kununua vifaa kwa ajili ya kusafisha mabomba, na chemba za majitaka.

(v) *Kuhimiza, kuimarisha na kupanua teknolojia nyepesi na rahisi ya kukinga, kutunza na kutumia maji ya mvua*

15. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha mwaka 2005 hadi 2009, Serikali imeendelea kuhamasisha wananchi kutumia teknolojia ya kuvuna maji ya mvua kwa kujenga matanki ya mfano katika taasisi za umma, shule, zahanati na vituo vya afya. Jumla ya matanki **8** yenye ukubwa mbalimbali yaliharabatiwa. Matanki mapya **271** yalijegwa katika wilaya za Karatu, Bukoba mjini, Karagwe, Kasulu, Rombo, Siha, Lindi mjini, Serengeti, Geita, Kwimba, Sengerema, Ukerewe, Bariadi, Bukombe,

Kishapu, Maswa, Uyui, Iramba, Sikonge, Urambo, Shinyanga mjini na Jiji la Mwanza. Mafundi **18** kutoka miji ya Kasulu, Karatu, Bunda, Lushoto, Kigoma, Shinyanga, Lindi, Liwale, Mtwara na Kilosa walipewa mafunzo ya uvunaji wa maji ya mvua yaliyoendesha na Chuo cha Maendeleo na Usimamizi wa Maji.

Uhamasishaji wa uvunaji wa maji ya mvua kwa kutumia mapaa ya nyumba upo katika Programu ya Maji na Usafi wa Mazingira Vijijini. Wataalam washauri watazisaidia Halmashauri kujenga matanki **matatu** ya mfano na kutoa mafunzo kwa mafundi **wawili** katika kila kijiji, na kutoa elimu kuhusu uvunaji wa maji ya mvua kwa kutumia mapaa ya nyumba katika vijiji vyote **10** vyenye miradi katika kila Halmashauri.

(vi) ***Kuandaa mazingira mazuri ya kisheria kuhusu rasilimali za maji na kubaini vyombo na muundo utakaomudu majukumu, mipango na menejimenti ya rasilimali ya maji nchini***

16. Mheshimiwa Spika, Wizara katika kuhakikisha kwamba rasilimali za maji nchini zinasimamiwa na kuendelezwa ipasavyo, imeweka muundo utakaosimamia rasilimali za maji kama ifuatavyo; Vikundi vya Watumiaji Maji, Vyama vya Watumiaji Maji, Kamati za Maji za mabonde madogo ya Maji, Bodi za Maji za Mabonde, na Bodi ya Ushauri ya Kitaifa ya Maji.

Muundo huo umepewa nguvu ya kisheria katika kusimamia na kuendeleza matumizi ya rasilimali za maji kulingana na Sheria Na. 11 ya mwaka 2009 ya Usimamizi wa Rasilimali za Maji, na Sheria Na. 12 ya mwaka 2009 ya Huduma za Maji na Usafi wa Mazingira, ambazo zimepitishwa na mkutano wa **15** wa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania mwezi Aprili, 2009. Mheshimiwa Rais ameweka saina Sheria hizo tarehe 12 Mei, 2009 na zitaanza kutumika rasmi tarehe 1 Agosti, 2009 baada ya kutangazwa katika Gazeti la Serikali. Kwa mujibu wa Sheria hizo za maji jukumu la kusajili vyombo vya watumiaji maji limepewa Halmashauri na Bodi za Maji za Mabonde badala ya Waziri mwenye dhamana ya maji. Hivi sasa Wizara yangu inaendelea na taratibu za kuandaa kanuni za kutekeleza Sheria hizo mpya.

B2: Sekta ya Umwagiliaji

17. Mheshimiwa Spika, katika sekta ya umwagiliaji, maelekezo ya Ilani ya Uchaguzi ya CCM ya mwaka 2005 yameweka bayana maeneo ya kipaumbele katika kuendeleza kilimo cha umwagiliaji, utekelezaji wake ni kama ifuatavyo:-

(i) ***Maji yakingwe kwenye visima, malambo na mabwawa kwa matumizi ya watu, mifugo na umwagiliaji.***

18. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha mwaka 2005 hadi 2009, Serikali iliendelea na ujenzi wa mabwawa kwa ajili ya umwagiliaji kwa kukamilisha ujenzi wa mabwawa ya Ulyanyama (Sikonge), Kisangwa (Bunda), Nyamilangano (Kahama), na Masware (Babati). Vilevile, katika mwaka 2008/2009, Wizara iliendelea na ujenzi

wa mabwawa ya Msoga (Bagamoyo) na Misozwe (Muheza), ambapo ujenzi umefikia wastani wa **asilimia 40** na unatarajiwa kukamilika mwaka 2009/2010. Makandarasi wa ujenzi wa mabwawa mengine ya Itumbiko (Kibondo), Kahama-Nkhalanga (Nzega) na Maliwanda (Bunda), wamepatikana. Ujenzi utanza mwaka 2009/2010. Usanifu na utayarishaji wa zabuni kwa ajili ya ujenzi wa mabwawa ya Mahiga (Kwimba), na Ulindwanoni (Urambo), umekamilika na ujenzi utanza mwaka 2009/2010.

(ii) Kipaumbele kiwe katika kuendeleza miradi midogo na ya kati, ikiwa ni pamoja na kuandaa mifumo ya uvunaji wa maji ya mvua na kuchimba mabwawa ili kuimarisha kilimo cha umwagiliaji

19. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha mwaka 2005 hadi mwaka 2009, Wizara yangu iliendeleza eneo la umwagiliaji kutoka **hekta 264,388** hadi kufikia **hekta 310,745** ikiwa ni ongezeko la **hekta 46,357**. Kati ya eneo hilo, **hekta 255,675** ni za mashamba ya wakulima wadogo na **hekta 55,070** ni mashamba ya wakulima wakubwa wa mazao ya biashara. Katika utekelezaji huo, skimu **164** za umwagiliaji zimeendelezwa ikiwa ni pamoja na ujenzi wa mabwawa **20** kwa ajili ya umwagiliaji.

Katika kuendeleza teknolojia ya kuvuna maji ya mvua, Wizara ilikamilisha utekelezaji wa programu shirikishi ya kuendeleza umwagiliaji katika maeneo kame ya mikoa ya Tabora, Shinyanga, Dodoma, Manyara, Singida, Arusha na Mwanza. Kutokana na matumizi ya teknolojia hiyo, kiasi cha hekta **1,346** ziliendelezwa katika mwaka 2007/2008 katika Wilaya za Igunga, Kwimba, Mbulu, Misungwi na Mpwapwa. Katika mwaka 2008/2009 maeneo yaliyoendelezwa ni pamoja na Itaswi (Kondoa), Kikore (Kondoa), Tlawi (Mbulu), Ngaiti (Manyoni) na Mafere (Mpwapwa). Kwa mwaka 2009/2010, Wizara itaendelea na ujenzi wa skimu katika maeneo kame kwa kutumia teknolojia ya kuvuna maji ya mvua. Skimu zitakazoendelezwa ni pamoja na; Lusu (Nzega), Kisese (Kondoa), Mlandala (Iramba), Mwangeza (Iramba), Tyeme-Masagi (Iramba) na Kisangaji (Babati).

C: DIRA, DHAMIRA NA MAJUKUMU YA WIZARA YA MAJI NA UMWAGILIAJI

20. Mheshimiwa Spika, Wizara ya Maji na Umwagiliaji kwa mwaka 2009/2010 itaendelea kutekeleza majukumu yake kulingana na Sera ya Maji ya mwaka 2002, Sera ya Kilimo na Mifugo ya mwaka 1997, Mkakati wa Maendeleo ya Sekta ya Maji na Mkakati wa Maendeleo ya Sekta ya Kilimo. Kwa kuzingatia Sera na Mikakati hiyo dira na dhamira ya Wizara ni kama ifuatavyo:-

Dira: *Kuwa na mfumo endelevu wa kusimamia na kuendeleza rasilimali za maji utakaoleta manufaa ya kijamii na kiuchumi ikiwa ni pamoja na kuimarisha kilimo cha umwagiliaji kwa lengo la kuongeza pato la Taifa ili kupunguza umaskini na kuwa na chakula cha uhakika nchini.*

Dhamira: *Kuhakikisha rasilimali za maji zinasimamiwa, zinaendelezwa na zinatumiwa kwa njia endelevu na shirikishi ili kukidhi mahitaji ya sekta*

mbalimbali kwa kuweka mfumo madhubuti wa kitaasisi wa kusimamia rasilimali za maji, kuendeleza na kuboresha miundombinu ya usambazaji majisafi, uondoaji wa majitaka na miundombinu ya umwagiliaji.

21. Mheshimiwa Spika, Wizara inatekeleza majukumu yake kupitia Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Maji (*Water Sector Development Programme-WSDP*), na Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Kilimo (*Agricultural Sector Development Programme-ASDP*), sehemu ya umwagiliaji. Majukumu ya Wizara yanazingatia ahadi zilizotolewa na Serikali, malengo ya Ilani ya Uchaguzi ya CCM ya mwaka 2005, Mkakati wa Kukuza Uchumi na Kupunguza Umaskini Tanzania (MKUKUTA), Malengo ya Milenia, na Dira ya Taifa ya Maendeleo 2025. Majukumu hayo ni pamoja na:-

- (i) Kutayarisha na kusimamia utekelezaji wa sera, mikakati na Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Maji na Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Kilimo – sehemu ya umwagiliaji;
- (ii) Kutayarisha na kusimamia sheria, kanuni na taratibu zinazosimamia sekta za maji na umwagiliaji;
- (iii) Kutafuta vyanzo mbalimbali vya fedha kwa ajili ya kutekeleza miradi ya maji na ya umwagiliaji;
- (iv) Kukusanya, kuchambua, kutafsiri na kuhifadhi takwimu muhimu za sekta za maji na umwagiliaji;
- (v) Kutoa miongozo ya kusimamia matumizi endelevu ya rasilimali za maji;
- (vi) Kutoa miongozo kuhusu utoaji wa huduma za maji na usafi wa mazingira mijini na vijijini;
- (vii) Kutoa mafunzo kwa wataalam wa sekta za maji na umwagiliaji katika ngazi na kada mbalimbali za utekelezaji;
- (viii) Kuendeleza tafiti kuhusu teknolojia zinazotumika katika kutoa huduma za maji na kilimo cha umwagiliaji;
- (ix) Kutoa miongozo ya matumizi ya teknolojia bora za umwagiliaji; na
- (x) Kuratibu majukumu na kutekeleza ushauri wa Bodi ya Ushauri ya Kitaifa ya Maji

D: SERA YA MAJI NA SERA YA KILIMO NA MIFUGO

22. Mheshimiwa Spika, katika kutekeleza majukumu yake, Wizara inaongozwa na Sera ya Maji ya mwaka 2002 kwa sekta ya maji, na Sera ya Kilimo na Mifugo ya mwaka 1997 kwa sekta ya umwagiliaji. Sera ya Maji inatoa mwongozo unaolenga kuhakikisha kuwa rasilimali za maji nchini zinalindwa, zinahifadhiwa na zinatumiwa kwa uwiano kwa kuzingatia mahitaji ya sekta za kiuchumi, kijamii na hifadhi ya mazingira. Wizara imetafsiri Sera ya Maji katika lugha nyepesi ili jamii nzima iweze kuelewa vizuri na hivyo kushiriki kikamilifu katika kutekeleza. Sera ya Kilimo na Mifugo inaelekeza kutoa kipaumbele katika kuendeleza skimu za asili za umwagiliaji za wakulima wadogo ikiwa ni pamoja na kuandaa mifumo ya uvunaji wa maji ya mvua na kujenga mabwawa.

Pamoja na utekelezaji wa Sera ya Kilimo na Mifugo, Wizara katika mwaka 2008/2009, ilikamilisha kuandaa rasimu ya Sera ya Taifa ya Umwagiliaji. Sera hiyo italenga katika kukidhi mahitaji ya kilimo endelevu cha umwagiliaji ikiwa ni pamoja na kutoa mwelekeo sahihi wa matumizi endelevu ya rasilimali za maji kwa umwagiliaji. Vilevile, maandalizi ya mkakati wa taifa wa kuendeleza umwagiliaji na sheria ya umwagiliaji yameanza.

E: MIKUTANO NA MAADHIMISHO MUHIMU

E1: Sekta ya Maji

(a) Mkutano wa Kutathmini Maendeleo ya Sekta ya Maji

23. Mheshimiwa Spika, kwa kuzingatia makubaliano kati ya Serikali na washirika wa maendeleo yaliyofikiwa wakati wa maandalizi ya Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Maji, Wizara yangu hutathmini utekelezaji wa Programu hiyo kila mwaka. Kwa mwaka 2008/2009 tathmini ilifanyika mwezi Oktoba 2008, ambapo Serikali iliwakilishwa na Wizara yangu, Wizara ya Fedha na Uchumi, Ofisi ya Waziri Mkuu Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa (TAMISEMI), Wizara ya Afya na Ustawi wa Jamii, Wizara ya Elimu na Mafunzo ya Ufundi na wadau wengine ambapo tulikubaliana yafuatayo:-

- (i) Maandalizi ya bajeti ya mwaka 2009/2010 ya Sekta ya Maji yazingatie mapitio ya utekelezaji wa bajeti iliyotangulia na mahitaji sahihi ya fedha kwa sekta ndogo za usimamizi na uendelezaji wa rasilimali za maji, huduma ya maji na usafi wa mazingira vijijini na huduma ya majisafi na majitaka mijini;
- (ii) Bajeti ya mwaka 2009/2010 ya Sekta ya Maji iandaliwe kulingana na mahitaji ya Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Maji ikijumuisha michango yote ya fedha ya washirika wa maendeleo pamoja na mchango wa Serikali;
- (iii) Kuandaa mpango wa manunuzi wa mwaka ambao utakuwa unapitiwa mara kwa mara na kurekebishwa inapohitajika;

- (iv) Kutafiti njia bora ya kuwezesha Halmashauri kugawa fedha kwa kuzingatia mahitaji katika ngazi ya kijiji/mtaa;
- (v) Kuhakikisha kuwa Wizara na watekelezaji wengine wa Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Maji wanazingatia makubaliano yaliyofikiwa kati ya Serikali na washirika wa maendeleo kwa kuzingatia taratibu zilizowekwa katika kutekeleza programu hiyo;
- (vi) Kuandaa kwa wakati Mkutano wa Pamoja wa Mapitio ya Sekta ya Maji mwaka 2009 ikiwa ni pamoja na kuandaa taarifa ya utekelezaji wa Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Maji na kuiwasilisha kwa wadau wa Sekta ya Maji ifikapo mwezi Agosti, 2009;
- (vii) Kuanzisha benki ya takwimu inayooanisha taarifa kutoka vyanzo mbalimbali zinazohusiana na maendeleo ya sekta ya maji;
- (viii) Kutumia vigezo vinavyokubalika kutathmini maendeleo ya sekta ya maji katika usimamizi wa rasilimali za maji na utoaji wa huduma ya maji na usafi wa mazingira; na
- (ix) Wizara ya Maji na Umwagiliaji kujadiliana na kufikia makubaliano na Wizara za Afya na Ustawi wa Jamii, Elimu na Mafunzo ya Ufundi pamoja na Ofisi ya Waziri Mkuu Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa (TAMISEMI), juu ya mipaka ya uwajibikaji na majukumu ya utekelezaji wa masuala ya usafi wa mazingira.

(b) Mkutano wa Mawaziri wa Maji wa Nchi za Bonde la Zambezi

24. Mheshimiwa Spika, mkutano wa kwanza wa Mawaziri wa Maji wa nchi za Bonde la Zambezi ulifanyika tarehe 5 Novemba, 2008 katika Jiji la Mwanza. Mkutano huo ambao ulihudhuriwa na nchi za Angola, Botswana, Malawi, Msumbiji, Namibia na Tanzania ulijadili na kutoa maamuzi yafuatayo:-

- (i) Nchi zote husika zisaini na kuridhia Mkataba wa kuanzisha Kamisheni ya Bonde la Zambezi (*Zambezi Watercourse Commission –ZAMCOM*). Nchi **nne** za Angola, Botswana, Msumbiji na Namibia zimeridhia. Nchi **tatu** za Malawi, Tanzania na Zimbabwe zimesaini lakini bado hazijaridhia. Zambia bado haijaweka saini. Taratibu ndani ya Serikali kuipitisha Mkataba huo zimekamilika na utawasilishwa ili uridhiwe na Bunge lako Tukufu;
- (ii) Sekretarieti ya muda ya ZAMCOM yenye makao makuu Gaborone, Botswana ilianzishwa na itaendelea kudumu hadi hapo uridhiaji wa mkataba wa ZAMCOM utakapokamilika; na

- (iii) Nchi za Nordic (Sweden, Denmark na Norway), zimekubali kufadhili mradi wa *Zambezi Action Project Phase 6.2* kwa mwaka mmoja zaidi kutoka Mei 2008 hadi Aprili 2009. Mradi huo unahusu kuziwezesha nchi zote za Bonde la Mto Zambezi kuhakikisha matumizi endelevu ya rasilimali za maji katika bonde hilo. Nchi hizo ni Angola, Botswana, Namibia, Malawi, Msumbiji, Tanzania, Zambia, na Zimbabwe. Kufuatia hali hiyo nchi zilizo katika Bonde la Mto Zambezi zilikubaliana kuchangia **Dola za Marekani 25,000** kila nchi, kwa ajili ya uendeshaji wa Sekretarieti ya muda ya *ZAMCOM*.

(c) Mkutano wa Mawaziri wa Maji wa SADC

25. Mheshimiwa Spika, Mkutano wa mwaka wa Mawaziri wa Maji wa Nchi Wanachama wa Jumuiya ya Maendeleo ya Nchi za Kusini mwa Afrika (*SADC*), ulifanyika katika Jiji la Mwanza tarehe 6 Novemba 2008. Mkutano huo ulihudhuriwa na Mawaziri kutoka Angola, Afrika ya Kusini, Botswana, Lesotho, Malawi, Msumbiji, Namibia, Swaziland, Zambia, na Tanzania. Nchi za Jamhuri ya Kidemokrasia ya Congo, Madagascar, Mauritius, na Zimbabwe hazikuhudhuria.

26. Mheshimiwa Spika, mkutano huo ulifikia maamuzi yafuatayo:-

- (i) Kupunguza utegemezi wa fedha za wahisani ili kutoathiri utekelezaji wa miradi ya kipaumbele iliyobainishwa katika Mkakati wa Usimamizi na Uendelezaji wa Rasilimali za Majishirikishi (*Regional Strategic Action Plan on Integrated Water Resources Management (RSAP-IWRM)*), na pia kufikia malengo ya milenia;
- (ii) Kuandaa mkakati wa kisekta wa kukabiliana na athari za mabadiliko ya tabianchi; na
- (iii) Kutoa kipaumbele katika utekelezaji wa programu ya kikanda ya ujenzi wa miundombinu muhimu ya maji kwa lengo la kukidhi mahitaji ya maji kwa uzalishaji wa nishati, usalama wa chakula na upatikanaji wa maji safi na salama kwa gharama nafuu, na udhibiti wa athari za majanga yatokanayo na maji, kama vile mafuriko na ukame.

(d) Mkutano Mkuu wa Mwaka wa Bodi za Maji za Mabonde

27. Mheshimiwa Spika, Mkutano Mkuu wa Mwaka wa Bodi za Maji za Mabonde ulifanyika mwezi Machi 2009 katika Jiji la Mwanza. Maudhui ya mkutano huo yalikuwa ni **"Kupima mafanikio ya utekelezaji katika usimamizi wa rasilimali za maji nchini"**. Mkutano huo ulitathmini utekelezaji wa malengo tuliyojiwekea kwenye mkutano wa kwanza katika kusimamia na kuendeleza rasilimali za maji nchini.

28. Mheshimiwa Spika, mkutano huo ulifikia maazimio yaliyolenga kuboresha utendaji katika maeneo yafuatayo:-

- (i) Utoaji wa takwimu sahihi za rasilimali za maji;
- (ii) Ushiriki wa wananchi na wadau wengine katika kuendeleza na kulinda vyanzo vya maji na kupunguza migogoro ya matumizi ya maji;
- (iii) Kuongeza kasi ya utoaji wa hati za haki ya kutumia maji;
- (iv) Ukusanyaji wa madeni ya ada ya matumizi ya maji;
- (v) Ufanisi katika matumizi ya maji kwa kuboresha miundombinu ya wakulima wadogo wa umwagiliaji;
- (vi) Kukabiliana na athari za mabadiliko ya tabianchi katika rasilimali za maji; na
- (vii) Kuwezesha wahitimu wa Chuo cha Maendeleo na Usimamizi wa Maji kuajiriwa moja kwa moja katika utumishi wa umma.

(e) Wiki ya Maji

29. Mheshimiwa Spika, maadhimisho ya **21** ya Wiki ya Maji yalifanyika nchini kote kuanzia tarehe 16 Machi mpaka kilele chake tarehe 22 Machi, 2009 ambayo ndio Siku ya Maji Duniani. Lengo la maadhimisho hayo ambayo hufanyika kila mwaka, ni kutoa nafasi kwa wadau wa sekta ya maji kujadiliana kuhusu Sera ya Maji, mikakati na mipango ya maendeleo ya sekta pamoja na mafanikio na changamoto zilizopo. Hayo hufanyika kwa njia ya semina, warsha na maonyesho. Vilevile, Maadhimisho ya Wiki ya Maji hutoa fursa kwa viongozi wa ngazi mbalimbali kuhamasisha wananchi kushiriki katika kupanga, kujenga, kusimamia na kuendesha miradi ya maji na kutunza mazingira na vyanzo vya maji kama Sera ya Maji inavyoelekeza. Miradi ya maji na usafi wa mazingira huwekewa mawe ya msingi au huzinduliwa wakati huo.

30. Mheshimiwa Spika, kwa mwaka huu, maadhimisho hayo yalifanyika kitaifa Mkoani Kagera. Kaulimbiu ya maadhimisho ilikuwa: “**Maji ni Rasilimali ya Wote, Tuitumie na Tushirikiane Kuitunza**”. **Mheshimiwa Dk. Ali Mohamed Shein**, Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, alikuwa mgeni rasmi siku ya kilele. Tunamshukuru kwa dhati kabisa. Napenda kutumia fursa hii kuwashukuru wananchi wote walioshiriki katika maadhimisho hayo. Nawashukuru viongozi wote kuanzia ngazi ya kijiji, wilaya hadi mkoa kwa kuratibu na kusimamia vizuri maadhimisho hayo. Nawashukuru viongozi wa mkoa wa Kagera, wananchi na washiriki wote wa maonyesho yaliyofanyika kwa wiki nzima. Nawapongeza washindi wote ambao walitunukiwa zawadi katika maonyesho hayo.

(f) Mkutano wa Mamlaka za Majisafi na Majitaka Mijini

31. Mheshimiwa Spika, mamlaka za majisafi na majitaka mijini ni taasisi za serikali zinazojitegemea ambazo zinatoa huduma za majisafi na uondoaji wa majitaka katika miji ya makao makuu ya mikoa. Kwa mujibu wa taratibu za uendeshaji, kila mwaka mamlaka hizo hufanya mkutano mkuu kujadili hali ya utendaji kazi na mapato na matumizi ya mwaka kwa lengo la kuongeza ufanisi.

32. Mheshimiwa Spika, mkutano mkuu wa **11** ulifanyika tarehe 16 hadi 18 Aprili, 2009 mjini Babati, mkoa wa Manyara. Maudhui ya mkutano yalikuwa ni '**Maji na Mazingira Katika Mamlaka za Majisafi na Majitaka Mijini**'. Wataalam wa Mamlaka pamoja na wataalam wa masuala ya mazingira walitoa mada za uzoefu kuhusu maji na mazingira ambazo zilijadiliwa ili kutoa mikakati ya kuboresha uhifadhi wa mazingira nchini.

33. Mheshimiwa Spika, mkutano ulifikia maazimio yaliyolenga kuboresha utendaji katika maeneo yafuatayo:-

- (i) Kuweka vigezo vinavyokubalika kutafsiri kiwango cha upatikanaji wa huduma ya maji mijini (*water coverage*);
- (ii) Mamlaka zote kuwa na takwimu sahihi za wateja;
- (iii) Kuongeza wateja wanaopata huduma ya uondoaji majitaka;
- (iv) Kutunza mazingira ya vyanzo vya maji kwa kushirikiana na wadau na taasisi husika;
- (v) Kuanzisha utaratibu wa kuziwezesha mamlaka za daraja A kupata mikopo ya kuwekeza kwenye miundombinu ya maji; na
- (vi) Kuanzisha utaratibu wa kutathmini kwa mtindo wa kibiashara, utendaji wa mamlaka za maji kwa lengo la kuzipandisha daraja mamlaka za maji za wilaya na miji midogo zilizoonyesha uwezo wa kujiendesha kibiashara.

E2: Sekta ya Umwagiliaji

(a) Mkutano wa Kutathmini Maendeleo ya Sekta ya Kilimo

34. Mheshimiwa Spika, kwa kuzingatia makubaliano kati ya Serikali na washirika wa maendeleo yaliyofikiwa wakati wa maandalizi ya Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Kilimo, Wizara yangu kila mwaka hutathmini kwa pamoja na washirika wa maendeleo utekelezaji wa Programu, sehemu ya umwagiliaji. Kwa mwaka 2008/2009 tathmini ilifanyika mwezi Oktoba 2008 ambapo Serikali iliwakilishwa na Wizara yangu, Wizara ya Kilimo Chakula na Ushirika, Wizara ya Maendeleo ya Mifugo na Uvuvi, Wizara ya Viwanda Biashara na Masoko, Wizara ya

Fedha na Uchumi, TAMISEMI na wadau wengine. Katika mkutano huo tulikubaliana yafuatayo:-

- (i) Kiwango cha uwekezaji katika kuendeleza umwagiliaji kiongezwe ili kuongeza mchango wa sekta ya umwagiliaji katika kupunguza umaskini na kuhakikisha usalama wa chakula kama inavyosisitizwa katika ASDP;
- (ii) Kuhakikisha kuwa walengwa wanaohusika na kuendeleza skimu za umwagiliaji katika Halmashauri wanahamasishwa juu ya umuhimu wa ushiriki wao katika mfumo mzima wa uendelezaji na uendeshaji wa skimu zao za umwagiliaji;
- (iii) Halmashauri ziajiri wataalam wanaohitajika katika uendelezaji na uendeshaji wa kilimo cha umwagiliaji kwa kuwa na angalau mhandisi mmoja, mpimaji ardhi mmoja na mafundi sanifu wa umwagiliaji watatu. Kila Ofisi ya Kanda ya Umwagiliaji iwe na angalau mchumi mmoja;
- (iv) Halmashauri na Ofisi za Kanda za Umwagiliaji ziwawezeshe wanavikundi wa umwagiliaji katika kuandaa mipango kazi ya mwaka ya usimamizi na uendeshaji wa skimu za umwagiliaji pamoja na bajeti husika;
- (v) Kuendeleza teknolojia ya kuvuna maji ili kuhakikisha kuwa maji yanapatikana kwa ajili ya umwagiliaji na matumizi mengine kulingana na usanifu wa skimu na mazingira husika; na
- (vi) Kuharakisha taratibu za kumwajiri mtaalam mshauri kwa ajili ya kufanya tathmini-mkakati ya mazingira (*Strategic Environmental and Social Assessment – SESA*).

(b) Maadhimisho ya Sikukuu ya Wakulima Nanenane

35. Mheshimiwa Spika, Maadhimisho ya Sikukuu ya Wakulima Nanenane yalifanyika kitaifa mjini Dodoma mwezi Agosti 2008. Kikanda yalifanyika Arusha, Morogoro, Mbeya na Mwanza. Kaulimbiu ilikuwa ni “**Mapinduzi ya Kijani ni Mkombozi wa Mtanzania**”. Wizara yangu ilitumia fursa ya maadhimisho hayo kuhamasisha matumizi bora na endelevu ya maji, umuhimu wa kuwa na miundombinu ya umwagiliaji ikiwemo aina mbalimbali ya mifumo ya umwagiliaji.

(c) Maadhimisho ya Siku ya Chakula Duniani

36. Mheshimiwa Spika, Maadhimisho ya Siku ya Chakula Duniani (*World Food Day*), yalifanyika kitaifa Oktoba 2008 katika mji wa Musoma. Ushiriki wa Wizara katika maadhimisho hayo ulitoa fursa ya kuonyesha teknolojia mbalimbali za umwagiliaji zenye ufanisi wa matumizi ya maji.

(d) Mikutano ya Kamati ya Uratibu wa Mfuko wa Kuendeleza Umwagiliaji Ngazi ya Wilaya (DIDF)

37. Mheshimiwa Spika, mikutano ya Kamati ya Uratibu wa Mfuko wa Kuendeleza Umwagiliaji ngazi ya Wilaya (*DIDF*), ilifanyika mjini Iringa mwezi Novemba 2008 na Jijini Mbeya mwezi Juni 2009. Mikutano hiyo ililenga kutathmini na kuidhinisha fedha za nyongeza za miradi ya umwagiliaji iliyopata fedha pungufu kutoka katika bajeti za Halmashauri kwa ajili ya utekelezaji wa Mipango ya Maendeleo ya Kilimo ya Wilaya (*DADPs*).

(e) Mkutano wa kujadili Rasimu ya Sera ya Taifa ya Umwagiliaji

38. Mheshimiwa Spika, mkutano wa kujadili rasimu ya Sera ya Taifa ya Umwagiliaji ulifanyika kwa njia ya semina kwa Waheshimiwa Wabunge mjini Dodoma tarehe 31 Januari, 2009. Wajumbe walioshiriki katika mkutano huo walitoa maoni ambayo yamechangia kuboresha rasimu ya Sera ya Taifa ya Umwagiliaji.

(f) Mikutano ya Maafisa wa Kanda za Umwagiliaji

39. Mheshimiwa Spika, mikutano ya maafisa wa kanda za umwagiliaji nchini ilifanyika mjini Dodoma mwezi Februari 2009 na Jijini Mwanza mwezi Machi 2009 ili kujadili utekelezaji wa majukumu ya sekta ya umwagiliaji. Azimio la mkutano wa kwanza lilikuwa ni kusimamia kwa ufanisi utekelezaji wa majukumu ya sekta ya umwagiliaji. Mkutano wa pili uliazimia kushirikiana na kuziwezesha Halmashauri katika kuibua miradi ya umwagiliaji, matumizi ya miongozo iliyotayarishwa kwa ajili ya utekelezaji wa *DADPs* na uendeshaji wa Mfuko wa *DIDF*. Katika mkutano huo, wajumbe walifahamishwa kuhusu muundo wa sekta ya umwagiliaji kwa ujumla.

(g) Mkutano wa Maji kwa Kilimo na Nishati Afrika

40. Mheshimiwa Spika, mkutano wa mawaziri wenye dhamana ya maji, kilimo na nishati ulifanyika Sirte, Libya kuanzia tarehe 15 hadi 17 Desemba 2008, ukitanguliwa na mkutano wa wataalam wa maji na umwagiliaji uliofanyika Gaborone Botswana tarehe 14 Novemba, 2008. Mkutano huo ulihusu matumizi ya Maji kwa Kilimo na Nishati Afrika – Changamoto za Mabadiliko ya Tabianchi (*Water for Agriculture and Energy in Africa: the Challenges of Climate Change*). Mkutano huo uliazimia kila nchi iongeze uwekezaji katika kilimo cha umwagiliaji na kuendeleza matumizi ya teknolojia mbalimbali za umwagiliaji.

(h) Mkutano wa Wadau wa Mazingira katika Kilimo cha Umwagiliaji

41. Mheshimiwa Spika, mkutano wa wadau wa mazingira kwa sekta ya umwagiliaji katika ngazi ya Taifa ulifanyika mwezi Aprili 2009 kujadili masuala ya utunzaji wa mazingira na hifadhi ya jamii katika utekelezaji wa miradi ya umwagiliaji (*Environmental and Social Management Framework - ESMF and Resettlement Policy Framework- RPF*). Mkutano huo uliainisha masuala ya kilimo cha umwagiliaji

na mahusiano yake katika masuala ya mazingira na sheria zilizopo za mazingira kwa ujumla. Lengo lilikuwa kuwaandaa washiriki hao katika kutoa mafunzo ya aina hiyo kwa wadau wengine hasa katika ngazi za Halmashauri.

(i) Mkutano wa Mawaziri Wanaohusika na Kilimo na Usalama wa Chakula wa Nchi za SADC

42. Mheshimiwa Spika, mkutano wa mawaziri wa nchi za SADC wanaohusika na kilimo na usalama wa chakula ulifanyika tarehe 21 Mei 2009 mjini Johannesburg, Afrika ya Kusini, ambao ulitanguliwa na mkutano wa maafisa waandamizi kuanzia tarehe 18 hadi 20 Mei 2009. Moja ya maazimio yaliyofikiwa katika mkutano huo ni kuendeleza kilimo cha umwagiliaji katika mabonde **matatu** ya Okavango, *Upper Zambezi* na *Lower Zambezi/Shire*. Nchi yetu itanufaika na miradi itakayotekelezwa katika bonde la *Lower Zambezi/Shire* ambayo inajumuisha bonde dogo la mto Songwe ambao ni mpaka kati ya Tanzania na Malawi. Mkutano huo ulibaini kuwa, utekelezaji wa pamoja kati ya Serikali ya Tanzania na Malawi katika kuendeleza Bonde la Mto Songwe ni mfano mzuri wa kuigwa na nchi nyingine za SADC katika kuendeleza rasilimali za maji za mabonde ya majishiriki.

F: HALI HALISI YA SEKTA ZA MAJI NA UMWAGILIAJI

Rasilimali za Maji

43. Mheshimiwa Spika, nchi yetu ina rasilimali nyingi za maji ingawa rasilimali hizo hazipatikani kwa uwiano katika maeneo yote. Hekta **milioni 5.5** kati ya eneo lote la Tanzania la hekta **milioni 94.5** zimefunikwa na maji yakiwa ni pamoja na yale ya maziwa makuu ya Victoria, Nyasa, Rukwa na Tanganyika ambayo yana maji yenye jumla ya eneo la kilomita za mraba **60,000**. Tanzania ina mito mingi ikiwemo Rufiji, Kilombero, Ruvuma, Ruhuhu, Malagarasi, Pangani, Ruvu, Wami, Mara na Kagera. Vilevile, nchi yetu inakadiriwa kuwa na hifadhi ya rasilimali za maji chini ya ardhi ipatayo kilomita za ujazo **40**.

44. Mheshimiwa Spika, pamoja na kuwa na maji mengi, mahitaji ya maji nchini yanaongezeka na hivyo kiwango cha maji yaliyopo kwa mtu mmoja kwa mwaka kuendelea kupungua kutoka wastani wa mita za ujazo **2,700** mnamo mwaka 1999 hadi kufikia mita za ujazo **2,225** mwaka 2009. Inakadiriwa kuwa kiwango hiki kitaendelea kushuka hadi kufikia mita za ujazo **1,500** kwa mtu kwa mwaka ifikapo mwaka 2025 na hivyo, kuiweka nchi yetu katika hali ya uhaba wa maji (*water stress*). Serikali imeendelea kuhakikisha rasilimali hizo zinatunzwa na kuendelezwa kwa njia endelevu, kwa manufaa ya kizazi cha sasa na vizazi vijavyo, kwa kuzingatia mfumo wa mabonde yote **9**. Mabonde hayo ni Pangani, Wami/Ruvu, Rufiji, Ruvuma na mito ya Pwani ya Kusini, Ziwa Nyasa, Bonde la Kati, Ziwa Rukwa, Ziwa Tanganyika na Ziwa Victoria.

45. Mheshimiwa Spika, yapo matatizo yanayosababisha upungufu wa maji katika baadhi ya maeneo, ikiwa ni pamoja na yafuatayo:-

- (i) Ukame wa mara kwa mara unaotokana na mabadiliko ya tabianchi;
- (ii) Matumizi ya maji yasiyozingatia ufanisi;
- (iii) Upangaji wa matumizi ya maji bila ya kuoanisha mipango ya sekta nyingine;
- (iv) Uharibifu wa mazingira na uchafuzi wa vyanzo vya maji unaotokana na kukua kwa shughuli za kijamii na kiuchumi; na
- (v) Gharama kubwa za uwekezaji katika ujenzi wa miundombinu ya uvunaji na usambazaji wa maji.

Mabadiliko ya Tabianchi

46. Mheshimiwa Spika, mabadiliko ya tabianchi yana athari kubwa kwa vyanzo vya maji. Kutokana na tathmini iliyofanywa hapa nchini, katika miaka **50** mpaka **60** iliyopita, kumekuwepo na ongezeko la joto la wastani wa nyuzijoto **1** likiambatana na uhaba wa mvua na kupungua kwa kina cha maji katika maziwa na mabwawa.

Tathmini hiyo pia, inaonyesha kwamba kati ya miaka **50** hadi **100** ijayo kutakuwa na ongezeko la joto la wastani wa nyuzijoto **1** hadi **3** katika nchi yetu. Ongezeko hilo litaanzia kaskazini mashariki kwenda kusini magharibi.

47. Mheshimiwa Spika, kutokana na mabadiliko hayo, katika mwaka 2009/2010 ni muhimu kuainisha mabadiliko ya tabianchi katika mipango yetu, ili tubaini njia za kukabiliana nayo. Inatupasa tuainishe suala la mabadiliko ya tabianchi katika mipango ya ofisi za mabonde, ikiwa ni pamoja na kutekeleza yafuatayo:-

- (i) Kuimarisha ukusanyaji wa takwimu zinazohusu rasilimali za maji na mabadiliko ya tabianchi;
- (ii) Kuendeleza mafunzo ya wataalam ili kuongeza uelewa na weledi kuhusu mabadiliko ya tabianchi;
- (iii) Kushirikisha wananchi ili kujifunza na kuimarisha utaalum wa jadi (*Indigenous knowledge*), katika kukabiliana na mabadiliko ya tabianchi;
- (iv) Kushirikisha wadau mbalimbali katika kutunza vyanzo vya maji kwa kuvitambua na kuviwekea mipaka, kupanda miti, kuzuia shughuli za kiuchumi na kijamii katika maeneo oevu, milimani na katika chemchem, kudhibiti matumizi holela ya maji kwa kutoa hati za haki ya kutumia maji na kutunga sheria ndogo; na
- (v) Kushirikiana na taasisi za kiserikali na zisizo za kiserikali zinazofanya utafiti kuhusu mabadiliko ya tabianchi kwa lengo la kufanya utafiti wa pamoja na

kutathmini matokeo ya tafiti mbalimbali ili kukabiliana na mabadiliko ya tabianchi.

Huduma ya Maji Vijijini

48. Mheshimiwa Spika, kama nilivyoelezea kwa ufupi hapo awali, katika mwaka 2008/2009, Serikali iliendelea kuboresha huduma ya maji vijijini kwa kushirikisha wadau katika ngazi zote za utekelezaji. Uboreshaji huo ulihusu ujenzi, upanuzi na ukarabati wa miundombinu ya miradi ya maji vijijini ikiwa ni pamoja na kujenga miradi ya visima virefu na vifupi, kujenga mabwawa katika maeneo kame, na kuendeleza teknolojia ya uvunaji wa maji ya mvua. Mafanikio yaliyopatikana ni pamoja na ongezeko la upatikanaji wa huduma ya maji safi na salama kwa wakazi waishio vijijini kutoka **asilimia 57.1** mwaka 2007 hadi kufikia **asilimia 58.3** mwezi Desemba 2008.

Huduma ya Maji Mijini

49. Mheshimiwa Spika, ili kuboresha huduma za majisafi na uondoaji wa majitaka mijini katika mwaka 2008/2009, Wizara yangu iliendelea kuziimarisha Mamlaka za Maji Mijini ili kuongeza ufanisi wa utoaji huduma hizo kwa wananchi waishio mijini, kwa kujenga, kukarabati na kupanua miundombinu ya mifumo ya majisafi na majitaka. Kiwango cha utoaji wa huduma ya majisafi katika miji mikuu ya mikoa **19** kimeongezeka kutoka **asilimia 80** mwaka 2007 hadi kufikia **asilimia 83** Juni 2009. Ongezeko hilo katika miji yote limefanya wastani wa muda wa upatikanaji wa maji mijini kwa uhakika zaidi kutoka **saa 17** kwa siku, mwaka 2007, hadi **saa 18** kwa siku, mwaka 2009. Kwa upande wa Jiji la Dar es Salaam na miji ya Kibaha na Bagamoyo kiwango cha utoaji wa huduma ya majisafi ni **asilimia 68** na upatikanaji wa maji kwa wastani wa saa **nane** kwa siku. Kiwango hicho cha huduma kitaongezeka baada ya kukamilika kwa Mradi wa Kuboresha Huduma za Maji katika Jiji la Dar es Salaam (*DWSSP*), na ule wa kupunguza upotevu wa maji utakaoanza kutekelezwa mwaka 2010. Miradi hiyo itapunguza maji yanayopotea kutoka **asilimia 50** ya sasa hadi **asilimia 35**

Umwagiliaji

50. Mheshimiwa Spika, nchi yetu imebahatika kuwa na rasilimali kubwa za ardhi na maji ambazo zinaweza kutumiwa kuongeza uzalishaji katika kilimo. Mpango Kabambe wa Taifa wa Umwagiliaji wa mwaka 2002 ulibaini kuwa nchi yetu ina eneo la hekta **milioni 29.4** zinazoweza kuendelezwa kwa kilimo cha umwagiliaji. Kati ya eneo hilo hekta **milioni 2.3** zina uwezekano mkubwa wa kuendelezwa (*high irrigation potential*), hekta **milioni 4.8** zina uwezekano wa kati (*medium irrigation potential*), na hekta **milioni 22.3** zina uwezekano wa chini wa kuendelezwa (*low irrigation potential*).

51. Mheshimiwa Spika, umuhimu wa Kilimo cha Umwagiliaji umekuwa ukionekana kwenye maeneo ambayo serikali imejenga miundombinu ya umwagiliaji.

Katika maeneo hayo uzalishaji wa mazao umeongezeka mara **2** hadi **3** ukilinganisha na maeneo ambayo hayana miundombinu ya umwagiliaji. Kuboreshwa kwa miundombinu ya umwagiliaji kumeongeza ufanisi wa matumizi endelevu ya rasilimali ya maji na hifadhi ya mazingira katika skimu za umwagiliaji.

52. Mheshimiwa Spika, mafanikio yaliyopatikana kutokana na uboreshaji wa miundombinu ya umwagiliaji katika skimu za umwagiliaji ni pamoja na :-

- (i) Kuongezaka kwa uzalishaji wa mazao kutoka viwango vya chini kabla ya uboreshaji na kuwa na viwango vya juu baada ya kuboreshwa kwa skimu. Kwa mfano uzalishaji wa mazao mbalimbali umeongezeka kwa wastani wa tani kwa hekta kama ifuatavyo; Mpunga kutoka tani **2** hadi **5** katika skimu ya Igomelo (Mbarali), nyanya kutoka tani **5** hadi **18** katika skimu ya Igomelo (Mbarali), mahindi kutoka tani **1.5** hadi **4** katika skimu ya Mombo (Korogwe), na vitunguu kutoka tani **13** hadi **26** katika skimu ya Mang'ola (Karatu);
- (ii) Kuongezeka kwa misimu ya kilimo kutoka msimu **mmoja** hadi misimu **miwili** au **mitatu** kwa mwaka; na
- (iii) Kuongezeka kwa kipato na kuboreshwa kwa hali ya maisha ya wakulima.

53. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2008/2009, eneo la umwagiliaji liliongezeka kwa hekta **21,500** na kufanya eneo lote lililoendelezwa kwa umwagiliaji kufikia hekta **310,745**. Kati ya eneo hilo, **hekta 255,675** ni za mashamba ya wakulima wadogo na hekta **55,070** ni mashamba ya wakulima wakubwa wa mazao ya biashara ya chai, kahawa, miwa, maua, mbogamboga na mpunga.

54. Mheshimiwa Spika, Wizara yangu itaendelea kuhimiza uendelezaji wa miundombinu ya umwagiliaji katika mashamba ya wakulima wadogo, wa kati na wakubwa. Hii itachangia katika kuongeza uzalishaji wa mazao, na uhakika na usalama wa chakula na kupunguza umaskini kama inavyosisitizwa katika Mkakati wa Kukuza Uchumi na Kupunguza Umaskini Tanzania (MKUKUTA). Miundombinu hiyo ni pamoja na ujenzi wa mabwawa, matumizi ya teknolojia ya kuvuna maji ya mvua kwa ajili ya umwagiliaji hasa kwenye maeneo kame, matumizi ya maji chini ya ardhi kwa kuchimba visima virefu na vifupi ili kuongeza upatikanaji wa maji kwa ajili ya umwagiliaji.

Changamoto

55. Mheshimiwa Spika, sekta za maji na umwagiliaji zinakabiliwa na changamoto mbalimbali ambazo zimechangia kutokufikia kikamilifu malengo yaliyowekwa. Changamoto hizo ni:-

- (i) Mabadiliko ya tabianchi yasiyotabirika yanayosababisha ukame, mafuriko na kutokutabirika kwa mtawanyiko wa mvua;

- (ii) Uhaba wa wataalam na vitendea kazi katika ngazi ya Halmashauri;
- (iii) Ushiriki mdogo wa sekta binafsi katika uendelezaji, uwekezaji, usimamizi na uendeshaji wa skimu za maji na umwagiliaji;
- (iv) Ufinyu wa bajeti katika uwekezaji na uendelezaji wa sekta za maji na umwagiliaji; na
- (v) Kuchelewa kupata fedha zilizokasimiwa hali inayosababisha kuchelewa kwa utekelezaji wa miradi na wakati mwingine kuangukia katika kipindi cha mvua.

G: MAPITIO YA UTEKELEZAJI MWAKA 2008/2009 NA MPANGO WA MWAKA 2009/2010

G1: Sekta ya Maji

(a) Usimamizi na Uendelezaji wa Rasilimali za Maji

56. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2008/2009, Wizara iliendelea kusimamia utekelezaji wa Programu ya Usimamizi wa Rasilimali za Maji kwa kutekeleza kazi katika maeneo makuu **matatu**. Maeneo hayo ni; kuimarisha Ofisi za Maji za Mabonde ili kusimamia kikamilifu rasilimali za maji nchini, kuandaa mipango shirikishi ya usimamizi na uendelezaji wa rasilimali za maji katika mabonde (*Integrated Water Resources Management Plans*), na kuweka misingi ya kuwezesha ujenzi wa miundombinu ya kuhifadhi rasilimali za maji. Madhumuni ya utekelezaji huo yalilenga kuhakikisha kuwa rasilimali hizo zinatumiwa kwa uwiano kukidhi mahitaji ya sekta zote na kwa njia endelevu.

Kuimarisha Ofisi za Maji za Mabonde

57. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2008/2009, Wizara yangu iliendelea kuziimarisha ofisi za maji za mabonde kwa kuzipatia wataalam wapya **48**. Wataalam hao ni wahaidrolojia **6**, wahaidrojiolojia **10**, wahandisi wa mazingira **13**, wachumi **wawili**, maafisa maendeleo ya jamii **6**, maafisa ugavi **wanne**, na mafundi sanifu wa fani ya haidrolojia **7**. Kwa mwaka 2009/2010, Wizara itaajiri wataalam wapya **234**. Wataalam hao ni wahaidrolojia **21**, wahaidrojiolojia **27**, maafisa maendeleo ya jamii **12**, wahandisi wa mazingira **watatu**, mafundi sanifu **108** wa fani ya haidrolojia na **63** wa fani ya haidrojiolojia.

58. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2008/2009, nililitaarifu Bunge lako Tukufu kuwa Wizara yangu ingeanza utaratibu wa manunuzi ya vifaa vya kuimarisha Ofisi za Maji za Mabonde. Miongoni mwa kazi zilizotekelezwa ni kuwapata wazabuni wa kuzipatia ofisi za maji za mabonde vitendea kazi ikiwa ni pamoja na magari, pikipiki na kompyuta kwa lengo la kuboresha mazingira ya kazi. Katika maboresho hayo, Wizara ilikamilisha tathmini ya awali ya ujenzi wa majengo ya ofisi mpya za

mabonde na ukarabati wa ofisi zilizopo. Usanifu wa majengo ya ofisi za mabonde ya maji ya Rufiji, Ruvuma, Ziwa Nyasa, Ziwa Rukwa, Pangani na Wami/Ruvu umeanza. Wizara pia, imeunda vitengo vya manunuzi katika Mabonde ya Maji ya Pangani, Wami/Ruvu, Rufiji na Ziwa Victoria ili kurahisisha taratibu za manunuzi katika ofisi hizo kwa lengo la kuziwezesha kujitegemea.

59. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2009/2010, Wizara yangu itazipatia ofisi za maji za mabonde vitendea kazi vikiwemo vifaa **1,160** vya kupimia mwenendo wa rasilimali za maji juu na chini ya ardhi, kompyuta **166**, magari **36**, pikipiki **35** na vifaa vya teknolojia ya mawasiliano. Vitendea kazi hivyo vitasambazwa kwenye Ofisi za Maji za Mabonde kabla ya mwezi Desemba 2009. Wizara itaanza ujenzi na ukarabati wa majengo ya ofisi za maji za mabonde. Vilevile, vitengo vya manunuzi katika Mabonde ya Maji ya Pangani, Wami/Ruvu, Rufiji na Ziwa Victoria vitaimarishwa kwa kuvipatia wataalam wa ugavi. Utaratibu wa kuanzisha vitengo hivyo katika ofisi za maji za mabonde **matano** yaliyobaki utaanza.

60. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2008/2009, Wizara yangu ilitoa mafunzo ya muda mfupi ya kuwajengea uwezo wataalam wa Ofisi za Maji za Mabonde na wajumbe wa Bodi za Maji za Mabonde kama ifuatavyo:-

- (i) Wajumbe **watano** wa Bodi za Maji za Mabonde walipatiwa mafunzo ya uanzishaji na uimarishaji wa vyama vya watumiaji maji;
- (ii) Wataalam **72** wa mabonde walipatiwa mafunzo ya utekelezaji wa Programu ya Usimamizi wa Rasilimali za Maji;
- (iii) Wataalam **19** walipatiwa mafunzo ya mipango shirikishi ya usimamizi na uendelezaji wa rasilimali za maji katika mabonde (*Integrated Water Resources Management Plans*);
- (iv) Wataalam **18** walipatiwa mafunzo ya uandaaji wa taarifa za kijiografia kwa kutumia kompyuta;
- (v) Wataalam **6** walipatiwa mafunzo ya uendeshaji wa benki ya takwimu (*Database Management*,) na matumizi ya mifumo ya uchambuzi wa takwimu za maji na hali ya hewa kwa kutumia kompyuta; na
- (vi) Wataalam **16** walipatiwa mafunzo mbalimbali ikiwa ni pamoja na usuluhishi wa migogoro katika matumizi ya maji, mbinu za kukabiliana na mabadiliko ya tabianchi na usimamizi wa matumizi ya fedha za umma.

61. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2009/2010, Wizara yangu itaendelea kutoa vifaa na mafunzo kwa wataalam wa Ofisi za Maji za Mabonde ili kuimarisha utekelezaji wa majukumu ya ofisi hizo ili hatua kwa hatua ziweze kujitegemea.

Makusanyo ya Maduhuli

62. Mheshimiwa Spika, Wizara yangu iliendelea kuzihimiza bodi za maji za mabonde kuweka mikakati ya kuimarisha ukusanyaji wa maduhuli kutoka kwa watumia maji na kuyatumia mapato hayo kwa malengo yaliyokusudiwa kulingana na taratibu zinazotawala matumizi ya fedha za umma. Lengo ni kuziwezesha ofisi za maji za mabonde kujitegemea katika uendeshaji. Katika kufikia lengo hilo Katika mwaka 2008/2009 jumla ya **shilingi 1,040,710,592** zilikusanywa sawa na **asilimia 127.5** ya lengo la kukusanya **shilingi 816,523,000**. Katika mwaka wa fedha 2009/2010, Ofisi za Maji za Mabonde zinakadiria kukusanya maduhuli kiasi cha **shilingi 1,202,461,000** kutokana na ada za matumizi ya maji (**Jedwali Na. 2**).

Usimamizi wa Rasilimali za Maji Ngazi za Mabonde

63. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2008/2009 Wizara yangu ilianzisha timu **15** za uwezesaji (*Catchment and District Facilitation Teams*), za kuhamasisha uundaji wa vikundi vya watumia maji, pamoja na vyama vya watumia maji, katika Mabonde ya Maji ya Wami/Ruvu, Ziwa Nyasa na Ziwa Rukwa. Jumla ya vyama vya watumiaji maji (*Water User Associations*) **vitano** vilianzishwa katika mabonde hayo ili kuimarisha usimamizi shirikishi wa rasilimali za maji unaolenga kupunguza migogoro baina ya watumia maji na kurahisisha ukusanyaji wa ada za matumizi ya maji. Kwa mwaka 2009/2010, Wizara itaanzisha timu **10** za uhamasishaji katika ngazi za wilaya na mabonde madogo na kuimarisha nyingine **15** zilizopo. Kulingana na Sheria Na. 11 ya mwaka 2009 ya Usimamizi wa Rasilimali za Maji, Ofisi za Maji za Mabonde zitaanzisha na kuimarisha vikundi na vyama vya watumiaji maji katika mabonde yote **9** ikiwa ni pamoja na kuvisajili kisheria.

64. Mheshimiwa Spika, ili kupata takwimu sahihi za mwenendo wa rasilimali za maji, katika mwaka 2008/2009, Wizara yangu ilikarabati na kujenga vituo **47** kati ya **86** vilivyopangwa vya kupima wingi wa maji katika mito na mabwawa. Vituo **24** kati ya vituo **64** vya kupima wingi wa mvua vilikarabatiwa. Kituo **kimoja** kipya cha kufuatilia mwenendo wa maji chini ya ardhi kilijengwa na visima **vitatu** viliwekewa vifaa vya kukusanya takwimu. Takwimu za wingi wa maji mitoni na kwenye mabwawa, hali ya hewa na mvua zilikusanywa, zikachambuliwa na kuhifadhiwa kwenye benki ya takwimu. Tathmini ya takwimu za wingi wa maji katika mabwawa **manne** ya Kihansi, Nyumba ya Mungu, Mtera na Kidatu ilibaini kuwa katika mwaka uliopita mabwawa hayo yalikuwa na maji ya kutosha.

Katika mwaka 2009/2010, Wizara yangu itaendelea kuimarisha mtandao wa kufuatilia mwenendo wa rasilimali za maji juu na chini ya ardhi kwa kujenga na kukarabati vituo, ikiwa ni pamoja na kufunga vifaa vya kupimia wingi na ubora wa maji.

Hati za Haki ya Kutumia Maji

65. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2008/2009, Wizara yangu iliendelea kuhakikisha kuwa rasilimali za maji zinagawanywa kwa uwiano kulingana na mahitaji ya sekta mbalimbali za kiuchumi na kijamii. Wizara iliendelea kutoa hati za haki ya kutumia maji. Jumla ya hati **352** zilitolewa kati ya **412** zilizokusudiwa. Jumla ya matoleo **2,459** yalikaguliwa ili kubaini watumiaji wa maji waliosajiliwa na wale wasiosajiliwa. Kwa mwaka 2009/2010, Wizara kupitia Ofisi za Maji za Mabonde itaendelea kuhamasisha wadau juu ya umuhimu wa kuwa na hati za haki ya kutumia maji na kuendelea kubaini matoleo mengine zaidi.

Maji Chini ya Ardhi na Uchimbaji wa Visima

66. Mheshimiwa Spika, Wizara yangu ina jukumu la kuratibu uchimbaji wa visima vya maji unaotekelezwa na Wakala wa Uchimbaji Visima na Ujenzi wa Mabwawa na kampuni binafsi. Lengo la uratibu huo ni kuhakikisha kwamba taratibu za kitaalam zilizowekwa zinafuatwa; na udhibiti wa uchimbaji holela wa visima unaweza kusababisha athari za kiafya na uharibifu wa mazingira unatekelezwa. Kwa mwaka 2008/2009 Wizara ilihakiki uchimbaji na kusajili visima **914**. Kati ya visima hivyo, **407** vilichimbwa na Wakala wa Uchimbaji Visima na Ujenzi wa Mabwawa na **507** vilichimbwa na makampuni binafsi (**Jedwali Na. 3**). Makampuni binafsi **12** ya uchimbaji wa visima yalisajiliwa.

Katika mwaka 2009/2010, Wizara yangu itaendelea kuratibu uchimbaji wa visima vya maji kwa kuimarisha usimamizi na udhibiti kupitia Ofisi za Maji za Mabonde. Wizara itaendelea kutoa elimu kwa wadau kuhusu taratibu zinazotakiwa kufuatwa katika uchimbaji wa visima ikiwa ni pamoja na kuwa na hati za haki ya kutumia maji.

67. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2008/2009, ili kuimarisha huduma ya maji safi na salama kwenye maeneo kame, Wizara yangu kwa kushirikiana na Serikali ya Misri ilipanga kuchimba visima **30** kwenye wilaya **sita** kame za Same, Kiteto, Maswa, Tarime, Bunda na Magu. Hadi sasa jumla ya visima **24** vimechimbwa na kati ya hivyo **17** vina maji na **saba** havina maji. Visima ambavyo vina maji vipo katika maeneo yafuatayo; **vitano** maeneo ya Majengo, Karamba, Hedaru, Mwembe-Baraza na Majevu (Same), **vitano** maeneo ya Enguseroengine, Partimbo, Makami, Mbigili na Osteti (Kiteto), **vinne** vimechimbwa kwenye maeneo ya Sangamwampuya, Shinyangamwenge, Mandangong'ombe na Mbaragane (Maswa), **vitatu** maeneo ya Nyashimba, Ilungu, na Manala (Magu). Kwa mwaka 2009/2010 Wizara kwa kushirikiana na Serikali ya Misri itakamilisha uchimbaji wa visima vilivyobaki.

Ubora na Usafi wa Maji

68. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2008/2009, Wizara yangu iliendelea kuhakiki hali ya ubora na usafi wa maji kwa kukagua vyanzo vya maji ambapo jumla ya sampuli **3,380** zilikusanywa na kufanyiwa uchunguzi wa kimaabara kubaini viwango vya kemikali na uwepo wa vijidudu. Matokeo yalionyesha kwamba asilimia

96.6 ya sampuli zilizopimwa maji yake yalikuwa katika viwango vinavyokubalika kitaifa na yanafaa kwa matumizi ya binadamu.

69. Mheshimiwa Spika, ili kudhibiti uchafuzi wa mazingira, Wizara yangu iliendelea kuhakiki viwango vya majitaka yanayorudishwa kwenye mazingira baada ya kusafishwa. Jumla ya sampuli **265** zilikusanywa katika mifumo ya majitaka ya Manispaa za Arusha, Morogoro, Dodoma, na Iringa na Majiji ya Mwanza na Dar es Salaam. Matokeo yalionyesha kuwa asilimia **88** ya sampuli za majitaka yanayotupwa kwenye mazingira yako kwenye viwango vinavyokubalika kitaifa.

70. Mheshimiwa Spika, Wizara yangu iliendelea kuhakikisha kuwa maji yanayotumiwa na wananchi yanasafishwa na kutibiwa kufikia viwango vinavyokubalika kitaifa kwa kuhakiki ubora wa madawa yanayotumika kusafisha na kutibu maji. Sampuli **22** za madawa ya kusafisha maji aina ya shabu (*Aluminium Sulphate*), na sampuli **10** za madawa aina ya *Calcium Hypochlorite* ambayo hutumika kuua vijidudu katika maji yalihakikiwa. Matokeo yalionyesha kuwa madawa hayo yalikuwa katika viwango vinavyokubalika. Vilevile, watumishi **17** wa maabara za maji nchini walipatiwa mafunzo ya muda mfupi katika fani za maabara.

71. Mheshimiwa Spika, Katika mwaka 2009/2010, Wizara yangu itaendelea kuzimarisha maabara **16** za maji nchini kwa kuzipatia vifaa na madawa ili upimaji wa sampuli za majisafi na majitaka ufanyike kwa ufanisi zaidi. Vyanzo vya maji **1,750** vitahakikiwa ubora wake na sampuli **300** za majitaka zitakusanywa na kuchunguzwa ili kubaini kama majitaka hayo yapo kwenye viwango vinavyokubalika kabla ya kurudishwa kwenye mazingira.

Utayarishaji wa Mipango Shirikishi ya Kusimamia na Kuendeleza Rasilimali za Maji

72. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2008/2009, Wizara yangu ilianza taratibu za kutayarisha mipango shirikishi ya usimamizi na uendelezaji wa rasilimali za maji katika Mabonde ya Maji kwa awamu tatu. Awamu ya kwanza inahusisha Bonde la Rufiji na Bonde la Kati, awamu ya pili itahusu Mabonde ya Ziwa Tanganyika, Pangani, Wami/Ruvu na Ziwa Victoria na awamu ya tatu ni Mabonde ya Ruvuma, Ziwa Nyasa na Ziwa Rukwa. Kwa awamu ya kwanza, taratibu za kuwapata wataalam washauri **wawili** zinaendelea. Kwa awamu ya pili na ya tatu, hadidu za rejea za kuwapata wataalam washauri zimeandaliwa.

Utafutaji wa Vyanzo vya Maji

73. Mheshimiwa Spika, maji chini ya ardhi ni chanzo cha uhakika cha kuwapatia wananchi maji hususan, katika maeneo kame. Ili kuboresha huduma za maji nchini, Wizara yangu, kupitia Ofisi za Maji za Mabonde katika mwaka 2008/2009, iliendelea na utafiti wa kubaini maeneo yanayofaa kuchimba visima vya maji. Maeneo yaliyobainishwa katika mabonde ya maji ni **688** kama ifuatavyo:- Bonde la Pangani **19**, Bonde la Wami/Ruvu **12**, Bonde la Rufiji **30**, Bonde la

Ruvuma **118**, Bonde la Kati **153**, Bonde la Ziwa Rukwa **300**, Bonde la Ziwa Tanganyika **20** na Bonde la Ziwa Victoria **36**. Katika mwaka 2009/2010, Wizara itachunguza na kubaini maeneo **700** yenye maji chini ya ardhi kwa ajili ya kuchimba visima virefu vya maji.

Rasilimali za Maji Shirikishi

74. Mheshimiwa Spika, asilimia **43.4** ya rasilimali za maji katika nchi yetu ni maji ambayo matumizi yake hushirikisha nchi nyingine. Ni muhimu rasilimali hizo ziwe endelevu na zitumike kwa manufaa ya wananchi wa nchi husika. Wizara yangu imeendelea kushirikiana na nchi tunazochangia mabonde ya maji katika kuunda vyombo vya pamoja ili kusimamia matumizi endelevu ya rasilimali zilizo katika mabonde husika.

(i) Bonde la Mto Nile

75. Mheshimiwa Spika, katika Bonde la Mto Nile, Wizara yangu iliendelea na majadiliano ya kukamilisha kuunda chombo cha kudumu cha ushirikiano (*Nile Basin Commission*). Hadi sasa vifungu **38** kati ya vifungu **39** vya rasimu ya mkataba wa ushirikiano vimekubaliwa na nchi zote shiriki. Kimebakia kifungu kimoja ambacho kinahusu usalama na uhakika wa upatikanaji wa maji kwa nchi zote za Bonde la Mto Nile. Kifungu hicho kimekubaliwa na nchi zote isipokuwa Misri na Sudan. Wao wanataka matumizi yao ya maji ya sasa na haki zao zisiingiliwe. Tafsiri ya maneno haya ni kutambua mikataba ambayo Uingereza iliingia na Misri wakati wa ukoloni, na ile kati ya Misri na Sudan jambo ambalo tumelikataa tangu tuwe nchi huru.

Mkutano wa dharura wa Baraza la Mawaziri wa Maji wa nchi za Bonde la Mto Nile uliofanyika Kinshasa tarehe 21 – 22 Mei 2009, uliamua kuanzisha Kamisheni ya Bonde la Mto Nile ambayo, pamoja na mambo mengine, itashughulikia pia eneo tunalotofautiana na Misri na Sudan ili kufikia muafaka wa nchi zote.

(ii) Mradi wa Usimamizi wa Mazingira ya Ziwa Victoria

76. Mheshimiwa Spika, mwaka 2008/2009 ulikuwa ni kipindi cha mpito cha awamu ya kwanza ya Mradi wa Hifadhi Mazingira Ziwa Victoria unaotekelezwa kwa kushirikiana na Kenya na Uganda. Wizara yangu iliendelea na kazi ya kuratibu mradi huo kwa kutekeleza kipengele cha mradi kinachohusu ubora wa maji na mfumo wa ikolojia. Utekelezaji huo ulihusisha uchunguzi katika mito, maziwa madogo yanayozunguka Ziwa Victoria (*Lake Victoria Satellite Lakes*), na majitaka kutoka viwandani na mijini. Uchunguzi ulionyesha kwamba vyanzo vya maji vinaendelea kuharibika kutokana na ongezeko la shughuli za binadamu hasa kilimo kisichozingatia utaalum na wingi wa mifugo katika sehemu zinazozunguka maziwa madogo.

Katika kipindi hicho pia, Wizara ilikamilisha maandalizi ya awamu ya pili ya mradi huo itakayotekelezwa kwa kipindi cha miaka **8** kwa kushirikiana na Benki ya Dunia.

Katika utekelezaji wa mradi huo nchi yetu itapatiwa kiasi cha **Dola za Marekani milioni 32.5** katika kipindi cha miaka **minne** ya mwanzo, kuanzia Septemba 2009 hadi mwaka 2013.

77. Mheshimiwa Spika, mwaka 2009/2010, Wizara yangu itaendelea na uratibu na utekelezaji wa awamu ya pili ya Mradi kulingana na kazi zilizopangwa. Wizara itaendelea kuelimisha umma kuhusu matumizi bora ya ardhi na hifadhi ya mazingira ili kulinda vyanzo vya maji. Tutasimamia sheria za maji na mazingira na kuendelea kufuatilia mwenendo wa ubora wa maji ya Ziwa Victoria.

(iii) Bonde la Maji la Mto Zambezi

78. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2008/2009, Serikali iliendelea na taratibu za kuridhia Mkataba wa kuanzisha Kamisheni ya Bonde la Mto Zambezi (*Zambezi Watercourse Commission-ZAMCOM*). Tayari Baraza la Mawaziri limekubali Tanzania iridhie mkataba huo ambao sasa utawasilishwa katika Bunge lako Tukufu kwa hatua ya kuridhia Mkataba.

(iv) Bonde la Mto Ruvuma

79. Mheshimiwa Spika, kwa upande wa Bonde la Mto Ruvuma, Baraza la Mawaziri limekubali pendekezo la kuridhia Mkataba wa Kuanzisha Kamisheni ya Maji ya Pamoja kati ya Msumbiji na Tanzania. Taratibu za kuwasilisha azimio katika Bunge lako Tukufu zinaendelea kukamilishwa.

(v) Programu ya Maendeleo ya Bonde la Mto Songwe

80. Mheshimiwa Spika, Mto Songwe, wenye urefu wa kilomita **200** ni sehemu ya mpaka kati ya Tanzania na Malawi. Bonde la Mto huo lina eneo la kilomita za mraba **4,200**. Wananchi wanaokadiriwa kufikia **52,000** wanaishi kwenye bonde hilo katika wilaya za Mbozi, Mbeya Vijijini, Ileje na Kyela nchini Tanzania na Karonga na Chitipa nchini Malawi. Mto Songwe una tabia ya kuhamahama wakati wa mafuriko katika ukanda wa chini wa tambarare unapoelekea kuingia Ziwa Nyasa. Kuhamahama kwa mto huo, husababisha mpaka baina ya Tanzania na Malawi kuhama. Kufurika kwa mto huo pia, kunaathiri karibu **hekta 15,000** za mazao mbalimbali pamoja na maisha na mali za wananchi wanaoishi kwenye tambarare.

81. Mheshimiwa Spika, ili kukabiliana na tatizo la kuhama kwa Mto Songwe na athari zitokanazo na tatizo hilo, Serikali ya Tanzania na Serikali ya Malawi ziliamua kufanya uchunguzi utakaowezesha kutekeleza mradi wa kudhibiti kingo za mto huo. Matokeo ya uchunguzi huo yameziwezesha Serikali hizo mbili kuwa na Programu ya Maendeleo ya Bonde la Mto Songwe yenye miradi **mitano** ifuatayo ambayo inahitaji kufanyiwa usanifu wa kina:-

(i) Uendelezaji na Usimamizi wa Rasilimali za Maji;

- (ii) Uendelezaji wa Miundombinu;
- (iii) Uendelezaji na Usimamizi wa Rasilimali Ardhi;
- (iv) Udhhibiti wa Mazingira; na
- (v) Uendelezaji wa Taasisi zitakazosimamia utekelezaji na uendeshaji wa programu hiyo.

82. Mheshimiwa Spika, usanifu wa kina wa miradi husika utachukua miaka miwili na utagharimu **Dola za Marekani milioni 11** ambazo kati ya hizo **Dola za Marekani milioni 1.1** zitachangiwa na Tanzania na Malawi. Kiasi cha **Dola za Marekani milioni 9.9** kitachangiwa na Benki ya Maendeleo ya Afrika (AfDB). Programu hiyo katika awamu yote ya utekelezaji itachukua miaka **10** kwa gharama zipatazo **Dola za Marekani milioni 400**. Uratibu wa ushiriki wetu katika programu ya maendeleo ya bonde la mto Songwe umehamishiwa Wizara ya Maji na Umwagiliaji kutoka Wizara ya Ardhi Nyumba na Maendeleo ya Makazi.

Kudhibiti Migogoro Baina ya Watumia Maji

83. Mheshimiwa Spika, mwaka 2008/2009, Wizara yangu ilipokea migogoro **27** kati ya hiyo **25** ilitatuliwa na kusuluhishwa. Migogoro hiyo ilitokana na ushindani wa matumizi ya rasilimali za maji baina ya watumiaji katika mito, maziwa, mabwawa na vyanzo vya maji katika mabonde ya Maji ya Pangani, Wami/Ruvu, Rufiji na Bonde la Kati. Ili kupunguza migogoro hiyo inayojitokeza mara kwa mara, ofisi za maji za mabonde zimeelekezwa na Wizara yangu kutoa elimu kwa wananchi, kuhamasisha wananchi kuunda kamati za pamoja za kusuluhisha migogoro katika maeneo yao, kuhamasisha uundaji wa vyama vya watumiaji maji na pale inapobidi, kutumia vyombo vya sheria.

Kuweka Misingi ya Kuwezesha Ujenzi wa Miundombinu ya Kuhifadhi Rasilimali za Maji

84. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2008/2009, Wizara yangu iliendelea na maandalizi ya kuweka misingi ya kuwezesha ujenzi wa miundombinu ya kuhifadhi rasilimali za maji ili kuongeza upatikanaji wa maji kukidhi mahitaji ya sekta mbalimbali za kiuchumi na kijamii. Hatua ya kwanza iliyochukuliwa ni kuunda kamati ya mpito ya ushauri ya rasilimali za maji ambayo ina jukumu la kumshauri waziri mwenye dhamana ya maji juu ya sera, mikakati, udhibiti na uwekaji wa vipaumbele katika kuendeleza usimamizi wa rasilimali za maji nchini. Kamati hiyo inawakilishwa na wajumbe kutoka Ofisi ya Makamu wa Rais, TAMISEMI na Wizara zingine zinazosimamia sekta za mifugo na uvuvi, ardhi, nishati na madini, kilimo, maliasili na viwanda. Hatua nyingine ni kubaini vigezo vitakavyotumika kuchagua miradi ya kipaumbele (*Priority Investment Selection Criteria*). Kwa kutumia vigezo hivyo Wizara yangu imechagua miradi **24** ya kipaumbele ya rasilimali za maji.

(b) Maji na Usafi wa Mazingira Vijijini

85. Mheshimiwa Spika, mwaka 2008/2009, Wizara yangu iliendelea kutekeleza Programu ya Maji na Usafi wa Mazingira Vijijini ambapo utekelezaji unahusisha Halmashauri zote nchini. Fedha za kuandaa na kutekeleza miradi na kujenga uwezo zimekuwa zikipelekwa kwenye Halmashauri chini ya utaratibu wa utoaji ruzuku ya maendeleo. Vilevile, Wizara imeendelea kuziwezesha Sekretarieti za Mikoa kwa kuzipatia fedha ili ziweze kutekeleza majukumu yake ya kutoa ushauri wa kitaalam kwa Halmashauri husika.

86. Mheshimiwa Spika, mwaka 2008/2009, Wizara yangu kupitia Wizara ya Fedha na Uchumi ilipeleka jumla ya **shilingi bilioni 55.88** kati ya **shilingi bilioni 62.4** zilizokasimiwa kwenye Halmashauri zote kwa ajili ya kuendelea kuzijengea uwezo na kutekeleza miradi ya maji (**Jedwali Na. 4**). Kulingana na taratibu za kuzipatia Halmashauri ruzuku ya maendeleo, kati ya Halmashauri **132** zilizopo, **127** zilitimiza masharti ya kupewa ruzuku ya maendeleo. Halmashauri **5** hazikutimiza masharti. Halmashauri hizo ni Kwimba, Masasi, Manispaa ya Shinyanga, Shinyanga na Jiji la Tanga ambazo zilipewa fedha za kujenga uwezo tu. **Shilingi milioni 490** zilipelekwa kwenye Sekretarieti za Mikoa kwa ajili ya kutoa ushauri katika utekelezaji wa Programu. Hadi kufikia mwezi Machi 2009 miradi ya maji **1,150** yenye vituo vya kuchotea maji **2,768** vilivyowezesha watu wapatao **692,000** kupata maji ilikuwa imekamilika, na miradi mingine **1,320** ilikuwa katika hatua mbalimbali za utekelezaji. Halmashauri **3** za Karatu, Liwale na Shinyanga zilikamilisha ukarabati wa ofisi ambapo Halmashauri **8** za Meru, Kilolo, Ruangwa, Morogoro, Newala, Kahama, Singida, na Sikonge zilikamilisha ujenzi wa ofisi mpya.

87. Mheshimiwa Spika, pamoja na utekelezaji wa miradi yenye kuleta matokeo ya haraka, Wizara yangu kwa kushirikiana na Halmashauri zote nchini iliendelea na taratibu za kuwapata wataalam washauri watakaosaidia Halmashauri kusanifu na kusimamia utekelezaji wa miradi ya maji katika vijiji **10** kwa kila Halmashauri.

88. Mheshimiwa Spika, tarehe 9 Julai 2008, tarehe 9 Februari 2009, na tarehe 24 Juni, 2009 nilitoa taarifa hapa Bungeni kuhusu hatua iliyofikiwa ya utekelezaji wa miradi ya maji katika vijiji **10** kwa kila Halmashauri chini ya Programu ya Maji na Usafi wa Mazingira Vijijini. Ilipofika tarehe 3 Julai 2009 Halmashauri **54** zilikuwa zimepata ridhaa kutoka Benki ya Dunia kuhusu kusaini mikataba kati yake na wataalam washauri, ambapo kati ya hizo Halmashauri **25** zilikuwa zimekwishasaini mikataba na wataalam washauri kwa ajili ya kutekeleza kazi za usanifu na usimamizi. Katika Halmashauri hizo, kazi ya upembuzi yakinifu imeanza. Halmashauri **45** zipo kwenye hatua ya majadiliano na kuandaa mikataba. Halmashauri **32** zimepata ridhaa ya kufungua mapendekezo ya fedha kutoka Benki ya Dunia. Halmashauri ya Simanjiro, pamoja na kurudia kutangaza kupata wataalam washauri, hakuna waliojitokeza kutuma maombi ya kufanya kazi. Baada ya kubaini hali hiyo, orodha fupi iliandaliwa kwa utaratibu maalum na kutumwa Benki ya Dunia kwa ajili ya kupata ridhaa ya walioorodheshwa kuandaa mapendekezo yao.

Kazi ya upembuzi yakinifu katika Halmashauri hizo itaanza katika mwaka wa fedha 2009/2010. Jumla ya vijiji **1,391** vitanufaika katika awamu ya kwanza ya vijiji 10 kwa kila Halmashauri. Ujenzi utanza 2009/2010 na utachukua miaka **mitatu** kukamilika. Hatua iliyofikiwa kuhusu utaratibu wa kupata wataalam washauri kwa kila Halmashauri imeonyeshwa kwenye **Jedwali Na. 5**.

89. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2009/2010, Wizara yangu itaendelea kutoa ushauri kwa Halmashauri ambazo hazijakamilisha taratibu za kusaini mikataba ya kuajiri wataalam washauri watakaosaidia kusanifu na kusimamia utekelezaji wa miradi ya maji katika vijiji **10**. Ili kuwezesha Halmashauri hizo kutekeleza miradi hiyo na pia, kuziwezesha sekretarieti za mikoa kushauri na kuratibu utekelezaji ngazi ya Halmashauri, jumla ya **shilingi bilioni 65.33** zimekasimiwa kwa ajili ya Halmashauri zote na **shilingi milioni 674** zimekasimiwa kwa ajili ya sekretarieti za mikoa.

90. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2008/2009, Wizara yangu kwa kushirikiana na sekretarieti za mikoa iliendelea kutoa miongozo na ushauri wa kitaalam kwa Halmashauri kuhusu utekelezaji wa Programu ya ya Maji na Usafi wa Mazingira Vijijini. Wizara ilitoa mafunzo kwa washauri wa maji wa sekretarieti za mikoa na watendaji wa Halmashauri zote kuhusu taratibu za kuwapata wataalam washauri na namna ya kuunda vyombo vya watumia maji. Vilevile, katika kuziwezesha Halmashauri kutekeleza majukumu yao, Wizara imeagiza vitendea kazi kwa ajili ya Halmashauri. Vitendea kazi hivyo ni pamoja na magari **123**, pikipiki **252**, kompyuta **111** na vifaa vya mawasiliano ambavyo vitasambazwa kwa Halmashauri ifikapo mwezi Desemba 2009.

91. Mheshimiwa Spika, kwa mwaka 2009/2010, Wizara yangu itaendelea kutoa miongozo na ushauri wa kitaalam kwa Halmashauri na kutoa mafunzo mbalimbali kwa Halmashauri zote na Sekretarieti za Mikoa yote. Vilevile, Wizara itaandaa mikutano ya kazi ambayo itahusisha wataalam washauri, Halmashauri, sekretarieti za mikoa na Ofisi ya Waziri Mkuu Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa ili kujadili utekelezaji wa Programu ya Maji na Usafi wa Mazingira Vijijini.

92. Mheshimiwa Spika, mwaka 2008/2009, nililitaarifu Bunge lako Tukufu kwamba, Wizara yangu ingezisaidia baadhi ya Halmashauri kusanifu na kuandaa makabrasha ya zabuni kwa ajili ya utekelezaji wa miradi mbalimbali ya maji vijijini. Katika mwaka wa 2009/2010, Wizara yangu itashirikiana na Halmashauri husika kutekeleza miradi hiyo ikiwa ni pamoja na Kakonko, Iwungilo, Masoko, Mputwa, Milola, Lukululu, Mwakaleli, Kidete, Matema na Ingri Juu.

Miradi Inayoendelea Kutekelezwa

(i) Mradi wa Maji wa Moshi Vijijini na Hai

93. Mheshimiwa Spika, mwaka 2008/2009, Wizara yangu kwa kushirikiana na Benki ya Maendeleo ya Ujerumani (*KfW*), iliendelea na utekelezaji wa mradi wa maji katika Wilaya za Moshi Vijijini na Hai. Katika Wilaya ya Hai utekelezaji uliendelea kwa kukarabati skimu ya maji ya Machame na kujenga skimu ya maji ya Levishi. Katika Wilaya ya Moshi Vijijini ujenzi wa miradi ya maji na jengo la ofisi uliendelea pamoja na uanzishaji wa vyombo **29** vya watumiaji maji. Mwaka 2009/2010, Wizara itaendelea na utekelezaji wa mradi huo.

(ii) Mradi wa Maji wa Wilaya za Monduli na Longido

94. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2008/2009, Serikali kwa kushirikiana na Benki ya Maendeleo ya Afrika ilikamilisha ujenzi wa Mradi wa Maji katika Wilaya za Monduli na Longido ambapo jumla ya wananchi **179,060** walio katika vijiji **18** na miji ya Monduli na Namanga wanapata huduma ya majisafi na salama. Mwaka 2009/2010, Serikali itatekeleza miradi ya maji vijijini katika baadhi ya maeneo ambayo hayakufikiwa na Mradi huo kupitia Programu ya Maji na Usafi wa Mazingira Vijijini.

(iii) Mradi wa Maji Mikoa ya Pwani na Dar es Salaam

95. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2008/2009, Wizara yangu kwa kushirikiana na Serikali ya Japan kupitia shirika lake la maendeleo ya kimataifa (*JICA*), iliendelea na utekelezaji wa mradi wa maji katika mikoa ya Pwani na Dar es Salaam. Uchimbaji wa visima virefu na ulazaji wa mabomba ulitekelezwa katika Halmashauri za Bagamoyo, Kisarawe, Kibaha, Temeke na Kinondoni. Jumla ya visima virefu **13** viliwekewa pampu za mikono na skimu **6** za maji ya bomba zilijengwa. Utekelezaji huo wa awamu ya kwanza ya mradi umekamilika mwezi Machi 2009. Mradi huo unanufaisha vijiji **10** vya Kibindu, na Kwa-Mduma (Bagamoyo), Minazi-Mikinda, na Kitomondo (Kibaha), Msimbu (Kisarawe), Matosa (Kinondoni), Kibugumo, Mjimwema-Salanga, Yaleyale-Puna, na Tundwi-Songani (Temeke).

Kwa mwaka 2009/2010, Wizara itaendelea na utekelezaji wa awamu ya pili ya mradi huo ambao utahusisha ujenzi wa visima **9** virefu vya pampu za mikono na skimu **6** za maji ya bomba. Utekelezaji wa awamu hiyo utanufaisha vijiji **10** vya Njopeka, Mwandege/Kipala, Kisemvule, Marogoro na Vianzi (Mkuranga) na Kitunda-Kivule I, Kitunda-Kivule II, Kitunda-Mzinga, Msongola na Pugu-Station (Ilala).

(iv) Mradi wa Maji wa Mikoa ya Mara na Mwanza

96. Mheshimiwa Spika, mwaka 2008/2009, Wizara yangu ilishirikiana na Serikali ya Japan kutekeleza mradi wa maji katika mikoa ya Mara na Mwanza. Usanifu wa kina wa miradi ya maji katika vijiji vya mikoa ya Mara na Mwanza ulifanyika. Mradi huo unalenga kuwapatia huduma ya maji wananchi katika vijiji **45**

vya mikoa ya Mwanza (vijiji **26**) na Mara (vijiji **19**) (**Jedwali Na. 6**). Jumla ya visima **177** vitachimbwa na kufungwa pampu za mkono. Wananchi wapatao **45,750** watanufaika na mradi huo. Kwa mwaka wa 2009/2010, kazi zitakazotekelezwa ni kukamilisha usanifu wa kina, kuandaa makabrasha ya zabuni na kuanza taratibu za kumpata mkandarasi wa kujenga skimu za maji katika vijiji hivyo. Mkandarasi wa kujenga mradi huo anatarajiwa kupatikana mwezi Septemba 2009.

(v) Mradi wa Maji wa Mkoa wa Tabora

97. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2009/2010, Wizara yangu kwa kushirikiana na Serikali ya Japan itaanza kutekeleza mradi mpya wa maji vijijini katika mkoa wa Tabora. Kazi zitakazotekelezwa ni upembuzi yakinifu na kuanza kwa usanifu wa awali. Mradi huo utahusisha Halmashauri za Wilaya za Nzega, Igunga, Urambo, Sikonge, Tabora, Uyui na Manispaa ya Tabora. Mradi huo hadi kukamilika kwake utagharimu **shilingi bilioni 9.6**, ambapo kwa mwaka 2009/2010 umekasimiwa **shilingi milioni 801**.

(vi) Mradi wa Maji wa Wilaya za Same, Mwanga na Korogwe

98. Mheshimiwa Spika, mwaka 2008/2009, Wizara yangu ilimwajiri mtaalam mshauri ambaye alianza usanifu wa kina wa Mradi wa Maji wa Wilaya za Same, Mwanga na Korogwe. Kwa mwaka 2009/2010 kazi ya usanifu itakamilika na mkandarasi atakayejenga awamu ya kwanza ya mradi atapatikana. Usanifu unahusu kituo kikuu cha kusafisha na kusukuma maji kwa ajili ya vijiji **37** vya wilaya za Same, Mwanga na Korogwe na miji ya Same na Mwanga (**Jedwali Na. 7**). Ujenzi wa matanki, bomba kuu na mtandao wa mabomba kwa ajili ya vijiji **6** vya Kiti-cha-Mungu, Handeni, Lang'ata-Bora, Lang'ata-Kagongo, na Nyabinda (Mwanga) na vijiji **viwili** vya Ruvu-Mferejini, na Ruvu-Jiungeni (Same), utatekelezwa kwa ushirikiano kati ya Serikali ya Tanzania kupitia Programu ya Maji na Usafi wa Mazingira Vijijini, Benki ya Kiarabu ya Maendeleo kwa Afrika (**BADEA**) na Mfuko wa Maendeleo wa Nchi zinazozalisha Mafuta (**OPEC Fund for International Development-OFID**). Awamu hii itagharimu **Dola za Marekani milioni 35.76**. Kwa kuwa fedha za **BADEA** na **OFID** hazitoshi kutekeleza mradi wote ambao unakadiriwa kugharimu **shilingi bilioni 147**, mazungumzo ya kutafuta fedha zaidi yanaendelea kati ya Serikali na Ufalme wa Saudi Arabia.

Ujenzi wa Mabwawa

99. Mheshimiwa Spika, mwaka 2008/2009, ujenzi na ukarabati wa mabwawa **17** umefikia hatua mbalimbali. Mabwawa **matatu** ya Nyambebe (Bunda), Nyashitanda (Misungwi) na Mugumu (Serengeti) ni muendelezo wa ujenzi wa mabwawa kutoka mwaka 2007/2008. Ujenzi wa utoro wa maji wa bwawa la Nyambebe umekamilika. Ujenzi wa bwawa la Nyashitanda umekamilika kwa asilimia **95**. Ujenzi wa bwawa la Mugumu ulikamilika mwezi Aprili 2009. Maandalizi ya usanifu wa miundombinu ya kusambaza maji kwa wakazi wa mji wa Mugumu na vijiji jirani yanaendelea.

100. Mheshimiwa Spika, ujenzi wa mabwawa mapya **9** kati ya **13** yaliyopangwa kujengwa (**Jedwali Na. 8**) umeanza mwezi Aprili 2009 na upo katika hatua mbalimbali. Kazi ya kusafisha maeneo ya ujenzi wa tuta katika mabwawa ya Nyambori (Rorya), Mti-Mmoja (Monduli), Seke-Ididi (Kishapu) na Ingondin (Longido) imekamilika, na kazi ya kuchimba utoro wa maji na msingi wa tuta inaendelea. Katika bwawa la Masuguru (Bagamoyo) kazi za kusafisha eneo la ujenzi wa tuta na uchimbaji wa msingi wa tuta zilikamilika. Kwa upande wa mabwawa ya Kawa (Nkasi), Sasajila (Chamwino), Wegero (Musoma Vijijini) na Salama-Kati (Bunda) kazi ya kusafisha eneo la ujenzi wa tuta inaendelea.

101. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2008/2009 ukarabati wa bwawa la Bulenya (Igunga) ulianza ambapo kazi ya kusafisha eneo la utoro wa maji inaendelea. Ujenzi wa bwawa la Matwiga (Chunya) ulianza mwezi Mei 2009 na umefikia asilimia 20. Ujenzi ulichelewa kwa sababu ya mvua zilizokuwa zikiendelea kunyesha katika maeneo hayo. Ujenzi wa bwawa la Mwanjoro (Meatu) ulianza mwezi Juni, 2009. Zabuni yake ilirudiwa kutokana na zabuni ya kwanza kutopata mkandarasi mwenye sifa zinazohitajika. Ujenzi wa mabwawa mapya **mawili** haujaanza kutokana na mvua zilizokuwa zinaendelea kunyesha katika maeneo hayo na kusubiri wananchi kuvuna mazao yaliyopandwa katika maeneo ya ujenzi. Mabwawa hayo ni Habiya (Bariadi) na Iguluba (Iringa Vijijini). Makandarasi wamepatikana na ujenzi utanza mwishoni mwa mwezi Julai, 2009.

102. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2008/2009, kazi za upembuzi yakinifu na usanifu wa mabwawa **manne** ya Kanyisambo (Rorya), Vitono (Kilolo), Kirurumo (Mwanga), na Mapogoro (Mbarali) zilitekelezwa. Vilevile, Serikali ilitoa fedha kwa ajili ya ujenzi wa mabwawa ya Loonderkes (Simanjiro) na Mariwanda (Bunda) ambapo maandalizi ya utekelezaji yanaendelea. Kwa mwaka 2009/2010, Wizara yangu itaendeleza ujenzi wa mabwawa **15** na ukarabati wa bwawa **1**. Vilevile, Wizara itanza ujenzi wa mabwawa mapya **mawili** ya Kanyisambo (Rorya) na Mgeta (Bunda).

(c) Majisafi na Uondoaji wa Majitaka Mijini

103. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2008/2009, Wizara yangu, iliendelea kutekeleza Programu ya Majisafi na Uondoaji wa Majitaka Mijini. Utekelezaji huo uliendelea katika ngazi za mamlaka za majisafi na majitaka katika miji mikuu ya mikoa, miji mikuu ya wilaya, miji midogo, na miradi ya maji ya kitaifa.

Huduma za Majisafi na Uondoaji wa Majitaka Mijini

104. Mheshimiwa Spika, kama nilivyoeleza kwa kifupi hapo awali, huduma ya upatikanaji wa majisafi katika miji yote nchini imeendelea kuimarika kutokana na ujenzi, ukarabati na upanuzi wa mifumo ya majisafi inayohudumia miji hiyo. Huduma ya uondoaji majitaka nayo imeendelea kuimarika kutokana na ujenzi na ukarabati

wa miundombinu ya majitaka mijini. Katika mwaka 2008/2009 ujenzi wa miradi ya majitaka ulitekelezwa katika miji ya Songea, Mbeya, na Dodoma.

105. Mheshimiwa Spika, kiwango cha utoaji wa huduma ya majisafi mijini kimefikia wastani wa **asilimia 83** mwaka 2008, kutoka **asilimia 80** mwaka 2007 katika miji mikuu **19** ya mikoa. Wastani wa muda wa upatikanaji wa maji mijini kwa uhakika umeongezeka kutoka **saa 17** kwa siku mwaka 2007, hadi **saa 18** kwa siku, kufikia Juni 2009. Kwa Jiji la Dar es Salaam na miji ya Kibaha na Bagamoyo wastani wa **asilimia 68** ya wakazi wanapata maji kwa wastani tofauti wa saa kulingana na maeneo. **Jedwali Na. 9** linaonyesha hali ya utoaji wa huduma ya maji mijini hadi kufikia Juni 2009. Huduma ya uondoaji majitaka imepanda kutoka **asilimia 17** mwaka 2007/2008 hadi **asilimia 18** mwaka 2008/2009.

Kuimarisha Mamlaka za Majisafi na Majitaka

106. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2008/2009, Wizara iliendelea kuzijengea uwezo Mamlaka za majisafi na uondoaji majitaka katika makao makuu ya mikoa na wilaya, miji midogo pamoja na miradi ya kitaifa ili kuziwezesha mamlaka kutekeleza Programu kwa ufanisi. Utekelezaji ulikuwa kama ifuatavyo:-

- (i) Kuajiri wataalam washauri wa kusanifu, kutayarisha makabrasha ya zabuni na kusimamia ujenzi na ukarabati wa ofisi za Mamlaka za Babati, Sumbawanga na Lindi;
- (ii) Kununua magari **30**, pikipiki **46** na kompyuta **11** kwa ajili ya Mamlaka za maji za miji ya Bukoba, Babati, Lindi, Mtwara, Musoma, Iringa, Songea, Shinyanga, Singida na Sumbawanga;
- (iii) Kukamilisha taratibu za kuzipatia Mamlaka za maji za miji ya wilaya na miji midogo kompyuta **42** na pikipiki **120**. Mamlaka za maji za miji mikuu ya wilaya zitapatiwa magari **10**. Wilaya hizo ni Makete, Kilwa, Urambo, Nachingwea, Mbozi, Misungwi, Mbinga, Igunga, Handeni na Hanang;
- (iv) Kununua dira **21,000** za maji kwa ajili ya Mamlaka za maji za miji ya Bukoba, Babati, Lindi, Mtwara, Musoma, Sumbawanga, Songea, Mwanza, Shinyanga, Morogoro, Singida, Iringa, Dodoma na Tabora. Vilevile, kununua vifaa vya kusafisha na kuzibua miundombinu ya majitaka kwa ajili ya miji wa Dodoma; na
- (v) Kutoa mafunzo kwa watumishi wa mamlaka za majisafi na majitaka mijini za mikoa, wilaya na miji midogo katika nyanja za uongozi na utawala, na biashara na uhasibu.

107. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2009/2010 Wizara, kupitia Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Maji itaendelea kuziimarisha mamlaka za maji

za miji mikuu ya mikoa, miji ya wilaya na miji midogo pamoja na miradi 7 ya kitaifa kwa kutekeleza kazi zifuatazo:-

- (i) Kuzipatia vitendea kazi mamlaka za maji za miji mikuu ya mikoa na miji midogo ya wilaya;
- (ii) Kuajiri mtaalam mshauri wa kuandaa mfumo wa mawasiliano kwa njia ya kompyuta kwa ajili ya Mamlaka za Arusha, Dodoma, Mwanza, Mbeya, Tabora, Tanga, Moshi, Morogoro na Dar es Salaam;
- (iii) Kutayarisha hadidu za rejea kwa kushirikiana na Shirika la Maendeleo la Ujerumani (*GTZ*), ili kumpata mtaalam mshauri atakayeandaa taratibu za kuiwezesha miradi ya kitaifa ya Handeni na Makonde kujitegemea; na
- (iv) Kuajiri wataalam washauri watakaosanifu kwa kina, kuandaa makabrasha ya zabuni na kusimamia ukarabati wa miradi ya kitaifa ya Mugango/Kiabakari, Wanging'ombe, Makonde, Maswa, na Handeni.

108. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2008/2009, Wizara yangu iliendelea kutekeleza miradi inayotoa matokeo ya haraka katika mamlaka za majisafi kwenye miji ambayo ni makao makuu ya Wilaya na miji midogo. Jumla ya **shilingi bilioni 7.6** zilipelekwa katika mamlaka **38** kama inavyoonekana katika **Jedwali Na. 10**. Mji wa Misungwi ulipewa kipaumbele cha pekee katika utekelezaji huo kutokana na dharura iliyojitokeza ya kukauka kwa bwawa la maji ambalo ni chanzo kikuu cha maji kwa mji huo.

Wizara yangu ilipeleka **shilingi bilioni 1.2** kwenye miradi **sita** ya kitaifa ya Mugango/Kiabakari, Wanging'ombe, Makonde, Maswa, Kahama na Shinyanga na Handeni kama inavyoonekana katika **Jedwali Na. 11**. Kazi zilizotekelezwa ni pamoja na kukarabati mifumo ya usambazaji maji, ununuzi na ufungaji wa dira za maji na mitambo ya kusukumia maji. Vilevile, Wizara yangu iliendelea kuchangia gharama za uendeshaji kwa kulipia ankara za umeme wa miradi ya kitaifa na mamlaka za majisafi na majitaka daraja B na C. Hadi kufikia Juni, 2009 Jumla ya **shilingi bilioni 1.31** zilitumika kama inavyoonekana katika **Jedwali Na. 12**.

109. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2009/2010 Wizara yangu, itaendelea kuchangia gharama za umeme katika miradi **7** ya kitaifa ikiwa ni pamoja na mradi wa Kahama/Shinyanga. Vilevile, Wizara itachangia gharama za umeme za mamlaka za majisafi na majitaka za daraja B na C pamoja na kutekeleza miradi ya dharura ya maji katika miji ya Lamadi, Misungwi na Chato.

110. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2008/2009, Wizara yangu kwa kushirikiana na Shirika la Maendeleo la Kiufundi la Ujerumani (*GTZ*), ilianza kazi ya kuandaa utaratibu wa kuziendesha kwa kuziweka mamlaka za majisafi na majitaka za miji katika makundi (*Clustering*), ili kupunguza gharama za uendeshaji na kuongeza ufanisi. Katika mwaka 2009/2010 kazi ya kuchagua miji itakayowekwa

kwenye makundi ya majaribio itaendelea. Mamlaka zitakazowekwa kwenye makundi hayo uendeshaji wake utafanyika kwa pamoja. Mamlaka hizo zitapimwa katika uwezo wa kiufundi, kimenejimenti na kibiashara.

Ukarabati na Ujenzi wa Miundombinu ya Majisafi na Majitaka Mijini

111. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2008/2009, Wizara yangu iliendelea kuajiri wataalam washauri na wakandarasi wa kujenga miundombinu ya majisafi katika miji ya Babati, Lindi, Mtwara, Sumbawanga, Masasi na Nachingwea ambapo utekelezaji ulikuwa kama ifuatavyo:-

- (i) Wakandarasi wa kutekeleza kazi za dharura za ukarabati na upanuzi wa miundombinu ili kuboresha mifumo ya utoaji huduma ya maji kwa miji ya Mtwara, Lindi, Sumbawanga na Babati wamepatikana. Wakandarasi hao wako katika maandalizi ya kuanza ujenzi; na
- (ii) Wakandarasi wa kushindanishwa katika zabuni ya ujenzi wa mradi wa maji wa miji ya Nachingwea na Masasi walibainishwa. Taarifa ya tathmini ya wakandarasi hao imepelekwa Benki ya Dunia ili kupata ridhaa ya kuwasilisha zabuni zao.

Pamoja na juhudi hizo, Wizara imefanya uchunguzi wa awali na kubainisha uwezo wa kutosha wa vyanzo vya maji kukidhi mradi wa maji wa miji ya Masasi na Nachingwea kama ifuatavyo:-

- (i) Chemchem za Mbwinji zinaweza kutoa mita za ujazo **13,600** kwa siku wakati wa kiangazi na mita za ujazo **21,600** kwa siku, vipindi vingine vya mwaka;
- (ii) Maji chini ya ardhi katika mabonde madogo ya Mkumba-Shamba na Mkumba-Pacha mjini Nachingwea yana uwezo wa kutoa kiasi cha mita za ujazo **6,300** kwa siku;
- (iii) Maji chini ya ardhi katika bonde dogo la Mnero mjini Masasi lina uwezo wa kutoa mita za ujazo **13,700** kwa siku; na
- (iv) Bwawa la Mchema likikarabatiwa linaweza kujaa kwa msimu mmoja wa mvua na kuhifadhi mita za ujazo **110,000**. Pia kuna uwezekano wa kujenga bwawa eneo la Miesi.

Kwa mwaka 2009/2010 ujenzi wa miradi ya majisafi katika miji ya Mtwara, Lindi, Sumbawanga, Babati, Nachingwea na Masasi utanza kutekelezwa.

112. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2008/2009, wataalam washauri wa kusanifu kwa kina, kutayarisha makabrasha ya zabuni na usimamizi wa kazi za ujenzi katika miji ya Arusha, Tabora, Morogoro, Dodoma, Tanga, Shinyanga, Kigoma, Dar es Salaam, Babati, Lindi na Moshi walipatikana na kazi ilianza.

Wataalam washauri hao chini ya usimamizi wa mamlaka hizo pia, watafanya usanifu wa kina na kutayarisha makabrasha ya zabuni za usimamizi wa kazi katika mamlaka za majisafi na majitaka za miji mikuu ya wilaya na miji midogo **14 (Jedwali Na. 13)**.

113. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2009/2010, Wizara itaajiri wataalam washauri watakaosanifu kwa kina, kutayarisha makabrasha ya zabuni na usimamizi wa kazi katika miji ya Mwanza, Iringa, Songea, Mbeya, na Musoma. Vilevile, ajira ya wataalam washauri itafanywa kwa miji midogo iliyounganishwa na miji mikuu ya mikoa ya Sumbawanga, Singida, Mtwara, Bukoba na Tanga. Wataalam washauri hao watakaosimamiwa na mamlaka za maji za miji ya mikoa husika, wataanza usanifu wa kina na kutayarisha makabrasha ya zabuni na usimamizi wa kazi za ujenzi katika miji mikuu ya wilaya na miji midogo **82 (Jedwali Na. 13)**.

114. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2008/2009, utekelezaji wa mradi wa kuboresha huduma za maji chini ya *ACP-EU Water Facility* kwa ajili ya kukidhi malengo ya muda wa kati na muda mrefu hadi ifikapo mwaka 2025 katika miji ya Lindi, Mtwara, Sumbawanga, Kigoma, Babati, Bukoba na Musoma ulianza. Mtaalam mshauri wa menejimenti (*management consultant*) tayari amepatikana na kuanza kazi. Mtaalam huyo ndiye atakayesimamia kupatikana kwa mtaalam mshauri (*service consultant*) atakayesanifu miradi na kuandaa makabrasha ya zabuni ya miradi ya maji katika miji hiyo. Kwa mwaka 2009/2010, kazi ya kuandaa makabrasha ya zabuni kwa miradi hiyo itatekelezwa.

115. Mheshimiwa Spika, kama ambavyo tayari mimeelezea hapo awali, katika mwaka 2008/2009, Wizara yangu iliendelea na taratibu za kuwapata wakandarasi kwa ajili ya ujenzi wa awamu ya pili ya mradi wa maji wa Chalinze. Kutokana na gharama kubwa za mradi huo, ujenzi utafanyika hatua kwa hatua, kadri fedha zinavyopatikana. Tathmini ya wazabuni kwa ajili ya maeneo mawili ya utekelezaji yenye jumla ya vijiji **8** ilikamilika, na taarifa ilipelekwa *BADEA* kupata kibali. Vilevile, utekelezaji wa eneo lenye vijiji **6** utafanyika kwa kushirikiana na Serikali ya Jamhuri ya Watu wa China, na taratibu za kumwajiri mkandarasi zinaendelea. Katika mwaka 2009/2010, Wizara yangu itaendelea kuwasiliana na washirika wa maendeleo wengine ikiwa ni pamoja na wale wanaochangia mfuko wa pamoja wa Sekta ya Maji ili kupata fedha za kutekeleza maeneo mengine **6** yenye jumla ya vijiji **34** vilivyosalia (**Jedwali Na. 1**).

116. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2008/2009 Wizara yangu kwa kushirikiana na Benki ya Kiarabu kwa Maendeleo ya Afrika (*BADEA*) na Mfuko wa Umoja wa Nchi zinazozalisha Mafuta Duniani (*OFID*) ilimpata mkandarasi pamoja na msimamizi wa upanuzi wa mfumo wa majisafi mjini Singida. Mkataba unaandaliwa. Katika mwaka 2009/2010, ujenzi wa mradi huo utanza. Mradi huo unahusu ukarabati na ujenzi wa matanki ya maji, kulaza mabomba ya kusambazia maji na uchimbaji wa visima **10** na kufunga pampu. Mradi utagharimu **shilingi bilioni 17**, kati ya hizo **shilingi bilioni 10** zitatatolewa na *BADEA* na **shilingi bilioni 7** zitatoka kwenye mfuko wa pamoja wa sekta ya maji.

117. Mheshimiwa Spika, Wizara yangu iliendelea kushirikiana na Jumuiya ya Nchi za Ulaya (*EU*), na Benki ya Maendeleo ya Ujerumani (*KfW*) katika kutekeleza miradi ya majisafi na majitaka katika miji ya Mbeya, Mwanza na Iringa chini ya mpango wa kuboresha huduma za maji mijini (*Regional Centers Programme*). Katika mwaka 2008/2009, Wizara iliendelea kuimarisha miundombinu ya majisafi na majitaka katika miji hiyo.

118. Mheshimiwa Spika, katika Jiji la Mbeya utekelezaji wa awamu ya pili ya mradi wa ukarabati wa miundombinu ya majisafi na majitaka ulianza mwezi Septemba 2008. Kazi ya usanifu wa mitambo ya kutibu maji imekamilika. Vilevile, ujenzi wa vyanzo vya maji eneo la Halewa na Iyela ulikamilika na ukarabati wa miundombinu ya majitaka unaendelea. Katika mwaka 2009/2010 utekelezaji wa awamu ya pili utaendelea kwa kujenga mitambo ya kusafisha na kutibu maji maeneo ya Sisimba, Swaya na Imeta. Ujenzi wa matanki **8** ya kuhifadhi majisafi, upanuzi wa mtandao wa majisafi na majitaka katika maeneo ya Uyole, Iyunga na ujenzi wa mabwawa ya majitaka eneo la Kalobe, utaendelea.

119. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2008/2009, utekelezaji wa awamu ya kwanza ya mradi uliohusu ukarabati na upanuzi wa miundombinu ya majisafi Jijini Mwanza ulikamilika. Mradi huo ulizinduliwa na **Mheshimiwa Dk. Ali Mohamed Shein**, Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania mwezi Novemba, 2008. Mradi huo uligharimu **shilingi bilioni 52**. Mkandarasi wa kuanza utekelezaji wa awamu ya pili inayohusisha ukarabati na upanuzi wa miundombinu ya majitaka katika makazi yasiyo rasmi Jijini Mwanza alipatikana. Kwa mwaka 2009/2010, uunganishwaji wa wateja kwenye mtandao wa majisafi utaendelea. Ujenzi wa mradi utaanza ambapo upanuzi na ukarabati wa miundombinu ya majitaka, uunganishaji wa wateja kwenye mtandao huo na ujenzi wa mitambo ya kusukuma majitaka utatekelezwa.

120. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2008/2009, mkandarasi kwa ajili ya ujenzi wa miundombinu ya majisafi na majitaka katika mji wa Iringa alipatikana na kazi ya ujenzi ilianza. Mabomba yenye urefu wa kilomita **157** yamepokelewa kwenye eneo la mradi. Kilomita **25** za mabomba zimejazwa na matanki **7** ya maji yenye ukubwa mbalimbali wa mita za ujazo kati ya **400** hadi **2500** yako katika hatua mbalimbali za ujenzi. Katika mwaka 2009/2010, ujenzi wa mtandao wa majisafi, matanki ya kuhifadhi maji, na mtambo wa kusafisha maji utaendelea.

121. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2008/2009, Wizara yangu kwa kushirikiana na Serikali ya Ujerumani kupitia shirika lake la *KfW*, iliendeleza utekelezaji wa mradi wa majisafi na majitaka katika manispaa ya Songea. Ukarakabati wa miundombinu ya majisafi na majitaka kwa manispaa hiyo umekamilika na wateja wanaendelea kuunganishwa kwenye mtandao wa majitaka. Hadi sasa jumla ya kaya **499** zimeunganishwa. Katika mwaka 2009/2010, uunganishaji wa wateja katika mtandao wa majitaka utaendelea.

122. Mheshimiwa Spika, Wizara yangu kwa kushirikiana na Serikali ya Uswisi kupitia shirika lake la maendeleo la *SECO*, iliendelea na utekelezaji wa mradi wa kupanua na kukarabati mifumo ya majisafi na majitaka ya Manispaa za Tabora na Dodoma. Katika mwaka 2008/2009 mkandarasi wa kukarabati mfumo wa majitaka katika Manispaa ya Dodoma alipatikana na kuanza kazi. Kiasi cha **shilingi bilioni 1.2** zilitolewa na *SECO* kwa ajili ya kazi hiyo. Serikali pia, kupitia mfuko wa pamoja wa sekta ya maji iligharamia kazi za kuongeza kiwango cha uzalishaji maji katika mji wa Dodoma ili kukidhi ongezeko la mahitaji ikiwa ni pamoja na Chuo Kikuu cha Dodoma. Visima viwili vilichimbwa kwa gharama ya **shilingi bilioni 1.5**, kati ya visima vitano vilivyopangwa kuchimbwa katika eneo la Mzakwe- Makutopora. Katika mwaka 2009/2010, Wizara kupitia mfuko huo itaendelea na uchimbaji wa visima vitatu kwa gharama ya **shilingi bilioni 1.95** vilivyosalia na kuanza ujenzi wa mfumo wa kusambaza majisafi katika maeneo mbalimbali ikiwa ni pamoja na Chuo Kikuu cha Dodoma.

Wakandarasi wa kupanua mifumo ya majisafi mjini Tabora walipatikana. Kiasi cha **shilingi milioni 115.2** zilitolewa na Serikali ambapo *SECO* ilitoa kiasi cha **shilingi milioni 403.2** kwa ajili ya ukarabati na upanuzi wa miundombinu ya majisafi na majitaka mjini Tabora. Katika mwaka 2009/2010, ujenzi wa mtandao wa majisafi na usanifu wa mtandao wa majitaka katika mji huo utatekelezwa kwa gharama ya **shilingi bilioni 5.3** zitakazotolewa na *SECO*.

123. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2008/2009, Wizara yangu kwa kushirikiana na Serikali ya Ufaransa kupitia shirika lake la maendeleo la *AFD* ilianza ujenzi wa miradi ya maji katika miji midogo ya Utete na Mpwapwa, ikiwa ni sehemu ya mradi wa miji midogo **9** iliyofanyiwa usanifu chini ya shirika hilo. Ujenzi katika miji hiyo **miwili** utakamilika mwezi Aprili 2010. Wizara pia, ilikamilisha kazi ya kumpata mtaalam mshauri atakayesanifu kazi za dharura za kuboresha huduma ya majisafi katika miji ya Bukoba na Musoma. Kwa mwaka 2009/2010, usanifu wa kazi za dharura utakamilika na taratibu za kumpata mkandarasi zitaanza. Mtaalam mshauri aliyepatikana kwa ajili ya Musoma atasanifu kazi za huduma kwa miji ya Bunda, Tarime na Mugumu.

124. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2008/2009, Wizara kupitia Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Maji iliwaajiri makandarasi *Ms. Atlantic* na *Ms. Spencon* kwa ajili ya ujenzi wa miradi ya maji katika miji ya Ikwiriri na Kibiti, sawia. Wizara pia, itakamilisha mikataba ya makandarasi wa ujenzi wa miradi ya majisafi kwa miji midogo mingine **mitano** ya Kilosa, Gairo, Mvomero, Turiani na Kibaigwa. Katika mwaka 2009/2010, Wizara itaanza kazi ya ujenzi wa miradi ya maji katika miji hiyo.

Mradi wa Maji kutoka Ziwa Victoria kwenda Miji ya Kahama na Shinyanga

125. Mheshimiwa Spika, kama nilivyoieleza kwa kifupi katika aya zilizotangulia, katika mwaka 2008/2009, Wizara yangu ilikamilisha kazi za ujenzi wa mradi mkubwa wa kutoa maji kutoka Ziwa Victoria kwenda Miji ya Kahama na

Shinyanga pamoja na vijiji 54 vilivyo kando ya bomba kuu. Kazi zilizotekelezwa na zitakazoendelea kutekelezwa ni kama ifuatavyo:-

- (i) Kuanzisha Mamlaka ya kuendesha mradi wa maji wa Kahama Shinyanga inayojulikana kama *Kahama Shinyanga Water Supply Authority (KASHIWASA)*;
- (ii) Kuimarisha Mamlaka za Majisafi na Majitaka za miji ya Kahama na Shinyanga;
- (iii) Kuunganisha wateja kwenye mfumo wa mradi huo, ambapo hadi kufikia mwezi Juni, 2009 wateja **7,500** katika mji wa Shinyanga na **5,000** katika mji wa Kahama waliunganishwa na kuanza kupata huduma ya majisafi na salama, na wateja wengine zaidi wataendelea kuunganishwa;
- (iv) Kujenga, kukamilisha matoleo ya maji, na kusanifu mtandao wa usambazaji maji kwa ajili ya vijiji **54**. Maji safi na salama yamefika kwenye matanki na magati ya kuchotea maji yaliyojengwa kwenye vijiji **6** Wilaya ya Misungwi, vijiji **12** Wilaya ya Kahama na vijiji **20** Wilaya ya Shinyanga na katika tanki la Mhalo litakalohudumia vijiji **16** katika Tarafa ya Mwamashimba, Wilaya ya Kwimba. Kuhusu vijiji 16 katika Wilaya ya Kwimba, vilivyokuwa katika mradi wa zamani wa Mwamashimba, Serikali itafanya usanifu mpya wa mradi huo na ujenzi wa miundombinu utanza baada ya hapo; na
- (v) Usanifu wa mtandao wa usambazaji maji katika miji midogo ya Kagongwa na Isaka, na vijiji vingine vinne vya Ilujamate, Nyang'homango, Ihelele na Isesa katika Wilaya ya Misungwi utafanyika. (**Jedwali Na.14**).

126. Mheshimiwa Spika, nafurahi kulitaarifu Bunge lako Tukufu kuwa Mradi huo ulizinduliwa rasmi na **Mheshimiwa Jakaya Mrisho Kikwete**, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania tarehe 30 Mei, 2009. Uzinduzi huo ulihudhuriwa na mwasisi wa mradi, **Mheshimiwa Benjamin Wiliam Mkapa**, Rais mstaafu wa awamu ya tatu. Mradi huo wa kutoa maji Ziwa Victoria hadi miji ya Kahama na Shinyanga ni mradi mkubwa wa maji wa aina yake kutekelezwa na Serikali katika historia ya nchi yetu. Ni mradi mkubwa wa maji katika eneo lote la Afrika kusini mwa jangwa la Sahara, nje na Afrika ya Kusini. Mradi huo umegharimu Serikali jumla ya **shilingi bilioni 248**. Kiwango hiki cha fedha kimetokana na fedha za ndani bila ya msaada wowote kutoka kwa wahisani. Hili si jambo dogo kwani linaonyesha kuwa, tukithubutu tunaweza.

Miradi Chini ya *Millenium Challenge Corporation*

127. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2008/2009, Serikali kwa kushirikiana na Shirika la Marekani la *Millenium Challenge Corporation – MCC*, ilianza utekelezaji wa miradi ya majisafi katika Jiji la Dar es Salaam na Manispaa ya

Morogoro. Mapitio ya utekelezaji na mpango wa mwaka 2009/2010 ni kama ifuatavyo:-

(i) Upanuzi wa Mtambo wa Ruvu Chini

Mtaalam mshauri (*Ms SMEC International*) wa kusanifu na kupanua mtambo wa kusafisha maji wa Ruvu Chini amepatikana mwezi Mei 2009. Kazi ya kusanifu imeanza na itakamilika mwezi Januari 2010. Ujenzi utanza mwezi Machi 2010. Kazi hii inahusu upanuzi wa chanzo utakaoongeza uzalishaji wa maji kutoka mita za ujazo **180,000** hadi mita za ujazo **270,000** kwa siku

(ii) Kupunguza maji yanayopotea

Uchambuzi wa zabuni kwa ajili ya kumpata mtaalam mshauri atakayesanifu mradi wa kupunguza maji yanayopotea bila kulipia unaendelea. Katika mwaka 2009/2010 utekelezaji wa mradi huo utanza. Mtaalam mshauri wa kusanifu mtandao wa mabomba madogo katika maeneo ya Tegeta, Bunju, na Bagamoyo alipatikana mwezi Mei, 2009 na kazi ya usanifu itakamilika mwezi Oktoba 2009. Kazi ya kulaza mabomba yenye urefu wa kilomita **470** na kuunganisha wateja **17,000** itanza mwanzoni mwa mwaka 2010; na

(iii) Upanuzi wa Mradi wa Majisafi katika Mji wa Morogoro

Mtaalam mshauri wa kusanifu na kupanua miundombinu ya majisafi na chujio la Mambogo na Mafiga katika Mji wa Morogoro alipatikana mwezi Mei 2009. Kazi ya kusanifu itanza mwishoni mwa mwezi Julai, 2009, na itakamilika mwezi, Januari, 2010. Ujenzi utanza mwezi Aprili, 2010.

Huduma ya Majisafi na Uondoaji wa Majitaka Jijini Dar es Salaam na Miji ya Kibaha na Bagamoyo

128. Mheshimiwa Spika, Wizara kupitia DAWASA inaendelea kutekeleza mradi wa uboreshaji wa miundombinu ya majisafi na majitaka Jijini Dar es Salaam. Mradi huo utakamilika mwezi Desemba 2009. Kazi zilizotekelezwa mwaka 2008/2009 chini ya mradi huo hadi kufikia mwezi Juni, 2009 ni zifuatazo:-

- (i) Kukarabati mitambo mitatu ya kuchuja maji ya Mtoni, Ruvu Juu na Ruvu Chini. Mitambo hiyo kwa sasa inazalisha maji kwa uhakika na ubora unaokubalika;
- (ii) Kukarabati mabwawa ya kusafisha majitaka katika maeneo ya Msasani, Mabibo, Kurasini, Lugalo, Vingunguti, Ukonga, Buguruni na Mikocheni;
- (iii) Kukarabati mabomba ya majitaka yenye urefu wa kilomita **46.7**;

- (iv) Kujenga chemba (*manholes*), **369** za kupokelea majitaka kutoka majumbani na kununua vifaa kwa ajili ya kusafisha na kufanyia matengenezo mabomba ya majitaka;
- (v) Kuboresha mfumo wa umeme mkubwa kwa kufunga transfoma mpya **2** katika vituo vya Ruvu Juu na Ruvu Chini kwa lengo la kuongeza ufanisi na kuwa na uwezo wa akiba pale dharura inapotokea; na
- (vi) Kukarabati jumla ya kilomita **1,132.5** za mabomba makuu ya kusambaza maji.

129. Mheshimiwa Spika, Wizara kupitia DAWASA imeendelea kukamilisha miradi ya kulaza mabomba madogo (*Infill secondary and tertially mains*) na kuunganisha maji kwa wateja. Kwa kipindi cha mwaka 2008/2009, kazi zifuatazo zilitekelezwa:-

- (i) Kulaza mabomba yenye urefu wa kilomita **212** katika maeneo ya Kunduchi, Mtongani, Kilongawima, Mbezi Beach, na kuunganisha wateja **10,500**. Kazi ya kuwafungia dira za maji inaendelea na itakamilika mwezi Desemba 2009;
- (ii) Kulaza mabomba yenye urefu wa kilomita **240** katika maeneo ya Kimara, Changanyikeni na Makongo na kuunganisha wateja **13,000**. Kazi ya kuwafungia dira za maji inaendelea na itakamilika mwezi Desemba 2009;
- (iii) Kuanza ulazaji wa mabomba katika maeneo ya Kiluvya, Kibaha hadi Mlandizi. Kazi hiyo ilianza mwezi Mei 2009, na wateja **16,950** wataunganishwa na kufungiwa dira za maji. Kazi zitakamilika mwezi Januari, 2010;
- (iv) Kulaza mabomba yenye urefu wa kilomita **104** katika maeneo ya Tabata, Segerea na Makuburi. Kazi ya kulaza mabomba yenye urefu wa kilomita **36** na kuunganisha wateja **7,000** na kufunga dira za maji zinaendelea. Kazi zitakamilika mwezi Agosti, 2009;
- (v) Kulaza mabomba yenye urefu wa **kilomita 100** katika maeneo ya Mikocheni, Msasani, Mabibo, Ubungo na Kurasini. Kazi za kulaza mabomba yenye urefu wa **kilomita 20** na kuunganisha wateja **3,000** na kufunga dira za maji zinaendelea. Kazi zitakamilika mwezi Agosti, 2009;
- (vi) Kukamilisha ujenzi wa magati **490** ya kuchotea maji; na
- (vii) Kukamilisha uunganishaji na ufungaji wa mita kwa wateja **65,000**.

Kuboresha Huduma ya Majisafi na Usafi wa Mazingira katika maeneo ya Pembezoni mwa Jiji la Dar es Salaam

130. Mheshimiwa Spika, Wizara yangu inaendelea na utekelezaji wa mradi wa kuboresha upatikanaji wa majisafi na usafi wa mazingira katika maeneo ya

pembezeni mwa Jiji la Dar es Salaam ambayo hayakuunganishwa na mtandao wa usambazaji majisafi Jijini. Katika mwaka 2008/2009, Wizara kwa kushirikiana na Shirika la Kiufundi la Ubelgiji (*Belgian Technical Cooperation- BTC*), ilikarabati ofisi za mradi na kuajiri wataalam. Katika mwaka 2009/2010, kazi za kusanifu miradi na kuhamasisha jamii ili kushiriki katika utekelezaji zitaendelea katika wilaya za Kinondoni, Temeke na Ilala. Baada ya kukamilika kwa kazi hizo, zabuni za ujenzi zitatangazwa na kazi za ujenzi kuanza.

131. Mheshimiwa Spika, Wizara yangu, kwa kushirikiana na Asasi zisizo za kiserikali iliendelea kutekeleza miradi midogo **50** ya maji. Jumla ya miradi **43** iliibuliwa na wananchi. Kati ya hiyo miradi **23** imekamilika na inafanya kazi. Miradi **8** inasubiri kuunganishiwa umeme. Miradi **mitano** inasubiri kuunganishwa na mtandao wa majisafi wa DAWASCO. Miradi **7** ipo katika hatua za mwisho za kuwapata wakandarasi. Miradi hiyo itaendelea kutekelezwa na itakamilika ifikapo Desemba 2009.

Vyanzo vipya vya maji kwa Jiji la Dar es Salaam na maeneo jirani

132. Mheshimiwa Spika, Serikali imeendelea kulitafutia ufumbuzi wa kudumu tatizo la maji kwa Jiji la Dar es Salaam kwa kutafiti vyanzo vipya vya maji. Mahitaji ya maji kwa Jiji la Dar es Salaam kwa sasa ni mita za ujazo **450,000** kwa siku na yanakadiriwa kufikia mita za ujazo **960,000** kwa siku ifikapo mwaka 2030.

(i) Bwawa la Kidunda

133. Mheshimiwa Spika, taratibu za kumwajiri mtaalam mshauri wa kufanya upembuzi yakinifu na usanifu wa ujenzi wa bwawa la Kidunda zinaendelea na ataanza kazi mwezi Oktoba 2009. Kazi hizo zitakamilika ndani ya miezi **tisa** na ujenzi wa bwawa utaanza mwezi Oktoba 2010, baada ya taratibu za kulipa fidia wananchi watakaoathirika na mradi huo kukamilika. Gharama ya ujenzi wa bwawa zinakadiriwa kuwa **Dola za Marekani milioni 88**. Ujenzi utachukua miaka mitatu kukamilika. Bwawa la Kidunda litawezesha maji kupatikana Ruvu chini na Ruvu juu kwa uhakika katika majira yote ya mwaka na wakati wa ukame. Bwawa hilo litasaidia kupunguza uwezekano wa mafuriko katika mto Ruvu.

(ii) Visima Virefu vya Kimbiji na Mpera

134. Mheshimiwa Spika, visima **vinne** virefu vilivyochimbwa kwa ajili ya majaribio katika maeneo ya Kimbiji na Mpera vilionyesha matokeo mazuri kwa kuwa na maji mengi na yanayofaa kwa matumizi ya binadamu. Serikali imeandaa Mpango wa kulipatia ufumbuzi tatizo la maji katika jiji la Dar es Salaam kwa kutumia vyanzo hivyo kwa kugharamiwa na mfuko wa pamoja wa sekta ya maji. Mradi utagharimu **shilingi bilioni 87** zitakazotolewa na Serikali kwa kushirikiana na washirika wa maendeleo. Mradi unahusu usanifu na utayarishaji makabrasha ya zabuni za uchimbaji wa visima, ujenzi wa matanki na ulazaji wa mabomba ya kusambaza maji

kutoka Kimbiji na Mpera hadi Dar es Salaam. Visima **20** vitachimbwa, kati ya hivyo visima **12** vitachimbwa Kimbiji, na visima **8** vitachimbwa Mpera.

135. Mheshimiwa Spika, kwa mwaka 2008/2009, usanifu wa uchimbaji wa visima hivyo **20** vya kuanzia ulikamilika. Kwa mwaka 2009/2010, Wizara kupitia DAWASA itamwajiri mtaalam mshauri wa kusimamia utekelezaji wa kazi hizo. Ataajiriwa mwezi Septemba 2009, na kazi ya uchimbaji itanza Januari mwaka 2010 baada ya kukamilisha uthamini wa mali na ulipaji fidia kwa wananchi wa maeneo ya mradi. Mradi huo utakamilika mwaka 2012. Chanzo hicho kitaongeza uzalishaji wa maji kwa kiasi cha mita za ujazo **260,000** kwa siku ikilinganishwa na uwezo wa mitambo iliyopo kwa sasa wa kuzalisha mita za ujazo **280,000** kwa siku. Mahitaji ya maji kwa jiji la Dar es Salaam kwa sasa ni mita za ujazo **450,000** kwa siku. Kukamilika kwa mradi huo kutawezesha upatikanaji wa maji kwa uhakika zaidi katika maeneo ya Ukonga, Pugu, Temeke, Mbagala, Kigamboni, Yombo, Kitunda na maeneo mapya ya Temeke na Ilala.

Sambamba na juhudi hizo tarehe 20 Mei, 2009, Serikali ilifikia makubaliano na Serikali ya Norway ambapo Serikali hiyo itagharimia tathmini ya kina ili kubaini kwa uhakika wingi, ubora na mwenendo wa maji kwenye miamba ya Kimbiji na Mpera ili kutambua matumizi endelevu ya maji kutoka eneo hilo. Tathmini hiyo itachukua miezi **18** kuanzia Julai, 2009 na itagharimu **Dola za Marekani milioni 6**.

Usimamizi na Uendeshaji wa Huduma za Maji Mijini

(i) Mamlaka za Majisafi za Miji Mikuu 19 ya Mikoa

136. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2008/2009, hali ya uzalishaji maji katika mamlaka za majisafi za miji mikuu **19** ya mikoa iliongezeka na kufikia kiasi cha mita za ujazo **milioni 109**, sawa na wastani wa mita za ujazo **300,016** kwa siku ukilinganisha na mita za ujazo **milioni 105** mwaka 2007/2008, sawa na ongezeko la **asilimia 3.8**. Makusanyo ya maduhuli yatokanayo na mauzo ya maji katika miji hiyo yameongezeka kutoka **shilingi bilioni 29.8** mwaka 2007/2008 hadi kufikia **shilingi bilioni 34.8** kwa mwaka 2008/2009, sawa na ongezeko la asilimia **16.7** (**Jedwali Na. 9**).

137. Mheshimiwa Spika, ongezeko hilo la mapato limetokana na mipango mizuri ya mamlaka katika utunzaji wa takwimu na uandaaji wa ankara za maji kwa kutumia vifaa vya kisasa ikiwa ni pamoja na kompyuta. Ufungaji wa dira za maji umesaidia. Mwamko wa wananchi katika kulipia huduma wanazopata pia umeongezeka. Ubora wa maji yanayosambazwa kwa wateja umeongezeka kutokana na kutunza na kudhibiti vyanzo vya maji, kuboreshwa kwa mitambo ya kusafisha na kutibu maji, na kuongezeka kwa uwezo wa mamlaka kugharamia ununuzi wa madawa ya kutibu na kusafisha maji.

138. Mheshimiwa Spika, katika kuboresha utoaji wa huduma, Mamlaka za maji mijini ziliendelea kufunga dira za maji kwa wateja wake ili kudhibiti matumizi,

kupunguza malalamiko ya wateja na kuongeza mapato. Hadi kufikia mwezi Juni 2009 mamlaka hizo zilifanikiwa kuunganisha maji kwa wateja **231,820** ikilinganishwa na wateja **214,667** mwaka 2007/2008, sawa na ongezeko la **asilimia 8**. **Asilimia 84** ya wateja wamefungiwa dira za maji. Lengo ni kuwafungia dira za maji wateja wote wa maji mijini ifikapo mwaka 2010. Hatua hiyo imesaidia kupunguza upotevu wa maji kufikia wastani wa **asilimia 37** hivi sasa, ikilinganishwa na **asilimia 39.7** mwaka 2007/2008.

Sera ya Maji ya mwaka 2002 inasisitiza kuwatambua wateja wenye kipato cha chini na wasiojiweza ili kuhakisha wanapata huduma ya maji kukidhi mahitaji yao ya msingi. Katika kutimiza azma hiyo, mamlaka za maji mijini zilijenga jumla ya magati ya kuchotea maji **1,674** ambapo wastani wa bei ya ndoo moja ya maji (lita 20) ilikuwa **shilingi 20** kwa wateja wenye kipato cha chini ikilinganishwa na wastani wa **shilingi 200** kwa wachuuzi wa maji mitaani. Vilevile, mamlaka za maji mijini zimewatambua wananchi **1,505** wasiojiweza ikiwa ni pamoja na wazee ambao walipatiwa huduma hiyo bure.

(ii) Jiji la Dar es Salaam na Miji ya Kibaha na Bagamoyo

139. Mheshimiwa Spika, kutokana na mradi unaoendelea kutekelezwa wa kuboresha miundombinu ya maji Jijini Dar es Salaam hali ya utoaji huduma ya maji imeendelea kuimarika. Katika mwaka 2008/2009 DAWASCO ilizalisha wastani wa mita za ujazo **273,000** kwa siku ikilinganishwa na mita za ujazo **249,200** kwa siku katika mwaka 2007/2008 sawa na ongezeko la wastani wa **asilimia 9.5**. Kutokana na kuongezeka kwa ufanisi katika uzalishaji na usambazaji maji **asilimia 68** ya wakazi wa Jiji wanapata maji kwa wastani wa **saa 8** kwa siku. Kiwango hicho cha huduma kitaongezeka baada ya kukamilika kwa Mradi wa Kuboresha Huduma katika jiji la Dar es Salaam na ule wa kupunguza upotevu wa maji utakaoanza kutekelezwa na kugharamiwa na *MCC* mwaka 2010. Miradi hiyo itapunguza maji yanayopotea kutoka **asilimia 50** ya sasa hadi **asilimia 35**.

Hadi kufikia mwezi Juni 2009, DAWASCO ilikuwa na wateja **73,798**. Kati ya hao, wateja **46,493** sawa na **asilimia 63** wamefungiwa dira za maji. DAWASCO ilifanikiwa kukusanya kiasi cha **shilingi bilioni 24** mwaka 2008/2009 ikilinganishwa na **shilingi bilioni 19.4** mwaka 2007/2008, sawa na ongezeko la asilimia **23.7**.

140. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2008/2009, Wizara imeanzisha utaratibu mpya wa uendeshaji wa huduma katika Jiji la Dar es Salaam. Kanda zilizopo na nyingine ambazo zitaanzishwa zitapewa mamlaka ya usambazaji maji na ukusanyaji mapato. Katika kufanikisha azma hiyo, ufungaji wa **dira kubwa 74** za maji katika maeneo ya usambazaji (*Bulk Metering*), umeanza. Chemba **40** za kuwekea dira hizo zimejengwa hadi sasa. Dira hizo ambazo zitaunganishwa na mfumo wa mawasiliano (*Telemetry*), zitasadia kubaini maji yaliyozalishwa na kutumika katika maeneo tofauti. Utaratibu huo utasaidia kubaini upotevu wa maji ili hatua za haraka zichukuliwe. Kwa mwaka 2009/2010, ufungaji wa dira, ujenzi wa chemba zingine utaendelea. Kanda mpya za utoaji huduma zitaanzishwa.

141. Mheshimiwa Spika, kutokana na kukamilika kwa ukarabati mkubwa wa mabwawa ya kusafisha majitaka ya Msasani, Mabibo, Kurasini, Lugalo, Vingunguti, Ukonga, Buguruni na Mikocheni na ukarabati na upanuzi wa mabomba ya majitaka katika maeneo ya katikati ya Jiji, Upanga na Kariakoo chini ya *DWSSP*, hali ya huduma hiyo imeboreshwa. Hata hivyo bado maeneo mengi ya Jiji ikiwa ni pamoja na Mbezi Beach, Magomeni, Manzese, Kijitonyama, Kinondoni, Sinza, Ubungo, Ilala, Temeke na Kurasini hayajaunganishwa na mfumo wa majitaka. Maeneo hayo kwa sasa yanatumia karo za majitaka (*septic tanks and soak away pits*) na vyoo vya shimo. Uboreshaji wa mabwawa ya kusafisha majitaka umerahisisha ukusanyaji na usafishaji wa majitaka yanayotoka kwenye karo ambazo humwagwa kwenye mabwawa hayo. Huduma hiyo ndio inayotumiwa na wakazi wengi wa Jiji la Dar es Salaam, na inakubalika kimazingira. Kwa mwaka 2009/2010, kazi ya kuunganisha wateja kwenye mfumo wa majitaka itaendelea.

Mamlaka ya Udhibiti wa Huduma za Nishati na Maji

142. Mheshimiwa Spika, shughuli za udhibiti wa huduma za nishati na maji, ambazo awali zilikuwa zinafanywa na wizara zenye dhamana ya maji na nishati, sawia, sasa zinafanywa na Mamlaka ya Udhibiti wa Huduma za Nishati na Maji (*EWURA*). Wizara yangu ndio inayosimamia *EWURA* tangu kuanzishwa kwake Juni 2006. Manufaa ya kuwa na chombo huru kinachosimamia utoaji huduma hizo yameanza kuonekana hususan kwa kudhibiti bei za mafuta, umeme, gesi asilia na maji pamoja na ubora wa huduma kwa bidhaa za mafuta ya petroli, majisafi, na gesi asilia nchini.

Katika mwaka 2008/2009, *EWURA* iliendelea kujenga uwezo ambapo watumishi **14** wa fani mbalimbali walijiriwa. Mafunzo kwa watumishi yalitolewa na nyenzo mbalimbali za udhibiti zikiwemo kanuni na miongozo ya udhibiti iliandaliwa ili kuboresha utendaji kazi.

143. Mheshimiwa Spika, kwa upande wa sekta ya maji, hadi tarehe 30 Juni 2009, *EWURA* ilitoa leseni **19** za muda kwa Mamlaka za maji mijini kwa lengo la kuchochea ongezeko la tija, uwekezaji na ubora wa huduma ya maji mijini. Mamlaka hizo ni Tanga, Dodoma, Bukoba, Iringa, Mtwara, Lindi, Tabora, Arusha, Tanga, Moshi, Sumbawanga, Singida, Mwanza, Musoma, Morogoro, Babati, Shinyanga, Mbeya na Kigoma. Leseni hizo za muda zinatolewa kwa lengo la kutoa fursa kwa mamlaka kutimiza masharti ya leseni za kudumu. Kati ya mamlaka hizo, mamlaka **4** za Dodoma, Tanga, Mwanza na Tabora zimetimiza masharti ya kupewa leseni za kudumu. Kwa mujibu wa Sheria Na. 12 ya mwaka 2009 ya Huduma za Maji na Usafi wa Mazingira, Sehemu ya 29(4), leseni zitadumu kwa kipindi kisichopungua miaka **10**. Katika mwaka 2009/2010, *EWURA* itaendelea kuchambua na kufanya taftishi kwa maombi ya leseni yatakayowasilishwa na hatimaye kutoa leseni za kudumu kwa watoa huduma za majisafi na majitaka.

144. Mheshimiwa Spika, *EWURA* pia ina jukumu la kukagua miundombinu ya maji. Lengo la ukaguzi huo ni kuhakiki usalama, na ubora wa huduma za maji.

Katika mwaka 2008/2009, *EWURA* ilifanya ukaguzi wa miundombinu ya Mamlaka **10** za majisafi na majitaka kwenye miji ya mikoa. Miji hiyo ni Bukoba, Iringa, Mtwara, Lindi, Tabora, Arusha, Dar es Salaam, Tanga, Moshi na Sumbawanga. *EWURA* ilifanya ukaguzi na kukusanya taarifa za msingi kutoka katika miradi ya kitaifa, miji midogo na makao makuu ya wilaya **79 (Jedwali Na 15)**. Mwaka 2009/2010, *EWURA* itaendelea kukusanya taarifa hizo kwa lengo la kuandaa taarifa ya utendaji ya mwaka inayolinganisha utendaji wa mamlaka za maji za mijini.

145. Mheshimiwa Spika, jukumu jingine la *EWURA* ni kusimamia ushindani katika sekta za maji na nishati kwa lengo la kuhakikisha yanakuwepo mazingira sawa ya ushindani. Pale ambapo hakuna ushindani, kama ilivyo kwa huduma ya maji, *EWURA* hulinganisha gharama na ubora wa huduma baina ya watoa huduma walio kwenye mazingira yanayofanana (*benchmarking*), na kutoa maamuzi. Katika mwaka 2008/2009 *EWURA* ilisaini Makubaliano ya Utendaji (*Performance Agreement*), na mamlaka **19** za maji za makao makuu ya mikoa. Katika makubaliano hayo Mamlaka za maji zimewekewa malengo ya utendaji yenye lengo la kuboresha huduma za majisafi na uondoaji wa majitaka kwa kipindi cha kuanzia Julai 2008 hadi Juni 2011. Katika mwaka 2009/2010 *EWURA* itaendelea kufuatilia utekelezaji wa malengo yaliyowekwa katika mikataba hiyo ya utendaji.

146. Mheshimiwa Spika, *EWURA* pia, ina jukumu la kudhibiti bei za watoa huduma za maji kwa lengo la kulinda maslahi ya watumiaji, wawekezaji na kuhakikisha kwamba sera ya sekta inafuatwa. Katika mwaka 2008/2009, *EWURA* ilipokea na kuchambua maombi **10** ya kurekebisha bei za maji. Maombi yote yalipata kibali cha kubadilisha bei. *EWURA* iliidhinisha bei mpya za maji kwa Mamlaka za Bukoba, Tabora, Maswa, Arusha, Mtwara, Ngara, Mpwapwa, Lindi na KASHIWASA. Mwaka 2009/2010, *EWURA* itaendelea kupokea, kuchambua na kuyafanyia maamuzi yanayostahili maombi yatakayowasilishwa.

G2: SEKTA YA UMWAGILIAJI

147. Mheshimiwa Spika, Wizara yangu inatekeleza Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Kilimo (*Agricultural Sector Development Programme – ASDP*), sehemu ya umwagiliaji. Programu hiyo inatekeleza Mkakati wa Maendeleo ya Sekta ya Kilimo (*Agricultural Sector Development Strategy – ASDS*), ambao umezingatia malengo ya MKUKUTA na Malengo ya Milenia. Programu hiyo imeweka kipaumbele katika ujenzi wa miundombinu ya umwagiliaji kwenye maeneo yenye uwezekano mkubwa wa kuendelezwa. Huu ni mkakati mmojawapo wa kufikia azma ya kuleta mapinduzi ya kijani.

148. Mheshimiwa Spika, Wizara yangu inaendelea kusesitiza matumizi bora na endelevu ya rasilimali za maji kwa kilimo cha umwagiliaji bila ya kuathiri mazingira. Katika utekelezaji wa *ASDP*, malengo makuu yaliyoainishwa ni pamoja na kuongeza tija mara mbili katika kilimo na mapato ya wakulima na kuwawezesha wakulima kupata mafunzo ya matumizi ya teknolojia za kisasa. Kilimo cha umwagiliaji kimeonekana kuwa na mchango mkubwa katika kufikia azma hiyo.

Kutokana na hali hiyo, sekta ya umwagiliaji imepewa kipaumbele katika Programu hiyo. Sekta hiyo itachangia mabadiliko katika uzalishaji wa mazao ya kilimo, hivyo kuongeza uhakika wa chakula na kupunguza umaskini.

149. Mheshimiwa Spika, kilimo cha umwagiliaji kinatekelezwa kwa kiwango kikubwa katika ngazi ya Wilaya chini ya Mipango ya Maendeleo ya Kilimo ya Wilaya (*District Agricultural Development Plans – DADPs*), ambapo **asilimia 75** ya mahitaji ya *ASDP* ni kwa ajili ya kutekeleza kilimo cha umwagiliaji wilayani. Katika Programu hiyo, pamoja na kutenga fedha kwa ajili ya *DADPs*, zipo fedha za nyongeza ambazo miradi inayoanzishwa chini ya *DADPs* inaweza kupatiwa ili kuziba pengo linalotokana na ufinyu wa bajeti katika Halmashauri kwa lengo la kukamilisha utekelezaji. Fedha hizo zinatoka kwenye Mfuko wa Kuendeleza Umwagiliaji katika Ngazi ya Wilaya (*District Irrigation Development Fund – DIDF*). Vilevile, upo Mfuko wa Kuendeleza Umwagiliaji katika Ngazi ya Taifa (*National Irrigation Development Fund – NIDF*) ambao unatumika kugharamia miradi ya kuendeleza umwagiliaji yenye gharama kubwa zaidi, yenye changamoto zaidi katika usanifu na utekelezaji na ile ambayo inaonekana kuwa na maslahi zaidi kwa Taifa.

Utaalam huhitajika katika kutayarisha miradi ya umwagiliaji ili iwekwe kwenye Mipango ya Maendeleo ya Kilimo ya Wilaya. Ofisi za Kanda za Umwagiliaji zinatoa utaalam huo kwa Halmashauri kuhusu utayarishaji wa miradi, ikihusisha kufafanua matumizi ya miongozo ya jinsi ya kuibua na kutekeleza miradi hiyo na uendeshaji wa skimu za umwagiliaji.

150. Mheshimiwa Spika, katika kutekeleza Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Kilimo, Serikali itaendelea na ujenzi wa miundombinu ya umwagiliaji katika maeneo yenye uhakika wa upatikanaji wa maji. Azma ya Serikali ni kuwezesha mikoa ya Morogoro, Mbeya, Iringa, Ruvuma, Rukwa na Kigoma kuwa wazalishaji wakubwa wa mazao ya chakula na biashara nchini. Lengo ni kuhakikisha kuwa skimu zilizojongwa na kukarabatiwa katika mikoa hiyo zinafanya kazi na kuwa endelevu. Lengo pia ni kuendelea kuongeza maeneo mapya ya umwagiliaji. Kasi ya utekelezaji huo itatokana na kasi ya uibuaji wa miradi ya umwagiliaji katika Mipango ya Maendeleo ya Kilimo ya Wilaya. Wizara yangu pia, itaziwezesha ofisi za Kanda za umwagiliaji kwenye mikoa hiyo **6** kufanya kazi ili maeneo ya kipaumbele yenye uwezekano mkubwa wa umwagiliaji yaweze kutekelezwa kwa ufanisi na kuwa endelevu.

151. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2008/2009 sekta ya umwagiliaji ililenga kutekeleza maeneo ya vipaumbele yafuatayo:-

- (i) Kukarabati skimu za umwagiliaji za wakulima wadogo na kuweka mazingira ya kuvutia uwekezaji katika kilimo cha umwagiliaji cha kibiashara;
- (ii) Kuboresha miundombinu ya umwagiliaji, hasa ile ambayo imeharibiwa na mafuriko na iliyochakaa;

- (iii) Kuhimiza na kuwezesha matumizi ya teknolojia mbalimbali za umwagiliaji zenye tija na ufanisi katika matumizi ya maji ikiwa ni pamoja na uvunaji wa maji ya mvua; na
- (iv) Kuhamasisha matumizi ya maji chini ya ardhi kwa umwagiliaji.

152. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2009/2010, Wizara yangu kwa upande wa sekta ya umwagiliaji itatekeleza yafuatayo:-

- (i) Kukamilisha ujenzi na ukarabati wa miundombinu ya umwagiliaji katika skimu za wakulima wadogo;
- (ii) Kujenga miradi mipya katika maeneo yenye uwezekano mkubwa wa kuendelezwa kwa kilimo cha umwagiliaji (*high irrigation potential areas*);
- (iii) Kujenga mabwawa kwa ajili ya kuhifadhi maji kwa matumizi ya umwagiliaji;
- (iv) Kukamilisha utayarishaji wa Sera ya Taifa ya Umwagiliaji na kuandaa Mkakati wa Taifa wa Kuendeleza Umwagiliaji; na
- (v) Kufanya maandalizi ya kutunga sheria ya umwagiliaji.

Upembuzi Yakinifu wa Miradi ya Umwagiliaji

153. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2008/2009, Wizara yangu ilipanga kufanya upembuzi yakinifu na usanifu wa skimu **68** za umwagiliaji zenye kuwezesha kumwagilia eneo la jumla ya hekta **200,000**. Kati ya lengo hilo skimu zenye eneo la hekta **137,744** sawa na **asilimia 69** ya eneo lililopangwa zilifanyiwa upembuzi yakinifu na usanifu. Utekelezaji huo ulifanyika katika Kanda zote **7** za umwagiliaji (**Jedwali Na. 16**). Kwa mwaka 2009/2010, Wizara yangu itaendelea kufanya upembuzi yakinifu na usanifu wa skimu za umwagiliaji zitakazoweza eneo la jumla ya **hekta 160,000** katika Kanda zote **7** za umwagiliaji. Utekelezaji huo utawezesha kuwepo kwa skimu za umwagiliaji tayari kwa uendelezaji (**Jedwali Na 17**)

Uendelezaji wa Miundombinu ya Umwagiliaji

154. Mheshimiwa Spika, katika utekelezaji wa Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Kilimo sehemu ya umwagiliaji, Wizara yangu katika mwaka 2008/2009, ilipanga kuendeleza skimu za umwagiliaji zenye eneo la jumla ya hekta **27,500** kwa ukarabati na kujenga miundombinu ya umwagiliaji. Kati ya hizo, hekta **21,500** (**Jedwali Na. 18**), zilijengewa miundombinu ya umwagiliaji, sawa na **asilimia 78.2**

ya lengo lililokusudiwa. Utekelezaji huo uliboresha hekta **5,384** na kuongeza eneo jipya la umwagiliaji la ukubwa wa hekta **16,116**.

155. Mheshimiwa Spika, kama ambavyo nimeeleza kwa ufupi hapo awali, katika mwaka 2008/2009, ujenzi wa mabwawa kwa ajili ya umwagiliaji ya Ulyanyama (Sikonge), Kisangwa (Bunda), Nyamilangano (Kahama) na Masware (Babati) ulikamilika. Mabwawa ya Msoga (Bagamoyo) na Misozwe (Muheza) yanaendelea kujengwa, yamefikia wastani wa asilimia **40**, na yanatarajiwa kukamilika mwaka 2009/2010. Wakandarasi wa ujenzi wa mabwawa mengine ya Itumbiko (Kibondo), Kahama-Nkhalanga (Nzega) na Maliwanda (Bunda), walipatikana. Ujenzi utanza mwaka 2009/2010. Usanifu na utayarishaji wa zabuni kwa mabwawa ya Mahiga (Kwimba) na Ulindwanoni (Urambo) ulikamilika na ujenzi utanza mwaka 2009/2010.

156. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2009/2010, Wizara yangu itakarabati na kuendeleza jumla ya skimu **39** zenye eneo la **hekta 24,076 (Jedwali Na. 19)**. Eneo hilo litajumuisha skimu za umwagiliaji zilizoibuliwa na wananchi na kupewa fedha kupitia Mipango ya Maendeleo ya Kilimo ya Wilaya (*DADPs*), ambayo pia, inahusisha zile zitakazopewa fedha za nyongeza kutoka Mfuko wa Kuendeleza Umwagiliaji ngazi ya Wilaya (*District Irrigation Development Fund - DIDF*). Wizara yangu itakamilisha ujenzi wa mabwawa ya Msoga (Bagamoyo) na Misozwe (Muheza) na itajenga na kukarabati Mabwawa mengine **8** ya Tyeme-Masagi na Mwangeza (Iramba), Luanyo (Mbarali), Mahiga (Kwimba), Ulindwanoni (Urambo), Kahama-Nkhalanga na Budushi (Nzega) na Itumbiko (Kibondo) yenye uwezo wa kuhifadhi maji ya kutosha kumwagilia eneo la **hekta 3,650 (Jedwali Na. 20)**. Kazi hizo zitatekelezwa kwa gharama ya **shilingi bilioni 17.8** kutoka Mfuko wa Kuendeleza Umwagiliaji Ngazi ya Taifa (*National Irrigation Development Fund – NIDF*).

Matumizi ya Teknolojia za Umwagiliaji zenye Ufanisi na Tija

157. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2008/2009, Wizara yangu iliendelea na uhamasishaji na uendelezaji wa matumizi ya teknolojia ya umwagiliaji kwa njia ya matone katika mikoa ya ukanda wa Ziwa Victoria na mkoa wa Iringa. Vifaa vya umwagiliaji kwa njia ya matone vilinunuliwa na kugawanywa katika mikoa husika. Maeneo yaliyoendelezwa kupitia vikundi **404** ni Kagera (hekta **300**), Mara (hekta **250**), Shinyanga (hekta **320**), Mwanza (hekta **280**) na Iringa (hekta **25**). Katika kuhamasisha matumizi bora ya maji kwa umwagiliaji, Wizara yangu ilisimamia uanzishaji wa mashamba madogo ya mfano ya umwagiliaji kwa njia ya matone katika vituo vya kanda za umwagiliaji za Kilimanjaro, Morogoro, Mwanza, Mbeya na Mtwara. Maeneo mengine ni kanda za maonyesho ya Nanenane za Arusha, Morogoro, Mbeya na Dodoma. Vilevile, mashamba ya mfano yalianzishwa katika shule za sekondari, vyo na taasisi mbalimbali kwenye kanda za Kilimanjaro (**6**), Morogoro (**2**), Mbeya (**3**) na Tabora (**5**).

158. Mheshimiwa Spika, Wizara yangu katika mwaka 2009/2010 itaendelea kuhamasisha matumizi ya teknolojia ya umwagiliaji kwa njia ya matone katika maeneo yanayozunguka maziwa, mito na yenye uwezekano wa kupata maji chini ya ardhi. Kazi hii itahusisha uhamasishaji, usimamizi wa kutumia pampu zinazoendeshwa kwa miguu, upepo, mionzi ya jua na dizeli kwa ajili ya kusukuma maji kwa matumizi ya umwagiliaji na matumizi mengine. Katika mwaka 2009/2010 Wizara yangu itaendeleza mashamba ya mfano **10** katika Kanda ya Ziwa Victoria yenye jumla ya **hekta 200** kwa kutumia teknolojia ya umwagiliaji kwa njia ya matone. Maeneo hayo na mashamba husika ni; Kagera (**mawili**), Shinyanga (**matatu**), Mara (**mawili**) na Mwanza (**matatu**). Vilevile, maeneo yanayozunguka Ziwa Nyasa na Ziwa Tanganyika yatahusika na uanzishwaji wa mashamba ya mfano yanayotumia teknolojia zenye ufanisi. Katika maeneo haya mashamba ya mfano **manne** yataanzishwa, **mawili** katika ukanda wa Ziwa Nyasa na **mawili** ukanda wa Ziwa Tanganyika.

Teknolojia ya Kuvuna Maji ya Mvua

159. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2008/2009, Wizara yangu iliendelea na utekelezaji wa kuhamasisha na kuwawezesha wakulima katika maeneo ya mikoa yenye ukame zaidi kutumia teknolojia ya kuvuna maji ya mvua. Maeneo yaliyoendelezwa ni pamoja na Itaswi na Kikore (Kondoa), Tlawi (Mbulu), Ngaiti (Manyoni) na Mafere (Mpwapwa). Kwa mwaka 2009/2010, Wizara yangu itaendelea na ujenzi wa skimu katika maeneo kame kwa kutumia teknolojia ya kuvuna maji ya mvua. Skimu zitakazoendelezwa ni pamoja na; Lusu (Nzega), Kisese (Kondoa), Mlandala, Mwangeza na Tyeme-Masagi (Iramba), na Kisangaji (Babati).

Mipango ya Maendeleo ya Kilimo ya Wilaya

160. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2008/2009, Wizara yangu iliendelea kusimamia miradi ya umwagiliaji iliyoibuliwa na wakulima katika Mipango ya Maendeleo ya Kilimo ya Wilaya (*DADPs*), ambayo inatekelezwa na Halmashauri. Wataalam wa kanda za umwagiliaji waliendelea kutoa huduma na ushauri wa kitaalam katika utayarishaji, usanifu na usimamizi wa utekelezaji wa miradi ya umwagiliaji chini ya *DADPs*. Kutokana na ushauri uliotolewa na wataalam hao kwa Halmashauri, skimu **138** zilipata jumla ya **shilingi bilioni 4.23** kupitia *DADPs*. Kati ya hizo, skimu **41** zilipata **shilingi bilioni 4.635** za nyongeza kutoka katika Mfuko wa Kuendeleza Umwagiliaji Ngazi ya Wilaya (*DIDF*). Kwa mwaka 2009/2010, Wizara yangu kwa kutumia wataalam waliopo katika kanda za umwagiliaji itaendelea kutoa huduma za kitaalam kwa Halmashauri katika kuandaa na kusimamia utekelezaji na uendeshaji wa miradi ya umwagiliaji. Skimu **283** zitaendelezwa chini ya *DADPs* kwa gharama ya **shilingi bilioni 13.54**. Kati ya skimu hizo, skimu **94** zitaendelezwa kwa kutumia fedha kutoka mfuko wa *DIDF* kwa gharama ya **shilingi bilioni 23.0 (Jedwali Na. 21)**.

Maandalizi ya Sera ya Taifa ya Umwagiliaji na Mkakati wa Kuendeleza Umwagiliaji.

161. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2008/2009, Wizara yangu ilikamilisha maandalizi ya rasimu ya Sera ya Taifa ya Umwagiliaji ambayo inalenga kukidhi mahitaji ya kilimo endelevu cha umwagiliaji. Vilevile, maandalizi ya Mkakati wa Taifa wa Kuendeleza Umwagiliaji na Sheria ya Umwagiliaji yalianza.

162. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2009/2010, Wizara yangu itakamilisha uandaaji wa Sera ya Taifa ya Umwagiliaji na kuendelea na uandaaji wa Mkakati wa Taifa wa Kuendeleza Umwagiliaji na sheria ya umwagiliaji. Pamoja na utekelezaji huo, Wizara itafanya tathimini mkakati ya mazingira (*Strategic Environmental Assessment - SEA*), kama inavyoelekezwa na Sheria ya Mazingira ya mwaka 2004. Tathimini mkakati ya mazingira itahusisha Mpango Kabambe wa Taifa wa Umwagiliaji na Sera ya Taifa ya Umwagiliaji. Wizara yangu itapitia Mpango Kabambe wa Taifa wa Umwagiliaji kwa lengo la kuuboresha.

Kujenga Uwezo wa Wakulima na Wataalam

163. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2008/2009, Wizara yangu iliandaa na kutoa mafunzo kwa wakulima **300** katika nyanja mbalimbali zikiwemo za matumizi bora ya maji, uendeshaji na utunzaji wa miundombinu ya umwagiliaji. Wataalam **50** katika ngazi mbalimbali walipewa mafunzo katika fani za matumizi bora ya rasilimali ya maji, upembuzi yakinifu na usanifu wa skimu za umwagiliaji. Fani nyingine ni usimamizi wa ujenzi wa miundombinu ya umwagiliaji, utafiti kuhusu teknolojia na masuala mbalimbali ya umwagiliaji. Katika kuhakikisha skimu za umwagiliaji zinakuwa endelevu, jumla ya vikundi vya umwagiliaji **182** vimeundwa na kusajiliwa hadi kufikia Juni 2009.

164. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2009/2010, Wizara itatoa mafunzo kwa wataalam **50** na wakulima **300** katika fani za matumizi bora ya maji, uendeshaji na utunzaji wa miundombinu ya umwagiliaji. Wataalam watapewa mafunzo kuhusu usimamizi wa ujenzi wa miundombinu ya umwagiliaji, utafiti na teknolojia mbalimbali za umwagiliaji. Wizara yangu pia, itaimarisha usimamizi wa utekelezaji wa shughuli za umwagiliaji kwa kushirikiana na Halmashauri. Vilevile, Wizara itasaidia uundaji na usajili wa vikundi vya umwagiliaji **35** katika kanda zote za umwagiliaji.

165. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2008/2009, Wizara yangu iliendelea kushirikiana na chuo kinachotoa mafunzo ya umwagiliaji cha Igurusi mkoani Mbeya katika kutoa mafunzo kwa wakulima. Mafunzo hayo yalihusu fani za matumizi bora ya maji shambani, usimamizi na uendeshaji wa skimu za umwagiliaji. Vilevile, Wizara imekuwa ikitoa fursa za mafunzo kwa vitendo kwa wanafunzi wa chuo kwenye skimu za umwagiliaji ikiwa ni pamoja na kushiriki katika shughuli za ujenzi wa skimu za umwagiliaji. Kwa mwaka 2009/2010, Wizara itashirikiana na Wizara ya Kilimo Chakula na Ushirika katika kukijengea uwezo chuo hicho ili kiweze kutoa mafundi sanifu wa umwagiliaji wa kutosha na wenye sifa zinazostahili kuendeleza

na kusimamia uendeshaji endelevu wa skimu za umwagiliaji. Ili kuendelea kuwapatia mafunzo wakulima karibu na maeneo yao, Wizara itajenga kituo cha mafunzo Kifunda kwa ajili ya eneo la Bonde la ziwa Nyasa.

166. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2008/2009, Wizara yangu iliendelea kushirikiana na Serikali ya Japan kupitia Shirika lake la Maendeleo la Kimataifa (*JICA*) katika kutayarisha miongozo ya kitaalam ya kutekeleza Mipango ya Maendeleo ya Kilimo ya Wilaya (*DADPs*), inayohusu umwagiliaji. Utekelezaji umefanyika chini ya Mradi wa Ushirikiano wa Kitaalam kati ya Serikali ya Tanzania na Serikali ya Japan (*Tanzania-Japan Technical Cooperation Project*) ambao utakamilika mwezi Januari, 2010. Mradi huo unatekeleza skimu **mbili** za umwagiliaji za Mbalangwe (Morogoro Vijijini) na Mahande (Monduli) ambazo zitatumika kama maeneo ya mafunzo kwa wakulima na wataalam.

167. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2009/2010, Wizara yangu itajadiliana na Serikali ya Japan ili kuangalia uwezekano wa kuendelea na mradi huo ambao umewezesha mafanikio makubwa katika kuongeza ubora wa uandaaji wa miradi ya umwagiliaji katika Mipango ya Maendeleo ya Kilimo ya Wilaya. Hii ni kutokana na Mradi huo kumaliza muda wake katika mwaka wa fedha 2009/2010.

(d) Kuimarisha na Kuzijengea Uwezo Asasi za Sekta za Maji na Umwagiliaji

168. Mheshimiwa Spika, moja ya majukumu ya msingi ya Wizara yangu ni kuimarisha asasi zinazosimamia na kuendeleza sekta za maji na umwagiliaji na kusimamia utendaji wa rasilimali watu. Wizara yangu ilitekeleza mipango mbalimbali iliyolenga kuimarisha taasisi, kuongeza uwezo na kuboresha utoaji huduma katika sekta za maji na umwagiliaji.

169. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2008/2009, Wizara yangu iliendelea kuziimarisha na kuzijengea uwezo taasisi za sekta za maji na umwagiliaji katika ngazi ya Taifa, mkoa na wilaya. Wizara iliandaa Mfumo wa Kuendeleza na Kuzijengea Uwezo Taasisi zinazohusiana na sekta za maji na umwagiliaji (*Capacity Development Framework*). Jumla ya wataalam **110** kutoka asasi **58** walipatiwa mafunzo ya muda mfupi kuhusu mfumo huo ili waweze kutathmini mahitaji yao ya kujiendeleza na kujijengea uwezo. Kazi hiyo ya tathmini inaendelea katika Wizara na asasi zinazohusika na masuala ya maji na umwagiliaji.

Ukarabati wa Majengo

170. Mheshimiwa Spika, katika mwaka wa fedha 2008/2009, Wizara yangu iliendelea kuboresha mazingira ya kazi kwa kukarabati majengo ya ofisi. Jumla ya majengo **7** ya ofisi yamekarabatiwa. Kazi ya kukarabati majengo inaendelea ambapo hadi kufikia mwezi Juni, 2009 utekelezaji ulifikia asilimia **55**. Kazi hiyo itakuwa imekamilika mwezi Septemba, 2009.

Kuipatia Wizara na Sekretarieti za Mikoa vitendea kazi

171. Mheshimiwa Spika, katika kuiwezesha Wizara na Sekretarieti za Mikoa kutekeleza majukumu yao, tumeagiza nyenzo za kufanyia kazi ikiwa ni pamoja na magari **51**, kompyuta **125** na vifaa vya mawasiliano. Vitendea kazi hivyo vitasambazwa kwenye Idara na Vitengo vya wizara pamoja na ofisi zote za sekretarieti za mikoa kabla ya mwezi Desemba 2009. Katika kuimarisha huduma ya umeme katika ofisi, Wizara pia, imenunua jenereta lenye uwezo wa kuzalisha umeme wa **kVA 500**.

Chuo cha Maendeleo na Usimamizi wa Maji

172. Mheshimiwa Spika, kama nilivyolielezea Bunge lako Tukufu mwaka jana, Wizara yangu iliahidi kubadilisha mfumo wa kukiendesha Chuo cha Maji cha Rwegarulila kuwa wakala wa Serikali. Napenda kuliarifu Bunge lako Tukufu kuwa kupitia Agizo la Serikali namba **138**, lililotangazwa kwenye Gazeti la Serikali namba **34**, (vol. 89) la tarehe 22 Agosti 2008, Chuo hicho sasa ni wakala wa Serikali. Kutokana na mabadiliko hayo, chuo hicho kwa sasa kinaitwa “**Chuo cha Maendeleo na Usimamizi wa Maji**” (*Water Development and Management Institute-WMDI*). Lengo la mabadiliko hayo ni kukiwezesha chuo kutekeleza kwa ufanisi zaidi majukumu yake ya kuandaa wataalam wa fani ya ufundi katika uendelezaji na usimamizi wa matumizi ya rasilimali za maji na utoaji wa huduma za maji.

173. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2008/2009 hatua zilizochukuliwa katika kuboresha Chuo ni pamoja na kuandaa na kutangaza zabuni za kununulia vifaa na nyenzo kwa ajili ya kuimarisha mafunzo ya ufundi. Makabrasha ya zabuni yaliandaliwa kwa ajili ya kuwapata wataalam washauri wa kusanifu na kusimamia ukarabati wa mabweni **manne**, madarasa **6** na karakana.

174. Mheshimiwa Spika, Chuo cha Maendeleo na Usimamizi wa Maji katika mwaka 2008/2009, kilitekeleza yafuatayo:-

- (i) Wanafunzi **71** walihitimu mafunzo ngazi ya stahhada mwezi Mei 2009 katika fani za uhandisi wa mifumo ya ugavi wa majisafi na uondoaji majitaka, utafutaji wa maji ya ardhini na uchimbaji visima vya maji, sayansi ya maji juu ya ardhi na teknolojia ya maabara za uchunguzi wa maji;
- (ii) Mafundi sadifu **88** walihitimu mafunzo;
- (iii) Kuandaa mtaala wa kutoa mafunzo ya shahada kwa kushirikiana na Baraza la Mafunzo ya Ufundi (*NACTE*); na
- (iv) Kudahili jumla ya wanafunzi **110** kwa mwaka 2008/2009 ikiwa ni ongezeko la asilimia **50** ya waliodahiliwa mwaka 2007/2008.

175. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2009/2010, Wizara yangu kupitia Chuo cha Maendeleo na Usimamizi wa Maji itaendelea kutoa mafunzo kwa mafundi sanifu na mafundi sadifu wa sekta ya maji. Chuo kitaongeza udahili wa wanafunzi wapya ngazi ya stahada kutoka **110** kwa mwaka 2008/2009 hadi kufikia **200** mwaka 2009/2010, ikiwa ni ongezeko la **asilimia 82**. Chuo kitaendelea kutekeleza mapendekezo yaliyoainishwa kwenye mkakati kikiwa Wakala wa Serikali kama ifuatavyo:-

- (i) Kununua vifaa vya kuboresha utoaji wa mafunzo, kukarabati mabweni **manne**, madarasa **6** na karakana;
- (ii) Kudahili wanafunzi kwa mafunzo ngazi ya shahada ya kwanza ya uhandisi maji;
- (iii) Kuendeleza watumishi kukidhi mahitaji ya uendeshaji wa wakala;
- (iv) Kuandaa hadidu za rejea za kumpata mtaalam mshauri wa kusanifu ukumbi wa kisasa wa mikutano;
- (v) Kuboresha mifumo ya kimenejimenti na teknolojia ya mawasiliano; na
- (vi) Kuimarisha huduma za utafiti na ushauri wa kitaalam.

Wakala wa Uchimbaji Visima na Ujenzi wa Mabwawa

176. Mheshimiwa Spika, mwaka 2008/2009, Wizara iliendelea kuijengea uwezo Wakala ili kuiwezesha kutoa huduma ya uchimbaji wa visima na ujenzi wa mabwawa, kwa kuboresha vifaa na mitambo ya kuchimba visima na kujengea mabwawa. Uboreshaji huo uliwezesha Wakala kuchimba visima virefu **407** kati ya visima **510** vilivyopangwa kuchimbwa (**Jedwali Na. 22**). Wakala pia, ulikamilisha ujenzi wa bwawa la Nyashitanda (Misungwi) kwa asilimia **95** na ukarabati wa bwawa la Lalago (Kishapu). Kazi ya ujenzi wa bwawa la Nyambe (Bunda) inaendelea. Jumla ya maeneo **281** yamefanyiwa uchunguzi wa kina wa maji chini ya ardhi. Wazabuni wa mitambo **miwili** ya kuchimba visima, vifaa vya kupima maji chini ya ardhi, vifaa vya usanifu wa mabwawa na vifaa vya maabara ya udongo wamepatikana.

177. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2009/2010, Wizara itaendelea kuimarisha Wakala kwa kununua mitambo mipya **mitano** ya uchimbaji wa visima na matingatinga **mawili** ya ujenzi wa mabwawa pamoja na vifaa vya kisasa vya uchunguzi wa maji chini ya ardhi, vifaa vya usanifu wa mabwawa na vifaa vya maabara ya udongo.

H: MASUALA MTAMBUKA

Sheria Mpya za Maji

178. Mheshimiwa Spika, kama nilivyoeleza awali katika aya ya **zilizotangulia**, Sheria mpya za Maji za Usimamizi wa Rasilimali za Maji na Utoaji Huduma za Maji na Usafi wa Mazingira zimepitishwa kwenye mkutano wa **15** wa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania mwezi April, 2009. Mheshimiwa Rais aliweka saina Sheria hizo tarehe 12 Mei, 2009 na zitaanza kutumika rasmi tarehe 1 Agosti, 2009 baada ya kutangazwa katika Gazeti la Serikali. Katika mwaka 2009/2010, Sheria hizo zitasambazwa kwa wadau na kanuni zake zitaandaliwa. Maandalizi yatafanywa kutafsiri sheria hizi kwa kiswahili.

Uratibu wa Masuala ya Mazingira

179. Mheshimiwa Spika, Wizara yangu kupitia ofisi za maji za mabonde kwa kushirikiana na Ofisi ya Makamu wa Rais (Mazingira) na wadau wa mazingira iliendelea kulipatia kipaumbele suala la utunzaji wa mazingira kwa kuwahamisha wananchi kutoka maeneo ya vyanzo vya maji hususan maeneo ya lhefu, Mto Kizinga na Mto Kilombero kwa lengo la kutunza vyanzo hivyo. Wizara pia, kupitia ofisi za maji za mabonde iliendelea kuhamasisha Halmashauri kutunga na kusimamia sheria ndogo za kutunza vyanzo vya maji ikiwa ni pamoja na kuweka mipaka, kuzuia ujenzi, kulima, na kunywesha mifugo kwenye vyanzo vya maji.

180. Mheshimiwa Spika, Wizara yangu kupitia Ofisi za Maji za Mabonde, iliendelea kudhibiti uchafuzi wa mazingira unaotokana na utupaji holela wa majitaka yanayotoka viwandani, migodini na majumbani. Wizara ilikagua miundombinu ya majitaka katika migodi **9** ya madini na viwanda **52**. Elimu ya utunzaji wa mazingira ilitolewa kwa wamiliki na waendeshaji wa migodi, viwanda na Mamlaka za Maji Mijini zinazomiliki miundombinu ya kusafisha majitaka. Lengo la kukagua na kutoa elimu hiyo ni kuhakikisha majitaka yanasafishwa kufikia kiwango cha kurudishwa kwenye mazingira. Kiwango kinachokubalika cha kurudisha majitaka kwenye mazingira ni **BOD₅ (Biological Oxygen Demand)** ya kiwango kisichozidi **miligramu 30** kwa kila lita ya majitaka.

181. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2009/2010, Wizara yangu itaendelea kushirikiana na Ofisi ya Makamu wa Rais (Mazingira), kuhamasisha na kusimamia sheria zilizopo ili kudhibiti uchafuzi wa mazingira na vyanzo vya maji. Hatua hizo ni pamoja na kuhakikisha shughuli mbalimbali zinazoweza kuathiri mazingira na vyanzo vya maji zinadhhibitiwa na majitaka yatokayo viwandani, migodini na majumbani yanasafishwa kwa kiwango kinachotakiwa kabla ya kurudishwa kwenye mazingira. Juhudi zaidi zinahitajika kupunguza matatizo ya uchafuzi wa mazingira yanayotokana na uelewa mdogo wa umma kuhusu athari za uchafuzi, teknolojia duni inayotumika katika uzalishaji viwandani, miundombinu chakavu na isiyokidhi hali halisi ya uzalishaji wa majitaka viwandani, na kutozingatia sheria zilizopo.

Habari, Elimu na Mawasiliano

182. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2008/2009, Wizara yangu iliendelea kuimarisha na kuboresha mawasiliano na wadau wa sekta za maji na umwagiliaji kwa kutafsiri Sera ya Maji katika lugha nyepesi na kuitangaza kupitia vyombo mbalimbali vya habari. Vipeperushi **60,000**, vipindi **287** vya redio na televisheni, na makala **8** za magazeti zilitolewa kuelimisha wananchi kuhusu masuala ya sekta za maji na umwagiliaji. Wizara pia, imeendelea kuboresha tovuti yake kwa kuandaa taarifa kwa lugha za kiswahili na kingereza kukidhi mahitaji ya wadau.

Wizara pia, ilitoa mafunzo kwa maafisa maendeleo ya jamii **200** wa Halmashauri, Ofisi za maji za mabonde, na maafisa uhusiano wa Mamlaka za maji za miji mikuu ya mkoa. Mafunzo hayo yalilenga kuwajengea uwezo katika kuandaa mipango ya kutekeleza Mkakati wa Mawasiliano wa Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Maji katika maeneo yao. Lengo la mipango hiyo ni kuongeza uelewa kwa wananchi na wadau wengine juu ya Programu hiyo.

183. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2009/2010, Wizara yangu itaendelea kuelimisha wananchi juu ya masuala ya sekta za maji na umwagiliaji ikiwa ni pamoja na utunzaji wa mazingira. Wizara itaendelea kuitangaza, Sera ya Maji katika lugha nyepesi kupitia vyombo vya habari, kuandaa na kusambaza vipeperushi **50,000**, kurusha vipindi **73** vya redio na televisheni, na kuchapisha kwenye magazeti makala **5** zinazohusu masuala ya sekta za maji na umwagiliaji. Wizara pia, itaendelea kuboresha tovuti yake kwa kuandaa taarifa kwa lugha za kiswahili na kingereza kukidhi mahitaji ya wadau mbalimbali.

Teknolojia ya Habari na Mawasiliano

184. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2008/2009 Wizara yangu iliendelea kuboresha mfumo wake wa utendaji na utoaji wa huduma kwa kutumia Teknolojia ya Habari na Mawasiliano (TEKNOHAMA). Wizara imeboresha mtandao wa mawasiliano kwa kununua kompyuta na vifaa vya mawasiliano, kujenga uwezo wa matumizi ya teknolojia ya mawasiliano kwa kuwapatia watumishi **82** wa Wizara mafunzo.

Wizara yangu iliandaa Mpango Mkakati wa Matumizi ya Teknolojia ya Habari na Mawasiliano (*Information and Communication Technology Strategy*) na ilikamilisha Mpango wa Mafunzo ya TEKNOHAMA kwa watumishi wa Sekta za Maji na Umwagiliaji.

185. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2009/2010, kazi zifuatazo zitatekelezwa:-

- (i) Kuwasilisha Mpango Mkakati wa Teknolojia ya Habari na Mawasiliano kwa wadau ili kupata maoni ya kuuboresha kabla ya kuanza kutumika;

- (ii) Kuunganisha mfumo wa mtandao wa mawasiliano wa Wizara na taasisi zake;
- (iii) Kuanzisha benki ya takwimu ya sekta za maji na umwagiliaji inayotumia teknolojia ya kompyuta;
- (iv) Kutoa mafunzo ya teknolojia ya habari na mawasiliano kwa watumishi wa sekta za maji na umwagiliaji;
- (v) Kuendeleza utekelezaji wa Serikali mtandao (*e-Government*) kupitia Mpango wa Maboresho ya Utumishi wa Umma (*Public Service Reform Program Phase II*) ambapo Wizara itaanzisha na kutumia mfumo wa kompyuta wa utunzaji na ufuatiliaji wa kumbukumbu na nyaraka mbalimbali (*Records Management and Files Tracking System*); na
- (vi) Kuandaa mwongozo wa matumizi ya TEKNOHAMA na usalama wa taarifa (*Information Security Policy and Business Continuity Plan*), na kujenga uwezo wa wataalamu wanaosimamia uendelezaji wa TEKNOHAMA katika Wizara.

Jinsia

186. Mheshimiwa Spika, katika kutekeleza Sera ya Taifa ya Maji ya mwaka 2002 na Sera ya Kilimo na Mifugo ya mwaka 1997 kuhusu kilimo cha umwagiliaji, Wizara yangu iliendelea kulipa kipaumbele suala la jinsia. Mwaka 2008/2009, Wizara yangu kwa kushirikiana na Ofisi ya Rais Menejimenti ya Utumishi wa Umma pamoja na Asasi mbalimbali, iliendelea kutoa mafunzo ya muda mfupi kuhusu jinsia kwa watumishi na wadau wa sekta za maji na umwagiliaji kwa lengo la kujenga uelewa. Jumla ya watumishi **102** walipatiwa mafunzo hayo. Katika mwaka 2009/2010 Wizara itaendelea kuimarisha masuala ya jinsia katika wizara kwa kutoa mafunzo kwa wataalam na wadau wa Sekta za Maji na Umwagiliaji.

Vita Dhidi ya Rushwa

187. Mheshimiwa Spika, Wizara yangu inatambua ukubwa na kero zinazotokana na tatizo la rushwa hapa nchini. Katika mwaka 2008/2009, Wizara iliendelea kuimarisha mapambano dhidi ya rushwa ambayo yalilenga katika kuziba mianya ya rushwa kwenye maeneo ya manunuzi, utoaji huduma na ajira. Wizara ilizingatia taratibu zilizowekwa za ushindani ulio wazi katika manunuzi na ajira, pamoja na kuhakikisha kuwa huduma zinaboreshwa kama ilivyoainishwa katika Sheria ya Manunuzi, Na. 4 ya mwaka 2004, Sera ya Menejimenti na Ajira katika Utumishi wa Umma ya mwaka 1999 na Mkataba mpya wa Huduma kwa Mteja.

Wizara kwa kushirikiana na Taasisi ya Kuzuia na Kupambana na Rushwa (TAKUKURU) ilitoa mafunzo kuhusu misingi ya maadili (*Ethics infrastructure*) kwa wajumbe wa Kamati ya Maadili ya Wizara pamoja na taasisi zake za DAWASA, DAWASCO, DDCA, Chuo cha Maendeleo na Usimamizi wa Maji na Bohari Kuu ya

Maji. Katika mwaka 2009/2010, Wizara itaendelea kuimarisha mapambano dhidi ya rushwa ambayo yatalenga katika kuziba mianya ya rushwa kwenye maeneo ya manunuzi, utoaji huduma na ajira.

UKIMWI

188. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2008/2009 Wizara iliendelea kutekeleza mkakati wa kudhibiti athari zitokanazo na janga la UKIMWI. Watumishi wa Wizara na taasisi zake walielimishwa juu ya ukweli kuhusu UKIMWI. Msisitizo mkubwa ukiwekwa katika kuhamasisha watumishi kupima ili kutambua hali ya afya zao. Jumla ya watumishi **244** walijitokeza kwa hiari kupima virusi vya UKIMWI ambapo, **12** kati yao walibainika kuwa wanaishi na virusi vya UKIMWI. Hadi Juni 2009 watumishi **7** wanaoishi na virusi vya UKIMWI wameomba kupatiwa msaada wa huduma ya matibabu na lishe kwa ajili ya kuimarisha afya zao.

Maendeleo ya Watumishi

189. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2008/2009, Wizara ilikuwa na watumishi **2,047**. Baada ya zoezi la uhakiki utumishi na ajira mpya **98**. Watumishi waliopo hivi sasa ni **1,818** ambapo **1,560** ni wa sekta ya maji na **258** ni wa sekta ya umwagiliaji. Kwa mwaka 2009/2010, Wizara itawapandisha vyeo watumishi **365** katika nafasi mbalimbali na kuajiri watumishi **359** ili kukidhi ikama ya jumla ya watumishi **2,177** wa Wizara kwa mwaka 2009/2010. Wizara itaendelea kuboresha mazingira ya kazi kwa watumishi kwa lengo la kuongeza ufanisi, ikiwa ni pamoja na kuboresha muundo wa utumishi katika uendeshaji na usimamizi wa mipango ya kissekta.

190. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2008/2009 maslahi ya watumishi wa Wizara yaliendelea kuboreshwa kwa kuwapatia stahili zao kama vile kuwapandisha vyeo, matibabu na kuwapatia posho mbalimbali kwa mujibu wa Kanuni na Taratibu za Utumishi wa Umma. Kwa kipindi cha mwaka 2008/2009, Wizara iliwapandisha vyeo watumishi **840** wenye sifa. Wizara pia, iliendelea kuboresha uhakiki utumishi (*manpower audit*) kwa kuweka katika kompyuta taarifa muhimu za kila mtumishi ili kuweza kutumika kwa mahitaji mbalimbali, ikiwa ni pamoja na kubaini watumishi hewa na kuandaa mpango wa ajira kulingana na ikama ya Wizara kwa mwaka 2009/2010.

191. Mheshimiwa Spika, Wizara iliendelea kutekeleza Programu ya Maboresho katika Utumishi wa Umma Awamu ya Pili (*PSRP II*) ambayo inaratibiwa na Ofisi ya Rais, Menejimenti ya Utumishi wa Umma kwa lengo la kuongeza ufanisi katika utendaji kazi. Kupitia Programu hiyo Wizara iliandaa mpango wa mafunzo ya kuwajengea uwezo watumishi. Vilevile, Wizara imewapatia watumishi vitendea kazi, na inaendelea kuboresha masjala kwa kuweka mfumo mzuri wa utunzaji wa kumbukumbu. Rasimu ya Mkataba mpya wa Huduma kwa Mteja imekamili na itawasilishwa kwa wadau kwa lengo la kupata maoni ya kuiboresha. Itazinduliwa rasmi mwezi Septemba 2009.

Mafunzo kwa Watumishi

192. Mheshimiwa Spika, jumla ya watumishi **250** wamepatiwa mafunzo mbalimbali ya muda mfupi ndani na nje ya nchi ili kuwawezesha kuboresha utendaji wao wa kazi. Mafunzo hayo yalitolewa katika nyanja za manunuzi, utunzaji wa mahesabu, usalama wa mabwawa, uhasibu, uratibu na ufuatiliaji wa miradi, teknolojia ya habari, utunzaji kumbukumbu, kompyuta, maabara, na mafunzo kuhusu usimamizi wa rasilimali za maji. Katika mwaka 2009/2010, Wizara itaendelea kutoa mafunzo kwa watumishi wake kwa lengo la kuwajengea uwezo wa utendaji kazi katika kutekeleza majukumu yao.

I: SHUKRANI

193. Mheshimiwa Spika, napenda sasa kuchukua fursa hii kuwashukuru wale wote waliochangia kwa namna moja au nyingine kuiwezesha Wizara yangu kufanikisha majukumu yake. Nakiri kwamba mafanikio yaliyopatikana katika mwaka 2008/2009 ni kutokana na jitihada za pamoja, ushirikiano na misaada ya kifedha na kitaalam kutoka kwa washirika wa maendeleo, ikiwa ni pamoja na nchi wahisani, mashirika ya misaada, taasisi zisizo za kiserikali, mashirika ya kidini na taasisi za kifedha. Napenda kuzishukuru Serikali za Ujerumani, Japan, Ufaransa, Jamhuri ya Watu wa China, Uholanzi, Uswisi, Ireland, Ubelgiji, Uingereza, Korea ya Kusini, Sweden, Norway, Saudi Arabia, Misri, Israel na Marekani. Vilevile, napenda kutoa shukrani kwa taasisi za fedha za kimataifa ikiwa ni pamoja na Benki ya Dunia, Benki ya Maendeleo ya Afrika na Benki ya Kiarabu kwa Maendeleo ya Afrika (BADEA), Benki ya Uwekezaji ya Umoja wa Ulaya (EIB), Mfuko wa Maendeleo wa Umoja wa Nchi zinazozalisha Mafuta Duniani (OFID), Benki ya Maendeleo ya Ujerumani (KfW), Shirika la Maendeleo la Kiufundi la Ujerumani (GTZ), Umoja wa Ulaya, Shirika la Maendeleo la Umoja wa Mataifa (UNDP), Shirika la Makazi Duniani (UN Habitat), Shirika la Umoja wa Mataifa la Kuhudumia Watoto (UNICEF), Shirika la Chakula la Umoja wa Mataifa (FAO), Shirika la Kimataifa la Maendeleo la Kilimo (IFAD), Shirika la Mpango wa Chakula Duniani (WFP) na Shirika la Kimataifa la Nguvu za Atomiki (IAEA), Shirika la Marekani la MCC, Shirika la Maendeleo la Marekani (USAID) kwa misaada na michango yao ya utaalim katika kufanikisha utekelezaji wa majukumu na malengo ya Wizara yangu.

194. Mheshimiwa Spika, nayashukuru pia, Mashirika ya kidini ya *World Islamic League*, Shirika la *Ahmadiya Muslim Jamaat Tanzania*, na *Islamic Foundation*, Kanisa la Kiinjili la Kilutheri Tanzania, Kanisa la Kilutheri la Ujerumani na Kanisa Katoliki Tanzania, , Kanisa la Kianglikana, CARITAS na, *Livingwater International*. Taasisi za hiari za TAWASANET, WAMA, SHIPO, *WaterAid*, *World Vision*, *Concern*, SNV ya Uholanzi, Shirika la Kimataifa la Kuhifadhi Uasili (IUCN), *World Wide Fund for Nature (WWF)*, *AMREF*, *Clinton HIV Aids Initiative (CHAI)*, na wale wote ambao kwa njia moja au nyingine wameendelea kuzisaidia sekta za maji na umwagiliaji katika kutekeleza majukumu tuliyopewa (**Jedwali Na. 23**). Naomba,

kwa dhati kabisa, kupitia kwako Mheshimiwa Spika, nitumie fursa hii kuwashukuru wote.

195. Mheshimiwa Spika, naomba, pia, nitumie fursa hii kutoa shukrani za pekee kwa wananchi wote na wadau wengine ambao sikuweza kuwataja mmoja mmoja kwa kushirikiana na Wizara yangu katika kutekeleza majukumu yake. Naomba kutoa shukrani za pekee kwa Waheshimiwa Wabunge wote kwa michango yao wanayotoa ndani na nje ya Bunge hili inayolenga kuboresha sekta za maji na umwagiliaji. Wizara yangu itaendelea kushirikiana nao kwa lengo la kuinua hali ya maisha ya wananchi na uchumi wa Taifa kwa ujumla.

196. Mheshimiwa Spika, hotuba yangu haitakuwa kamili nisipotoa shukrani za dhati kwa wananchi wa **Jimbo la Rungwe Mashariki** kwa ushirikiano mkubwa wanaonipa na kunivumilia pale ninaposhindwa kuwa nao kutokana na majukumu mengine ya Kitaifa yanayonikabili. Imani yao kwangu ni kubwa. Nami nitaendelea kuwatumikia kwa juhudi na bidii kwa kadri Mwenyezi Mungu atakavyonijalia. Vilevile, nawashukuru wananchi wa **Jimbo la Buyungu** kwa niaba ya, **Mheshimiwa, Mhandisi Christopher Kajoro Chiza (Mb)**, Naibu Waziri wangu kwa ushirikiano wanaompatia katika kutekeleza majukumu ya jimbo lake na yale ya Kitaifa.

197. Mheshimiwa Spika, naomba vilevile kutoa shukurani zangu za dhati kwa **Mheshimiwa Mhandisi Christopher Kajoro Chiza (Mb)**, Naibu Waziri wa Maji na Umwagiliaji, kwa msaada na ushirikiano wake. Naomba pia, nitoe shukrani zangu kwa Bwana **Wilson Chiremeji Mukama**, Katibu Mkuu wa Wizara yangu, **Mhandisi Christopher Nestory Sayi**, Naibu Katibu Mkuu, Wakuu wa Idara na Vitengo, Viongozi wa Mashirika na Taasisi chini ya Wizara yangu, wataalam na watumishi wote kwa kujituma katika kusimamia utekelezaji wa majukumu tuliyopewa.

198. Mheshimiwa Spika, mwisho, lakini siyo kwa umuhimu, naishukuru familia yangu, Lucy mke wangu, watoto Max, Sekela, na Emmanuel, na wajukuu Tusekile, na Lusekelo. Siku zote wamekuwa nguzo iliyo imara.

J: MAOMBI YA FEDHA KWA MWAKA 2009/2010

199. Mheshimiwa Spika, ili Wizara yangu iweze kutekeleza majukumu na malengo yaliyoelezwa katika hotuba hii, Bunge lako tukufu liidhinishhe jumla ya **shilingi 264,933,617,000** kwa ajili ya matumizi ya Wizara yangu kwa mwaka 2009/2010. Kati ya fedha hizo, Matumizi ya Kawaida ni **shilingi 19,277,172,000** ambapo **shilingi 9,711,638,000** ni Mishahara ya Watumishi (**PE**), na **shilingi 9,565,534,000** ni fedha za Matumizi Mengine (**OC**). Bajeti ya Maendeleo ni **shilingi 245,656,445,000** ambapo kati ya fedha hizo **shilingi 50,463,379,000** ni fedha za ndani na **shilingi 195,193,066,000** ni fedha za nje.

200. Mheshimiwa Spika, naomba tena nitoe shukrani zangu za dhati kwako na kwa Waheshimiwa Wabunge kwa kunisikiliza. Hotuba hii pia, inapatikana katika Tovuti ya Wizara kwa anwani: www.maji.go.tz.

201. *Maji ni Uhai, na Usafi wa Mazingira ni Utu.*

202. Mheshimiwa Spika, Naomba kutoa Hoja.